

Biznis.rs

PRIMERAK ZA PRETPLATNIKE

BROJ 21 - JUN 2023.

Milan Nedeljković,
dekan FEFA fakulteta

BORBA PROTIV INFLACIJE MORA DA SE NASTAVI

Dragoljub Damljanović,
direktor razvojnog centra
Schneider Electric Hub u Srbiji

NEMA STABILNE, KONKURENTNE I OTPORNE EKONOMIJE BEZ SNAŽNOG ENERGETSKOG SISTEMA

KAKVO POSLOVNO
OKRUŽENJE ČEKA SRPSKU
PRIVREDU U DRUGOJ
POLOVINI GODINE

KAPITAL NE VOLI IZBORE JER ONI DONOSE NEIZVESNOST

IZGRADNJA I PRODAJA
STANOVA I LOKALA

Nikole Krstića 7, Novi Sad

+381 62 700 300

office@bobargradnja.rs

www.bobargradnja.rs

Smederevski Put 2a 11050 Beograd

060 386 1 825 064 958 0 790

office@domzastarelux.rs

www.domzastarelux.rs

VREME SPORTA I INFLACIJE

**Marko
Andrejić**

glavni i odgovorni
urednik

Novak Đoković je postao najuspešniji teniser svih vremena pošto je sredinom juna osvojio još jedan Rolan Garos. To je bio rekordni 23. Grand Slam trofej za srpskog tenisera, čime je prestigao svoje najveće rivale i obezbedio prvo mesto na listi večitih. Istovremeno, Nikoli Jokiću je u trenutku pisanja ovog teksta nedostajala još jedna pobeda da se posle dve nagrade za najboljeg igrača lige okiti i šampionskim prstenom, odnosno da sa Denverom osvoji NBA titulu. Srpski sportisti i dalje vladaju svetom, a kakve su šanse da ih bar delimično isprati i domaća privreda teško je proceniti u trenutku kada se umesto podrške poslovanju najavljuju nove povišice i „novac iz helikoptera”, uporedo sa vanrednim izborima najesen.

Prvih šest meseci ove godine obeležila je inflacija, rast kamatnih stopa i strah od moguće recesije. Ipak, većina ekonomista zaključuje da rezultati privrede od januara do juna nisu bili tako loši, a da je glavna briga i dalje rast cena kojoj su se sada pridružili i mogući izbori, što u startu znači nekoliko meseci pauze u radu institucija, najverovatniji pad stranih direktnih investicija i manji privredni rast od planiranog. Kapital ne voli neizvesnost, a upravo to donosi svaki izlazak na birališta.

Ono što je izvesno je da su ESG standardi sve prisutnija tema i u srpskoj privredi. Iako ova vrsta izveštavanja još uvek nije obavezna, sve je više kompanija koje od svojih poslovnih partnera zahtevaju poštovanje principa održivosti i dokaz za to u vidu nefinansijskih izveštaja. Ukoliko se uskoro ne prilagode novim pravilima igre, domaće kompanije koje sarađuju sa evropskim firmama već od sledeće godine neće biti konkurentne na EU tržištu.

Zato bi bliže globalnim trendovima uskoro mogli da budu takozvani prozjumeri, odnosno proizvođači-potrošači električne energije, kojih je sve više u Srbiji i za koje je država pokušala da prilagodi regulativu izmenama Zakona o obnovljivim izvorima energije. Novi propisi povećali su granice kada je reč o kapacitetima solarnih panela za građane i privredu, ali istraživanje pokazuje da je malo zainteresovanih za proširenje kapaciteta pošto smatraju da je obračun isporučene i preuzete energije i dalje nepovoljan za njih.

Dekan FEFA fakulteta Milan Nedeljković kaže u intervjuu za naše junsko izdanje da borba protiv inflacije mora da se nastavi. Prema njegovim rečima, inflacija opredeljuje i mnoga druga kretanja, što se vidi na primeru Nemačke i njene privrede koja je u prvom kvartalu ove godine bila u blagoj recesiji. Direktor razvojnog centra Schneider Electric Hub u Srbiji Dragoljub Damljanović tvrdi da nema stabilne, konkurentne i otporne ekonomije bez snažnog i fleksibilnog energetskog sistema i naglašava da je dugoročno vrlo važno da se ovi sistemi digitalizuju.

Sadržaj

12 TEMA BROJA

20 INTERVJU

6 VESTI

10 PORESKI KALENDAR

12 TEMA BROJA

Kapital ne voli izbore jer oni donose neizvesnost

20 INTERVJU

Milan Nedeljković, dekan FEFA fakulteta

Borba protiv inflacije mora da se nastavi

26 INTERVJU

Dragoljub Damljanović, direktor razvojnog centra Schneider Electric Hub u Srbiji

Nema stabilne, konkurentne i otporne ekonomije bez snažnog energetskog sistema

30 INTERVJU

Dejan Divac, direktor Instituta za vodoprivredu „Jaroslav Černi”

Srbija koristi tek trećinu ukupnog vodnog potencijala

34 KLASITERI

Klasteri nisu prečica do uspeha već prilika da se radi drugačije

39 BERZA

Kolike dividende nude domaće kompanije?

41 KRIPTOVALUTE

„Zaštitnici”

43 E-COMMERCE

Izazovi u e-commerce okruženju

44 TEHNOLOGIJA

Inovativna rešenja severnoirske kompanije za monitoring mrežnih sistema nastaju i u Srbiji

48 INOVACIJE

Od ideja do uspešnih preduzetnika

52 SVET

Rizik od rasta inflacije ne jenjava

54 ENERGETIKA

CBAM mehanizam može da unapredi konkurentnost celog regiona

58 ODRŽIVOST

Zašto je ESG izveštavanje zaista važno?

61 SAOBRAĆAJ

Posledice saobraćajnih nezgoda u Srbiji „teške” oko 4,1 milijardu evra godišnje

64 PSIHOLOGIJA

Samoregulacija i empatija mogu biti ključni prilikom donošenja odluka i upravljanja timom

66 ZANIMLJIVOSTI

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNOJ STRANICI:
FREEPIK

IMPRESUM

Izdavač: INFO BIZNIS.RS DOO

Adresa: Makenzijeve 53
11000, Beograd

E-mail: redakcija@biznis.rs

Web: www.biznis.rs

Telefon: 011 4049 200

Marketing: 069 8074 85

PIB: 111891277

MB: 21562335

Broj računa

165-0007011548541-71

Addiko banka

UREDNIŠTVO

Glavni i odgovorni urednik

Marko Andrejić

Izvršni direktor

Danijel Farkaš

Izvršni urednik i šef deska

Marko Miladinović

Zamenik šefa deska

Miljan Paunović

Urednik Sveta

Vladimir Jokanović

Novinari

Ljiljana Begović

Julijana Vincan

Marija Jovanović

Milica Rilak

Saradnici

Tanja Kovačević

Vanja Božović

Jelena Mihajlović-Tanasijević

Slađana Vasić

Lektor

Mirjana Vasić Adžić

Dizajn i priprema za štampu

studio triD

Štampa

BiroGraf Comp d.o.o.

Atanasija Pulje 22

11080 Zemun

CIP - Каталогизacija u publikaciji

Народна библиотека Србије,

Београд

330

BIZNIS.RS / glavni i odgovorni urednik

Marko Andrejić. - 2021, br. 1 (okt.)- . -

Beograd : Info

Biznis.rs, 2021- (Zemun : BiroGraf

Comp). - 29 cm

Mesečno.

ISSN 2787-3358 = Biznis.rs

COBISS.SR-ID 48289289

 Biznis.rs

VLADA SRBIJE: KOMISIJA ZA KAPITALNE INVESTICIJE RADIĆE NA UNAPREĐENJU PRAVNOG OKVIRA

Predsednica Vlade Srbije Ana Brnabić najavila je na konstitutivnoj sednici republičke Komisije za kapitalne investicije da će akcenat rada u novom sazivu biti unapređenju pravnog okvira, jačanje ovlašćenja i uloge komisija za kapitalne investicije na lokalnom i pokrajinskom nivou, kao i na održivosti projekata i „zelenom“ budžetiranju.

Na sednici je, kako je saopšteno iz vlade, rečeno da je kroz informacijski sistem PIMIS, od juna ove godine, omogućen unos svih podataka, čime se obezbeđuje praćenje sprovođenja projekata u elektronskoj formi, a što će olakšati sagledavanje procesa realizacije i adekvatan monitoring.

Od ukupno 160 kapitalnih projekata koje Komisija prati, osam ih je realizovano, 32 su od posebnog značaja za Republiku Srbiju, u fazi implementacije je 94, dok je u fazi predimplementacije 58 projekata. Ministarstvo finansija vodiće integrisanu bazu kapitalnih projekata u cilju praćenja njihove realizacije.

„VINSKA VIZIJA OTVORENOG BALKANA“ POSTAJE JEDAN OD TRI NAJVEĆA SVETSKA SAJMA VINA

Premijer Severne Makedonije Dimitar Kovačevski izjavio je da sajam vina „Vinska vizija Otvorenog Balkana“ (Wine Vision by Open Balkan) „prerasta u jedan od tri najveća sajma vina na svetu“. On je to rekao na skopskom predstavljanju najvećeg regionalnog sajma vina koji će po drugi put biti održan od 16. do 19. novembra u Beogradu, prenosi Beta.

- Zemlje Otvorenog Balkana uvek su bile zajedno i uvek će biti zajedno na ovom prostoru. Međutim, razlika je u tome što kao sada nikada u prošlosti nismo sarađivali zajedno – istakao je premijer Severne Makedonije.

Ta saradnja se, kako je rekao, „ogleda upravo preko događaja i preko ovakvih aktivnosti kao što je ‘Vinska vizija Otvorenog Balkana’, koji prerasta u jedan od tri najveća sajma vina na svetu“.

- Na tom sajmu koje smo napravili prošle godine u Beogradu, stvarno smo imali šta da pokažemo. Svi proizvođači

FOTO: FREEPIK

vina iz Srbije, Severne Makedonije i Albanije su pokazali balkanski ukus najvalitetnijih vina – rekao je Kovačevski.

Ministarka poljoprivrede Srbije Jelena Tanasković je na skupu u Skoplju pozvala proizvođače vina, trgovce i kupce iz Severne Makedonije da dođu na drugu „Vinsku viziju Otvorenog Balkana“ u Beogradu, od 16. do 19. novembra, kako bi sajam bio veći nego prošle godine.

- Ja vas molim da svi zajedno, pre svega prvo profesionalci, kupci i svi oni koji učestvuju u njegovoj proizvodnji, marketingu, propagandi dođu i budu gosti Beograda, da nekako pomerimo brojke koje smo postavili prošle godine, koje nisu nimalo naivne – rekla je Tanasković. Istakla je da je na prvom sajmu učestvovalo više od 20 zemalja s preko 350 učesnika, ali, kako je rekla, „mi to volimo ambicioznije i veće da pravimo iz godine u godinu“.

Promociju sajma vina „Vinska vizija Otvorenog Balkana“ je u Skoplju organizovalo Ministarstvo poljoprivrede Severne Makedonije u, kako je saopšteno, bliskoj saradnji s ministarstvima poljoprivrede Srbije i Albanije.

PIROT DOBIJA SOLARNE ELEKTRANE UKUPNE SNAGE VEĆE OD 125 MEGAVATA

U okolini Pirota u toku je izrada dokumentacije za izgradnju više solarnih elektrana ukupne snage preko 125 megavata (MW). O koliko količini energije

je reč, dovoljno govori podatak da je snaga hidroelektrane Zavoj 80 MV, što znači da će buduće solarne elektrane imati snagu od jednog i po HE Zavoja.

Gradonačelnik Pirota Vladan Vasić izjavio je da je ovo višestruko dobro za Pirota, i kao podsticaj građevinskoj industriji, i kroz prizmu zapošljavanja, jer će se na ovim objektima, kada budu sagrađeni, uposliti ljudi, a pre svega zbog činjenice da je reč o obnovljivim izvorima energije, prenosi eKapija.

- Pirota je povoljan što se tiče osunčanosti, ima interesovanja za izgradnju solarnih elektrana, i mi smo donoseći prostorni plan kao krovni urbanistički plan predvideli da investitori koji žele da grade energetske objekte moraju da prave plan detaljne regulacije, da se te površine urbanistički detaljno razrade pa da se onda gradi. To mnogi gradovi nemaju – istakao je Vasić.

Dodao je da prema Nišoru, tačnije prema Dobrom Dolu, francuska firma počela izradu plana detaljne regulacije za izradu solarne elektrane od 75 MV na 106 hektara (ha) površine.

- Oni imaju problema sa Elektropriredom Srbije (EPS), odnosno Elektromrežom Srbije (EMS), jer je reč o ogromnoj snazi, i treba obezbediti dalekovode, prenosne sisteme, kablovode, i to je dosta komplikovano i dugo će se rešavati. Posle toga su nam se javili engleski fondovi, koji na lokaciji prema Ponoru, gde je nekada bila velika plantaža višanja, na lokaciji od 50 ha, žele da prave solarnu elektranu od 45 MV, i oni su počeli sa izradom plana detaljne regulacije. Nadam se da će investitori probleme uspešno rešavati – naglasio je Vasić.

Prema njegovim rečima, imaju i tri male solarne elektrane, kod Ponora na lokaciji Ravnište, snage pet megavata, za koje su dobili građevinsku dozvolu, a u nastavku je i Ravnište 1 od jednog megavata, dok se i kod sela Basara gradi elektrana snage jednog megavata.

PODGORICA POD NADZOROM EK ZBOG EKONOMSKIH DRŽAVLJANSTAVA

Crna Gora jedna je od zemalja koja je pod pomnim nadzorom Evropske komisije (EK) zbog potencijalnih rizika koje izazivaju ekonomska državljanstva, objavljeno je u izveštaju EK o praćenju bezviznih režima.

Komisija je sarađivala sa svim zemljama koje koriste šeme za investitorsko državljanstvo u cilju sprečavanja i ublažavanja mogućih bezbednosnih rizika za EU. U ovom trenutku, određeni broj trećih zemalja bez viza je pod pomnim nadzorom zbog potencijalnih rizika koje izazivaju njihovi programi državljanstva po ulaganju ili planovi da uspostave takve šeme. To uključuje Albaniju, Crnu Goru i Severnu Makedoniju, kao i Vanuatu i neke zemlje na Karibima, navodi se u dokumentu u koji je Pobjeda imala uvid, prenosi Mina.

Da bi dobili crnogorsko ekonomsko državljanstvo, aplikanti su dužni da uplate 200.000 evra po zahtevu i najmanje 450.000 ulože u neki od projekata u Podgorici ili na primorju. U dokumentu se podseća da je Komisija dala eksplicitne preporuke da se efikasno ukine ili uzdrži od usvajanja šema državljanstva investitorima.

Crna Gora je krajem prošle godine zvanično ukinula program ekonomskog državljanstva i o tome informisala Evropsku uniju. Ipak, u proceduri se nalazi još 787 zahteva koji se rešavaju i koji izazivaju podozrenje EU, ali i Vašingtona, jer su aplikanti mahom državljani Rusije.

EU je više puta pozvala Crnu Goru da ukine program ekonomskog državljanstva, zbog rizika poput pranja novca, finansiranja terorizma i organizovanog kriminala. Iz vlade je više puta saopšteno da je program ekonomskog državljanstva Crnoj Gori doneo investicije od 300 miliona evra i dodatnih 70 miliona državnoj kasi, od plaćenih naknada.

- Tražimo alternativu kako bi sličan program nastavili na način da bude prihvatljiv EU, a koji bi zadovoljio interese Crne Gore o ekonomskom razvoju – rekao je premijer Dritan Abazović.

U proceduri je 31. decembra bilo još 787 zahteva, zbog čega je vlada zadužila poseban tim da definiše pravni okvir za postupanje u tim projektima.

CRNA GORA OČEKUJE 500 BRODOVA SA POLA MILIONA TURISTA

Posle potpunog oporavka krizing kompanija od zastoja tokom pandemije, očekuje se da će do oktobra oko 500 brodova pristati u crnogorske luke Kotor i Bar, a sa njima više od pola miliona tu-

FOTO: FREEPIK

rista.

U prvih pete meseci tekuće godine u Kotor je uplovilo 95 brodova sa više od 103.000 putnika, prenosi Seebiz, pozivajući se na pisanje Pobjede. Prošle godine bilo je 434 dolaska sa 418.000 putnika, dok je 2019. godina završena sa 432 dolaska i više od 560.000 putnika.

Prema rečima zvaničnika Luke Kotor, ova godina pokazuje trend rasta u kategoriji dolaska brodova i broja putnika u odnosu na prošlu godinu i na približnom nivou kao 2019. godine. Manji broj putnika prošle godine rezultat je održavanja nekih mera u okviru pandemijskog protokola, koji je u međuvremenu deaktiviran. Dolasci su najavljeni za celu godinu, a najintenzivniji period je od aprila do oktobra. Kruzing industrija veoma je značajna za Crnu Goru, posebno za Kotor, Budvu i Cetinje i u velikoj je ekspanziji koja znači i postojnost u uslugama.

Iz Luke Kotor ističu da bi trebalo što pre izraditi studiju održivosti kako bi grad mogao da primi veliki broj turista, a da to ne utiče na život stanovnika. Takođe, otvaranje žičare od Kotora do Lovćena, koje je najavljeno za leto, trebalo bi da poveća interesovanje za dolazak još više brodova.

FRANCUSKA NACIONALIZOVALA NAJVEĆEG SNABDEVAČA STRUJOM U ZEMLJI

Francuska vlada završila je nacionalizaciju najvećeg energetskeg preduzeća u zemlji, EDF-a. Pritom je kompanija

zvanično uklonjena sa Pariske berze, navodi se u saopštenju koje je objavilo Ministarstvo finansija, prenosi Mina.

Preuzimanje je usledilo nakon što je kompanija pretrpela rekordni gubitak prošle godine, sa nuklearnom proizvodnjom koja je pala na najniži nivo u 34 godine. Ministar finansija Bruno Le Mer pozdravio nacionalizaciju preduzeća, nazvavši to "uspehom" i ocenivši da je državno preuzimanje neophodno za budućnost energetske kompanije.

Krajem prošle godine zvanični Pariz je počeo otkup 16 odsto udela u EDF-u, nudeći oko deset milijardi evra da preuzme potpunu kontrolu nad dobavljačem električne energije koji je opterećen dugovima.

Francuska je već posedovala skoro 84 odsto udela u EDF-u, dok je 15 odsto bilo u rukama privatnih akcionara, a oko jedan odsto u vlasništvu zaposlenih u tom preduzeću.

Ta evropska država, inače, proizvodi oko 70 odsto električne energije iz nuklearne flote od 56 reaktora, kojima upravlja EDF. Međutim, većina njih se suočila sa problemima korozije koji se ponavljaju i bili su – ili ugašeni ili na održavanju, što je izazvalo nagli pad proizvodnje električne energije.

Smanjena proizvodnja je dovela do drastičnog povećanja cene struje u Francuskoj prošle godine, primoravajući EDF da kupuje struju na veleprodajnim tržištima kako bi pokrio manjak proizvodnje i dodatno pogoršavajući energetske krizu u Evropi.

Neto finansijski dug EDF-a porastao je

50 odsto, na skoro 70 milijardi američkih dolara prošle godine, pošto je zabeležio rekordni gubitak. Kompanija očekuje da će ovogodišnja proizvodnja biti u rasponu od 300 do 330 teravat-časnova, da bi se povećala na 345 teravat-časnova u narednoj godini, što je još daleko od 380 teravat-časnova proizvedenih u 2019, prenosi Mina.

Stručnjaci kažu da Francuska, koja je nekada bila izvoznik energije, očekuje se da će se u velikoj meri oslanjati na uvoz električne energije iz susednih zemalja, uključujući Nemačku, kako bi zadovoljila domaću potražnju sledeće zime.

ZAVRŠENO NAJZNAČAJNIJE SPAJANJE BANAKA OD 2008. GODINE

Švajcarski bankarski gigant UBS saopštio je u otvorenom pismu da je finalizirao otkup svog bivšeg konkurenta, banke Credit Suisse.

- Finalizirali smo pravno preuzimanje banke Credit Suisse. Radi se o početku novog istorijskog poglavlja za novi entitet – navodi se u pismu koje je objavljeno u švajcarskom dnevniku NZZ, prenosi Beta.

Otkupom se stvara megabanka kakva do sada nije postojala u Švajcarskoj. Njena veličina zabrinjava i političke zvaničnike. Hiljade radnih mesta moglo bi da nestane samo u Švajcarskoj zbog dupliranja pozicija posle spajanja banaka.

Credit Suisse, druga banka po veličini u Švajcarskoj, u martu je preko noći postala nelikvidna zbog niza loših investicionih odluka i straha klijenata koji su u panici dizali štednju.

Vlasti u Švajcarskoj su, uz podršku centralne banke i finansijskih regulatora, dogovorile prodaju banke Credit Suisse UBS-u za 3,25 milijardi dolara., ne računajući pruzete obaveze. Ovo spajanje otvara veliki posao za UBS, koja je u otvorenom pismu naglasila svoj konzervativni pristup, kada se radi o riziku uz navode da neće praviti kompromis.

Guverner Švajcarske narodne banke (SNB) Tomas Džordan smatra da nije bilo drugog rešenja.

- Naravno da je šteta da sada ostaje samo jedna (velika banka). Ali siguran sam da bi, da nije uspelo otkupljivanje banke od strane UBS-a, došlo do međunarodne krize, a još gore bi bilo za Švajcarsku“, naglasio je Džordan.

Pesimistične prognoze nemačkih

kompanija u vezi sa poslovanjem u Kini

Čelnici nemačkih kompanija u Kini pesimistični su u prognozama poslovanja u ovoj godini, zbog kontinuiranih geopolitičkih napetosti i sporog oporavka od korona krize, pokazalo je istraživanje Nemačke trgovinske komore (AHK).

Više od polovine kompanija očekuje nepromenjeni ili pogoršani trend u poslovanju u ovoj godini i suzdržane su u procenama ulaganja, prenosi Mina.

Iz AHK-a sa saopštili da se tržište oporavlja sporije nego što se očekivalo, što je zajedno s kontinuiranim geopolitičkim napetostima raspršio nade da će se poslovno okruženje brzo poboljšati.

- Geopolitika snažno utiče na kompanije na terenu i podstiče ih da se u upravljanju rizikom pojačano oslanjaju na lokalizaciju i diverzifikaciju – rekao je izvršni direktor AHK-a Jens Hildebrand.

Nemačka je u prvom tromesečju skliznula u recesiju, a slabija spoljna potražnja reflektovala se na kineski izvoz, koji je u maju pao 7,5 odsto u odnosu na isti prošlogodišnji period.

Više od trećine nemačkih kompanija u Kini očekuje da će se situacija u njihovom sektoru dodatno pogoršati u ovoj godini. Pogoršana su i očekivanja dobiti, koja će se prema proceni trećine anketiranih nemačkih kompanija, smanjiti više od pet odsto. U avgustu prošle godine takav je pad očekivalo njih 22 odsto.

EVROPSKA DIREKTIVA KOJA NALAŽE JEDNAKU PLATU ZA JEDNAK RAD STUPILA NA SNAGU

Na snagu je stupila evropska direktiva koja utvrđuje mere transparentnosti plata kao što su informacije o zaradama za osobe koje traže zaposlenje i pravo da znaju kolika je plata zaposlenih koji rade isti posao.

„Direktiva o jačanju primene principa jednake plate za jednak rad ili rad jednake vrednosti za muškarce i žene uz transparentnost plata i mehanizme sprovođenja“, kako se zvanično naziva, obuhvata nekoliko mera za poslodavce u javnom i privatnom sektoru.

Za one koji zapošljavaju više od 50 radnika, propisano je da svoje zaposlene moraju upoznati sa kriterijumima za određivanje visine plate i napredovanja, piše Seebiz.

FOTO: FREEPK

Direktiva nalaže mere kojima se kroz politiku plata obezbeđuje jednaka plata za jednak rad ili rad jednake vrednosti, kao i mere kojima se omogućava žrtvama diskriminacije da ostvare pravo na jednaku platu i traže punu odštetu, objašnjavaju u Ministarstvu rada Belgije.

Poslodavci sa više od 100 zaposlenih biće u obavezi da prijave različite aspekte rodnog jaza u platama prema Direktivi. Za poslodavce sa više od 250 zaposlenih, prva obaveza registracije je 7. juna 2027. godine, a nakon toga svake godine; za poslodavce sa 150 do 249 zaposlenih, prva obaveza prijavljivanja je 7. juna 2027. godine, a nakon toga svake tri godine; za poslodavce sa više od 100 zaposlenih, obaveza prijave počinje 7. juna 2031. godine, nakon čega će to morati da čine svake tri godine. Obaveza prijavljivanja odnosi se na razlike u zaradama i varijabilnim delovima zarada po polu i odnosi se na sve zaposlene.

Ukoliko se u izveštaju o zaradama nađe neopravdana i neotklonjena razlika u prosečnoj zaradi, koja je veća od pet odsto u bilo kom platnom razredu, vrši se zajednički obračun plata sa predstavnicima radnika, ističu u Ministarstvu rada.

Prema direktivi, države članice će uspostaviti i pravila o efikasnim, srazmernim i odvrtačnim kaznama za kršenje prava i obaveza u vezi sa principom jednake plate za jednak rad. Za javna preduzeća će propisati mere prema kojima će privredni subjekti ispunjavati svoje obaveze po principu jednake plate za jednak rad pri obavljanju javnih ugovora ili koncesija. Zemlje članice EU moraju da implementiraju direktivu u nacionalno zakonodavstvo u roku od tri godine.

EUROZAŠTITA HSE

BEZBEDNOST I ZDRAVLJE NA RADU
ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE
ZAŠTITE OD POŽARA

Starine Novaka 22 11060 Beograd

011/6973155 065/3143786

office@eurozastitahse.rs
www.eurozastitahse.rs

**EXCLUSIVE
PRO**

Glavna 268 22400 Ruma 060 047 72 55 exclusivepro18@gmail.com

PORESKE OBAVEZE U JUNU

PRED POČETAK SVAKOG MESECA PORESKA UPRAVA OBJAVLJUJE KALENDAR SA SPISKOM OBAVEZA I ROKOVIMA ZA IZMIRIVANJE ISTIH. OVO SU OBAVEZE KOJE DOSPEVAJU NA NAPLATU U JUNU:

5. jun

Dostavljanje obaveštenja o zaključenim ugovorima o izvođenju estradnog programa zabavne i narodne muzike i drugih zabavnih programa u maju, na Obrascu OZU

Dostavljanje izveštaja o izvršenju obaveze zapošljavanja osoba sa invaliditetom za prethodni mesec i uplata sredstava

12. jun

Podnošenje poreske prijave poreza na premije neživotnih osiguranja na Obrascu PP-PPNO i plaćanje poreza na premije neživotnih osiguranja za mesec maj

Podnošenje poreske prijave za porez na dodatu vrednost na Obrascu PPPDV i plaćanje PDV-a za mesec maj od strane poreskog dužnika iz člana 10. Zakona o PDV-u.

15. jun

Plaćanje akontacije poreza na prihode od samostalne delatnosti za maj

Plaćanje akontacije doprinosa na prihode od samostalne delatnosti za maj

Plaćanje doprinosa za sveštenike i verske službenike, za domaće državljane zaposlene u inostranstvu i za inostrane penzionere za maj

Podnošenje poreske prijave o obračunatim doprinosima za obavezno socijalno osiguranje za osnivače, odnosno članove privrednog društva, na Obrascu PP OD-O i plaćanje doprinosa za obavezno socijalno osiguranje za maj

Podnošenje poreske prijave za porez na dodatu vrednost, na Obrascu PPPDV, i plaćanje PDV-a za maj

Podnošenje Obrasca PID PDV 1 za maj ako je u maju ispunjen jedan od kriterijuma za sticanje statusa obveznika PDV-a koji pretežno vrši promet dobara u inostranstvo

Plaćanje akontacije poreza na dobit pravnih lica za maj

Plaćanje obračunate akcize za period od 16. do 31. maja

Podnošenje poreske prijave za obračun akcize za maj, na obrascu PP OA

Podnošenje prijave o obračunu akcize na električnu

energiju za krajnju potrošnju za maj na obrascu PP
OAEL i plaćanje akcize

29. jun

Podnošenje:

Poreske prijave za akontaciono-konačno utvrđivanje
poreza na dobit pravnih lica, na Obrascu PDP, uz koju se
podnosi odgovarajući propisani poreski bilans:

Poreski bilans obveznika poreza na dobit pravnih lica za
period od 01.01. do 31.12.2022. godine, na Obrascu PB 1

Poreski bilans stalne poslovne jedinice za period od
01.01. do 31.12.2022. godine, na Obrascu PBPJ

Poreski bilans za nedobitnu organizaciju koja
primenjuje kontni plan za budžetski sistem za period od
01.01. do 31.12.2022. godine, na Obrascu PBN

Poreski bilans za nedobitnu organizaciju koja
primenjuje kontni okvir za privredna društva, zadruge
i preduzetnike, odnosno kontni okvir za druga pravna
lica za period od 01.01. do 31.12.2022. godine, na
Obrascu PBN 1

Poreski bilans za nedobitnu organizaciju koja
primenjuje kontni okvir za banke za period od 01.01. do
31.12.2022. godine, na Obrascu PBN 2

Poreski bilans za nedobitnu organizaciju koja
primenjuje kontni okvir za Narodnu banku Srbije za
period od 01.01. do 31.12.2022. godine, na Obrascu
PBN 3.

Uz navedene poreske bilanse podnose se propisani
obraci i ostala propisana poslovna dokumentacija.

Plaćanje razlike između konačno obračunatog poreza
na dobit za 2022. godinu i plaćenih akontacija.

30. jun

Plaćanje doprinosa za obavezno socijalno osiguranje za
neisplaćene zarade za maj 2023. godine

Plaćanje obračunate akcize za period od 1. do 15. dana
u junu

KAKVO POSLOVNO OKRUŽENJE ČEKA SRPSKU PRIVREDU U DRUGOJ POLOVINI GODINE

KAPITAL NE VOLI IZBORE JER ONI DONOSE NEIZVESNOST

EKONOMSKA KRETANJA U PRVIH ŠEST MESECI 2023. GODINE BILA SU OPTEREĆENA VISOKOM INFLACIJOM, RASTOM KAMATNIH STOPA I STRAHOM OD MOGUĆE RECESIJE. IAKO JE RELATIVNO BLAGA ZIMA POMOGLA DA ENERGETSKA KRIZA NE DOĐE DO PUNOG IZRAŽAJA, I DALJE JE NA SNAZI UPOZORENJE O ZNAČAJU ENERGETSKE NEZAVISNOSTI I DIVERZIFIKACIJE SNABDEVANJA. I DOK NAJVEĆI TRGOVINSKI PARTNERI SRBIJE BRINU ZBOG SVE NIŽIH STOPA PRIVREDNOG RASTA, SRPSKI PRIVREDNICI AŽURIRAJU POSLOVNE PLANOVE U KOJE ĆE, PO SVEMU SUDEĆI, MORATI DA UKLJUČE I VANREDNE IZBORE KOJI SE NAJAVLJUJU ZA JESEN

Tačno smo na sredini 2023. godine u koju smo ušli sa visokom inflacijom i rastom kamatnih stopa koje su centralne banke povećavale iz meseca u mesec, u pokušaju da se izbore sa sve većim skokom cena. S druge strane, takva monetarna politika donosila je neizvesnost u pogledu privrednog rasta, pa je svaki novi sastanak Evropske centralne banke, Fedu ili Narodne banke Srbije praćen sa velikom pažnjom od strane privrednika. Za sada se čini da više ka-

mate dobijaju borbu protiv inflacije – možda ne očekivanom brzinom, ali je privredni rast usporio širom Evrope, dok je nemačka privreda u poslednjem kvartalu čak ušla i u recesiju.

Srpski privrednici se dodatno suočavaju sa još jednim mogućim izazovom do kraja ove godine, pošto je najavljeno vrlo verovatno raspisivanje vanrednih izbora na jesen. To bi svakako podrazumevalo usporavanje državne administracije, ali i neke nove neproduktivne

Prosečne stope rasta BDP-a u Srbiji

GODINA	STOPA RASTA BDP (%)*	IZBORI
2012	-0,68	Predsednički, Parlamentarni, Lokalni
2013	2,89	
2014	-1,59	Parlamentarni
2015	1,81	
2016	3,34	Parlamentarni, Lokalni
2017	2,10	Predsednički
2018	4,50	
2019	4,33	
2020	-0,94	Parlamentarni, Lokalni
2021	7,50	
2022	2,30	Predsednički, Parlamentarni
Prosečna stopa rasta u godinama bez izbora	4,21	
Prosečna stopa rasta u godinama sa izborima	0,75	
*Prema podacima NBS		

FOTO: FREPIK

rashode tokom kampanje, pa se postavlja pitanje šta bi sve zajedno moglo da znači za poslovno okruženje i prognoze privrednog rasta koje se trenutno kreću između 1,9 i tri procenta.

O ekonomskim kretanjima u prvoj polovini godine i očekivanjima za narednih šest meseci, kao i o mogućim efektima raspisivanja izbora na poslovanje privrede, Biznis.rs je razgovarao sa ekonomistima, privrednicima i predstavnicima poslovnih udruženja.

- Generalno posmatrano, makroekonomski okvir u prvoj polovini godine je stabilan, čemu svedoči visok priliv stranih investicija, očuvana zaposlenost, rast spoljne trgovine, stabilnost deviznog kursa i finansijskog sistema. Iako inflacija predstavlja veoma značajan problem već drugu godinu zaredom,

bitno je istaći i da je ona konačno počela da usporava u aprilu i očekujemo da se aktuelna stopa inflacije od oko 15 odsto prepolovi do kraja godine. Međutim, relativno dugo trajanje inflacije uticalo je na pad kupovne moći stanovništva, posebno onog dela koji ima primanja ispod proseka. Ove, kao i prošle godine, očekujemo prosečnu godišnju inflaciju od oko 12 odsto.

Takođe, treba istaći da je pozitivna stvar to što se ove godine očekuje realan rast BDP-a od oko dva procenta, a prema ocenama međunarodnih finansijskih institucija u narednoj godini bi privredna aktivnost u zemlji trebalo da bude dinamičnija. Bitno je naglasiti i da se energetska sistem u Srbiji stabilizovao i da prema podacima za prvi kvartal ove godine ponovo imamo suficit u razme-

ni električne energije sa inostranstvom – ocenjuje ekonomska kretanja u Srbiji tokom prvih šest meseci tekuće godine u razgovoru za Biznis.rs Bojan Stanić, pomoćnik direktora Privredne komore Srbije za strateške analize i baze podataka.

Profesor Ekonomskog fakulteta u Beogradu Ljubodrag Savić podseća da je u prvoj polovini godine fokus bio na borbi protiv inflacije, ali naglašava i da se smanjuje tražnja za stanovima, što polako dovodi u red tržište nekretnina. On je još pre junske odluke Narodne banke Srbije o podizanju referentne kamatne stope za novih 25 baznih poena u razgovoru za Biznis.rs ocenio da zadržavanje ključne kamate na istom nivou u maju predstavlja samo kratak predah i pokušaj da se i psihološki deluje na inflaciju.

- Prema podacima NBS, inflacija se

polako smanjuje, iako je još uvek daleko od zacrtanog koridora od tri plus minus 1,5 odsto. Što se tiče makroekonomske stabilnosti, centralna banka u maju nije povećala referentnu kamatnu stopu što se poklapa sa očekivanjima da će inflacija ići kako je planirano, i implicira želju da se pomalo relaksira monetarna politika u smislu da ne rastu cene kredita kao u prethodnom periodu. Naravno, neće se kamate baš radikalno zaustaviti odnosno smanjiti time što se ne povećava referentna kamatna stopa, ali će neko početi da razmišlja i o tome da Srbija ide u dobrom pravcu i da ovde može da se investira – ocenjuje profesor Savić uz napomenu da nam najverovatnije ipak predstoji još nekoliko povećanja ključne kamate u narednom periodu.

Naš sagovornik dodaje da se u prvoj

polovini godine, takođe, nastavilo sa izgradnjom putne infrastrukture, a navodi da nismo imali ni probleme koji su se očekivali sa stranim kompanijama i investicijama, tako da ukupno posmatrano ne možemo da kažemo da su postignuti spektakularni rezultati, ali ne treba biti ni nezadovoljan. Njegov zaključak je da je tokom prvih šest meseci „manje-više sve bilo pod kontrolom, osim inflacije koja je još uvek visoka”.

Dušan Vasiljević, direktor za konkurentnost i investicije u Nacionalnoj alijansi za lokalni ekonomski razvoj (NALLED), smatra da će jedan od ključnih parametara, kada budemo davali ocenu kako smo iskoristili prvu polovinu ove godine, biti – da li je država ispunila neka od najvažnijih obećanja privredi, na primer da li je pitanje konverzije prava korišćenja građevinskog zemljišta u pravo svojine konačno rešeno. On u razgovoru za Biznis.rs kaže da makar u ovom pogledu stvari sada izgledaju obećavajuće, budući da je Ministarstvo građevinarstva već u skupštinsku proceduru uputilo zakon koji to pitanje treba da reši.

- Osim toga, počela je i primena novog režima oporezivanja frilensera – taj segment naše privrede jeste na marginama ekonomskih tokova, ali tako je bilo i sa

IT sektorom, pa je on sa margina postao motor rasta. Spremnost države da pitanje oporezivanja frilensera rešava kroz dijalog sa tom zajednicom je jako dobar signal i možemo samo da se nadamo da će sličan pristup biti primenjivan i u budućnosti. Na minus strani je to da

STANIĆ: ZA PRIVREDNI RAST ZNAČAJNO UKLJUČIVANJE DOMAĆIH PREDUZEĆA U GLOBALNE LANCE SNABDEVANJA

Bojan Stanić, pomoćnik direktora Privredne komore Srbije, podseća na suštinu modela rasta i razvoja privrede Srbije koji je proizvodno-izvozno orijentisan. Jedan stub čini privlačenje stranih direktnih investicija, po mogućstvu u tehnološki intenzivnije delatnosti, dok drugi stub čini uključivanje domaće komponente (mikro, malih i srednjih privrednih društava) u lance snabdevanja koje formiraju veliki tržišni igrači (strane kompanije).

- Ne možemo biti zadovoljni kakva je situacija sa „drugim stubom”. Odgovornost za to nije samo na manjim kompanijama koje treba da prilagode svoje poslovanje savremenim standardima poslovanja. Nije ni samo na državi, koja svojim programima ekonomskih podsticaja treba da podrži domaće firme. Odgovornost je i na velikim kompanijama (investitorima) koje treba da ojačaju lance snabdevanja kako bi bile otpornije na rizike. Takođe, bitno je da u kriznim situacijama ne može biti cilj samo maksimizacija profita, već se mora više misliti o održivosti, a održivosti nema ako se ne misli i o proizvodnji i o potrošnji – zaključuje Stanić.

ne vidimo naznake preokretanja trenda odlaska građana u inostranstvo. Dobro

je da se to delimično balansira uvozom radne snage iz manje razvijenih zemalja, jer bismo bez toga bili u značajno većem problemu. U pogledu ponude radne snage prethodnih godina su se desile tektonske promene, uključujući značajno smanjenje stope nezaposlenosti zbog odliva kvalifikovane radne snage. Istovremeno, imamo značajan priliv visokokvalifikovane radne snage iz Rusije i Ukrajine, kao i priliv radne snage iz nerazvijenih zemalja – ocenjuje Vasiljević i dodaje da je na duži rok pridruživanje Srbije EU daleko najvažniji proces i za građane i za privredu.

- Veliki deo problema sa kojima se naša privreda susreće, uključujući i naša inovativna i visokotehnološka preduzeća, ne bi postojala da smo deo EU. Veća dinamika tog procesa je nešto što godinama čekamo, ali već neko vreme bez značajnijih rezultata – navodi naš sagovornik.

Toplica Spasojević, predsednik ITM sistema, smatra da je u prvoj polovini 2023. godine bilo i pozitivnih i negativnih ekonomskih trendova. Među pozitivne ubraja to što se cena energije sta-

FOTO: FREEPIK

bilizovala i ne očekuje se preveliki rast kao prošle godine, kada je poskupljenje nafte, gasa, struje i ostalih energenata bio ogroman udar za ekonomiju. Kao dobru ocenjuje i odluku države da uđe u restrukturiranje Elektroprivrede Srbije (EPS), koju vidi pre svega kao veliku razvojnu šansu i obavezu Srbije da se usmeri ka obnovljivim izvorima energije. U razgovoru za Biznis.rs Spasojević ističe da smo konačno shvatili da u EPS-u imamo veliki problem, ali i veliki potencijal, pa se on nada da sa novim kvalifikovanim menadžmentom Srbija tu može da napravi značajan rezervoar za rast u budućnosti.

- Ono što nije dobro je da rat u Ukrajini i dalje traje, i da se intenzivira, a sve više zemalja se uvlači u taj sukob. Ne valja, takođe, ni ovo što se dešavalo u Srbiji sa masovnim ubistvima, što je malo poremetilo naciju, a sada i situacija na Kosovu. To može da ostavi gorak ukus u ustima i kod stranih investitora, pa da počne usporavanje privrede koje se po-

malo nazire i zbog povećanih kamatnih stopa – navodi Toplica Spasojević.

On podseća na svoj stav da je dobro imati strane investicije jer one donose tehnologiju i zapošljavaju ljude. To je posebno bilo značajno u periodu posle velike ekonomske krize kada je nezaposlenost išla i do 30 odsto. Sada kada manje od 10 odsto nezaposlenih predsednik ITM sistema smatra da bi trebalo da se okrenemo domaćim investicijama koje su dugoročno jako važne i kvalitetne.

- To se podjednako odnosi na javni i privatni sektor, a poseban je nedostatak primetan u privatnom sektoru. Javni sektor ima stope rasta od 5-6 odsto u odnosu na BDP, što je možda i duplo više

VASILJEVIĆ: KRETANJA U OKRUŽENJU ZNAČAJAN FAKTOR ZA RAST SRPSKE PRIVREDE

Dušan Vasiljević, direktor za konkurentnost i investicije u NALED-u, kaže da su za malu, otvorenu ekonomiju kao što je naša, kretanja u okruženju jedan od dominantnih faktora koji utiču na rast.

- Očekivanja privrednika su više obojena kretanjima u širem međunarodnom okruženju nego ekonomskim politikama Vlade Srbije. Kretanje privrede u EU, na čije tržište ide oko 65 odsto našeg izvoza, bilo je u prethodnom periodu nešto bolje od očekivanog – pad u poslednjem kvartalu 2022. je bio manji od projektovanog, a u prvom kvartalu 2023. je, umesto očekivanog pada, zabeležen rast. To su dobre vesti i za našu privredu, ali očekivani rast u EU od jednog procenta u 2023. godini (u Nemačkoj, koja nam je važno tržište, samo 0,2 odsto, što je gotovo nulti rast) i od 1,8 odsto u 2024. je daleko od robusnog rasta koji bi mogao da generiše značajniji rast u Srbiji, tako da smo daleko od toga da po tom osnovu imamo razloga za slavlje. Naprotiv, projektovane stope rasta Srbije u 2023, koje su sada oko 2-3 odsto, potvrđuju da ne očekujemo skok koji bi se merio sa onim iz 2021. (7,5 odsto), pa ni iz 2018. godine (4,5 odsto) – ističe Vasiljević u razgovoru za Biznis.rs.

On smatra da neizvesnost koja je vezana za rat u Ukrajini na nas deluje na najmanje dva fronta – jedan je da utiče na privredne tokove u EU, koja je najvažniji spoljnotrgovinski partner, a drugi je (ne)pridruživanje Srbije sankcijama, sa svim otvorenim pitanjima koje to nosi – od pristupa tržištu Rusije, preko uslova pod kojima ćemo uvoziti energente do toga šta to znači za pristup trećim tržištima.

- Poseban izazov koji nam dolazi iz okruženja će biti početak doslednije kontrole poštovanja principa koji se tiču životne sredine, upravljanja i društva (takozvani ESG). Naša preduzeća koja su deo lanaca snabdevanja u EU toga još nisu dovoljno svesna, ali početak primene nove regulative na nivou EU i na nivou država članica, a pre svega Nemačke, trebalo bi da deluje upozoravajuće za najvitalniji deo domaće privrede, da njihov status u lancima vrednosti EU može biti ugrožen ako ne preduzmu mere za ispunjenje postavljenih standarda. Ovo je jedan od najvažnijih zadataka države i organizacija za podršku privredi – napominje Dušan Vasiljević.

nego zapadnoevropske zemlje – i to je dobro, samo nije dobro što ta ulaganja uglavnom idu u putnu privredu koja ne donosi efekte odmah. Ona daje dugoročne pozitivne efekte i zato je značajno što završavamo puteve, ali bismo morali da ulažemo i u proizvodne pogone, tipa hidrocentrala koje odmah daju struju koju možemo da izvozimo po ovim enormnim cenama danas – savetuje Spasojević i zaključuje da sve navedeno predstavlja mešane signale koji dolaze sa tržišta i poručuju kreatorima ekonomske politike u kom pravcu bi trebalo da idu.

Do kraja godine privreda gleda u nebo i kamatne stope

Procene privrednog rasta za 2023. godinu su se prilično smanjile, iako je inflacija počela polako da usporava, a NBS u maju prvi put posle godinu dana odlučila da ne podiže referentnu kamatnu stopu. Centralna banka očekuje postepeno smanjivanje inflacije u drugoj polovini godine.

Bojan Stanić, pomoćnik direktora Privredne komore Srbije, smatra da je zaustavljanje rasta referentne kamate u maju bila dobra odluka Narodne banke Srbije, jer porast kamatnih stopa generalno utiče na destimulisanje investicione aktivnosti i samim tim dovodi do dodatnog usporavanja privrede. Kako navodi, slične probleme imaju i velike privrede jer su i u njima rukovodstva centralnih banaka zabrinuta da bi dalje zatezanje monetarne politike dovelo njihove sisteme na ivicu recesije.

- Glavni izazov za privrednike u Srbiji jeste usklađivanje troškova proizvodnje sa prihodima od prodaje. Jasno je da kupovna moć opada, te stoga oni sve više postavljaju pitanje mogućnosti lične potrošnje građana na domaćem tržištu, što predstavlja najznačajniju komponentu BDP-a. Takođe, problem je usporavanje evropske privrede kao glavnog spoljnotrgovinskog partnera. Svakako da će u drugoj polovini godine ponovo postati aktuelno pitanje snabdevenosti energentima – navodi Stanić.

Ipak, on napominje da kada govorimo o poslovnom okruženju treba istaći da je kreditni rejting Srbije očuvan na nivou BB+, što govori o održavanju kredibiliteta naše zemlje za dugoročno ulaganje, mada je to podložno rizicima, posebno

političkom.

Nastavak inflacionih kretanja je nešto što mora da nas zabrine, navodi Dušan Vasiljević, direktor za konkurentnost i investicije u NALED-u, i napominje da kao što je rast inflacije kod nas bio u velikoj meri efekat kretanja na globalnim tržištima, tako i usporavanje inflacije moramo da pripišemo pre svega ekster-

SAVIĆ: SVAKI IZBORI DONOSE NEIZVESNOST ZA INVESTITORE

Profesor Ekonomskog fakulteta u Beogradu Ljubodrag Savić smatra da izbori nikad nisu povoljno uticali na poslovno okruženje i da tokom izbornog procesa privreda gubi dragoceno vreme.

- Javlja se neizvesnost i za strane i za domaće investitore. Imamo sada i ove demonstracije koje već predstavljaju konfrontaciju u društvu, a sve to pažljivo prate neki budući investitori koji razmišljaju o Srbiji kao sigurnoj destinaciji. Ako ništa drugo, to će ih navesti da makar privremeno odlože neku investiciju, dok vide kako će se razvijati stvari – navodi profesor Savić.

On kaže da je svaka vlast imala svoje favorite – ne u lošem smislu. Možda su sadašnji investitori dobri za aktuelnu vlast, ali je pitanje da li će neki novi biti dobri nekom drugom establišmentu. Ipak, to je određena neizvesnost o kojoj potencijalni ulagači razmišljaju.

- Svaka promena vlasti dovodi do nekih promena u društvu, i one ne moraju nužno biti loše, ali svako ima neka svoja očekivanja. Izbori su u tom smislu loši za poslovanje jer je za privrednike uvek bolje da znaju na čemu su. Oni su teret u psihološkom smislu, pogotovo u ovakvoj atmosferi i kada nije redovan izlazak na birališta – zaključuje Ljubodrag Savić.

nim faktorima. Ono što je primetno je da inflacija u Srbiji ne usporava onom dinamikom kojom se to dešava na globalnom nivou.

- Jedan pozitivan aspekt u tome je da je inflacija u određenoj meri generisana i poskupljenjima električne energije i gasa i odmrzavanjem cena prehrambenih proizvoda koji su prethodno bili u režimu administrativne kontrole. Ove mere je bilo svakako neophodno preduzeti u određenom trenutku, a opstajanje inflacije na visokom nivou je cena koja se za to plaća – pojašnjava naš sagovornik.

Vasiljević, takođe, smatra da je jedan od najvećih izazova za našu ekonomiju to koliko su nam neke od najznačajnijih privrednih grana, poput poljoprivrede i energetike, neotporne na okolnosti koje u razvijenim privredama imaju minoran uticaj na obim društvenog proizvoda – od toga da li će kiša pasti u pravo vreme ili neće, do toga da li je jedna otkrivka na ugljenokopu urađena na vreme i kako treba. Od takvih pitanja zavisi da li će godina biti rodna, a od toga zavise cene

poljoprivrednih proizvoda, pa posledično i nivo inflacije i obim izvoza poljoprivrede.

- Od tih i drugih meteoroloških okolnosti zavisi kolika će nam biti proizvodnja struje, a od toga koju količinu struje i po kojoj ceni ćemo morati da uvezemo. U narednom koraku od toga nam zavisi budžetski deficit. Ovo su pitanja koja na nivou čitave ekonomije u 21. veku ne bi trebalo da imaju mesta u razmatranjima makroekonomskih kretanja, a kod nas odlučujuće utiču na performanse privrede – navodi Vasiljević neke od vodećih problema domaće ekonomije među koje ubraja i hroničan nedostatak domaćih privatnih investicija.

On ne vidi naznake da bi taj trend uskoro mogao biti promeni i podseća, poput profesora Ljubodraga Savića i Toplice Spasojevića, da su naše javne investicije na relativno visokom nivou. Kako kaže, pre svega ulažemo u puteve i to je svakako dobro jer drži nivo javnih investicija visokim, ali nedostatak ulaganja u zelenu ekonomiju i obnovljive izvore energije je nešto što bitno

podriva naše šanse za snažniji i održivi rast.

- NALED se angažovao na tome da podstaknemo proizvodnju energije iz obnovljivih izvora, između ostalog i od strane „proizjuma“ (potrošača-proizvođača), ali nedostatak konzistentne državne politike i u ovoj oblasti je delovao tako da potencijali koje imamo nisu ni izbliza iskorišćeni. Bolju sliku daju podaci o direktnim stranim ulaganjima – tu primećujemo rast od 40 odsto u prvom kvartalu 2023. u odnosu na isti period prošle godine. Na pozitivnoj strani možemo da konstatujemo i višegodišnji trend smanjivanja udela sive ekonomije u BDP-u. I pored toga, nivo sive ekonomije kod nas je i dalje takav da zahteva fokusiran odgovor države. Upravo zbog toga pozdravljamo to što je država u prvom kvartalu ove godine usvojila Program za suzbijanje sive ekonomije za period od 2023 do 2025. godine – zaključuje Dušan Vasiljević.

Profesor Ljubodrag Savić ne očekuje veće izazove za privrednike do kraja godine, osim možda sa cenama. Takođe, moguće da će posle leta i tradicionalno malo veće potrošnje tokom sezone godišnjih odmora građani ponovo odlučiti da manjak u kućnom budžetu pokriju kreditima i zaduživanjem.

- Naravno, ostaje priča u vezi sa cenom energenata. Za sada je stanje na tržištu podnošljivo i tako je u celom svetu, ali je očigledna namera proizvođača nafte da smanjivanjem količina povećaju cenu. Kad dođe jesen to nam svakako predstoji kao problem, i za privredu, ali i za sve građane. Drugi problem je vezan za kamatne stope, a tu je i ulazak Nemačke u recesiju. Mi imamo 80.000 ljudi zaposlenih u nemačkim kompanijama koje funkcionišu na jednostavan način – uglavnom su to firme koje su vezane za nemačke proizvođače. Kada rade Nemci – rade i oni. Ako nemačka privreda ne funkcioniše, svakako će se to odraziti na poslovanje ovih kompanija – ističe profesor Savić.

On navodi da su kineske kompanije u Srbiji u prvom kvartalu imale sjajne rezultate, tri najveće su zabeležile izvoz od po 250 miliona dolara. Ako bi ostalo tako, to bi značilo tri milijarde dolara za četiri kvartala, što su odlični rezultati, ali naš sagovornik smatra da je jako teško prognozirati trendove jer se situacija

FOTO: FREEPIK

u svetu izuzetno komplikuje. Slično je i sa drugim velikim trgovinskim partnerima naše zemlje, poput Italije, a tu je i situacija sa Rusijom koja je bila jedno od najvećih izvoznih tržišta za naše voće i povrće.

Da je poljoprivreda glavni faktor kada je reč o prognozama za drugu polovinu godine smatra i Toplica Spasojević, predsednik ITM sistema. Kako navodi, očekivano je da će u odnosu na prošlu godinu 2023. biti pozitivna, pa ćemo

imati dobar rezultat u poljoprivrednoj proizvodnji i to će pospešiti bruto domaći proizvod (BDP). On ocenjuje da situa-

SPASOJEVIĆ: MORAMO DA MISLIMO NA KARBONSKU TAKSU I ZELENU ENERGIJU

Toplica Spasojević, predsednik ITM sistema, upozorava da je neizvesno kako će se dalje kretati situacija sa cenama energije u svetu. On smatra da moramo pod hitno da se transformišemo i da olakšamo instaliranje solarnih kapaciteta na fabrikama i kućama, kako bi se smanjila potreba za korišćenjem struje iz mreže EPS-a, a EPS-u dalo malo prostora za izvoz. On podseća na olakšanje koje se desilo kada više nismo bili veliki uvoznici električne energije kao na početku prošle godine i navodi da bi Srbija bila u velikoj prednosti kada bismo imali, na primer, još nekoliko hidrocentrala sa kapacitetom od 2.000 do 3.000 megavata.

- Ne treba zaboraviti ni ono što nas čeka, a to je karbonska taksa koju Evropska unija uvodi od 2024. godine. Mi moramo da se prilagodimo tome. Ako želimo da izvozimo u EU, a nemamo sertifikat da smo u procesu proizvodnje koristili zelenu energiju, nastradaće pre svega industrija cementa, veštačkog đubriva i slični sektori, a kasnije i svi ostali. Dakle, mi moramo tu tranziciju da završimo. Dobro je da se razmišlja o njoj, ali smo još malo toga videli na delu – zaključuje Spasojević.

cija u ovom sektoru ide u jako dobrom pravcu i da možemo da očekujemo rekordnu godinu.

- Što se tiče pokazatelja Narodne banke Srbije i MMF-a, ali i komercijalnih banaka i njihovih analitičara, nisu baš usaglašeni. U svakom slučaju imaćemo privredni rast otprilike između 2,2 i 2,8 odsto, ako se ne desi ništa loše i nepredviđeno u međuvremenu. S druge strane, veliko je pitanje šta će dalje biti sa kamatnim stopama i kako će se njihovo kretanje odraziti na javni dug – da li će zemlja moći da vraća taj dug po novim uslovima? Zato tu možemo da očekujemo blagi udar, ali nadam se da će se kamate zaustaviti jer smo već videli da je u Zapadnoj Evropi veliki pad privrednih aktivnosti, stope rasta su od 0,2 do 0,8 odsto, a Nemačka je čak ušla u recesiju. To će sigurno morati malo da utiče na smanjenje kamatnih stopa – nada se Spasojević.

Raspisivanje izbora usporava administraciju i smanjuje privredni rast

Toplica Spasojević naglašava da kapital, kako domaći tako i strani, ne voli izbore jer oni znače neizvesnost i u tom procesu se svaki put gubi dosta vremena. On navodi da su, nažalost, takve

FOTO: FREERIK

odluke van moći privrednika, pa je na njima samo da se prilagode. Smatra da će očekivana neizvesnost, ukoliko dođe do raspisivanja izbora, očigledno doneti i smanjenje investicija, dok ulagači ne procene u kom pravcu sve ide.

Istog mišljenja je i Bojan Stanić koji ističe da privrednici ne utiču direktno na političke procese u zemlji, već im se prilagođavaju, i to nije slučaj samo sa Srbijom. Naime, sada se pod uticajem geopolitike privreda prilagođava političkim odlukama u gotovo svim evropskim državama.

- Činjenica je da prevremeni izbori utiču na usporavanje administracije da donosi neophodne pravne akte kako bi unapredila poslovni ambijent ili odgovorila na aktuelne potrebe privrede pod uticajem spoljnih i unutrašnjih faktora. Međutim, suština nije da li će izbora biti ili neće već koliko je efikasna vlada dok joj traje mandat i koliko se ona brzo formira nakon eventualnog izbornog procesa – napominje Stanić i dodaje da treba imati u vidu da se privreda Srbije suočava sa ozbiljnim problemima, a inflacija je samo jedan od njih.

Drugi rizici su skupčani sa pitanjem energetske efikasnosti, konkurentnošću domaće privrede na domaćem i međunarodnom tržištu, pitanjima primarne poljoprivredne proizvodnje, sa akcentom na stočarstvo. Pritom, nikako se ne sme zaboraviti ključni rizik po pitanju održivosti, a to je demografski trend koji je izrazito negativan. Postoji mišljenje analitičara da ukoliko jednoj zemlji broj stanovnika padne ispod pet miliona, onda se u očima velikih investitora to tržište smatra nedovoljno bitnim za ozbiljnija ulaganja.

- Takođe, treba da imamo u vidu da privreda Srbije ima značajan rast, ali je održivi razvoj zemlje po mnogim aspektima vrlo upitan. Na primer, mi smo zadovoljni obimom stranih direktnih investicija, ali ne baš i strukturom, jer su strana ulaganja primarno orijentisana na sirovinu bazu i proizvodnju niže dodate vrednosti. Ne sme se dozvoliti da zarad kratkoročnih efekata budu previše pritisnuti resursi, jer mnogi od njih se sporo i teško obnavljaju – zaključuje Bojan Stanić.

Dušan Vasiljević ne očekuje da će potencijalni izbori imati veći uticaj na

planove privrednih subjekata, jer se oni i ne prave polazeći od izbornih ciklusa „koji su kod nas ionako relativno nepredvidljivi”.

- Prema neposrednim svedočenjima predstavnika multinacionalnih kompanija koje posluju u Srbiji, politička stabilnost i predvidivost su među najznačajnijim pozitivnim karakteristikama našeg poslovnog okruženja. Lično su takva svedočenja, kada sam ih prvi put čuo pre više godina, bila zbunjujuća jer sam očekivao da investitori od države očekuju mnogo više od stabilnosti i predvidivog poslovnog okruženja. U međuvremenu sam toliko puta čuo to isto, naročito u kontekstu problema u poslovanju u nekim ekonomijama u okruženju u kojima te stabilnosti i predvidivosti nema. Kod privrednika ne opažam očekivanje da izbori, ako do njih dođe, niti donesu razrešenje ključnih neizvesnosti koje boje poslovno okruženje niti da dovedu u pitanje osnovne pravce ekonomske politike, tako da ne bih rekao da su privrednici u iščekivanju oko toga da li će do izbora doći – navodi Vasiljević.

S druge strane, on ističe da pogled na dinamiku našeg privrednog rasta u kontekstu održavanja izbora sugerise drugačiju sliku. Između 2012. i 2022. godine imali smo šest godina sa republičkim (parlamentarnim i/ili predsedničkim) i lokalnim izborima i pet godina bez takvih izbora. Prosečna stopa rasta BDP-a u godinama bez izbora (4,21 odsto) je skoro šest puta veća nego u godinama kada je izbora bilo (prosečna stopa rasta od 0,8 odsto).

- Ono što su lako predvidivi efekti raspisivanja izbora je suspenzija donošenja zakona na oko šest meseci, pad intenziteta aktivnosti državne uprave u obavljanju svakodnevnih poslova i kratkotrajno povećanje javnih rashoda da bi se pridobili različiti segmenti biračkog tela, što za efekat može da ima i blagi stimulans privrednoj aktivnosti na kraći rok, i potencijalno izazov na duži rok, kada bude trebalo nadoknaditi sredstva koja su kao podrška kampanji usmerena na neproduktivne namene. U zbiru očekujem da eventualno raspisivanje izbora neće imati većeg uticaja na performanse privrede, a u meri u kojoj taj uticaj bude postojao da će biti blago negativan – zaključuje Dušan Vasiljević.

 MARKO ANDREJIĆ

GREGORIANAH
MEDIA

w: WWW.GREGORIANAHMEDIA.COM

m: PRODAJA@GREGORIANAH.COM

t: +381648917818

BRENDIRAJTE SVOJU VODU! PROMOVIŠITE SVOJ **BREND!**

IZMEĐU OSTALIH SARADUJEMO I SA:

HOTEL
CONSTANTINE
THE GREAT
★★★★

RADISSON
COLLECTION

PAMETNI GRADOVI

Pametni grad je nov koncept kome je cilj povećanje kvaliteta života kroz kvalitetnije usluge Grada i zdraviju okolinu, kao i ograničenje i kontrola budžetske potrošnje. Građani dobijaju više za manju cenu, odnosno Grad pruža više svojim građanima.

KONCEPT PAMETNIH GRADOVA

HOMNET

ZAVRŠENI I ZAPOČETI PROJEKTI

Loznica • Sarajevo • Krupanj
Bijeljina • Valjevo • Ljubovija
Jagodina • Svilajnac • Mali Zvornik

PROIZVODI

- SMART LED RASVETA
- SMART PARKING
- SMART KONTROLA OTPADA
- SMART REŠENJA ZA VODOVODNE MREŽE
- SMART SISTEM ZA MERENJE KVALITETA VAZDUHA
- SMART METEOROLOŠKE STANICE
- SMART SISTEM RANOG UPOZORAVANJA OD POPLAVA
- NOVO: OBNOVLJIVI IZVORI ENERGIJE**
- PROJEKTOVANJE, PRODAJA, UGRADNJA SOLARNIH ELEKTRANA
- SISTEM KLJUČ U RUKE
- USKORO PROIZVODNJA SOLARNIH PANELA U SRBIJI

Branka Radičevića 3
15300 Loznica
065/8838820 065/2029248
homnet.doo@gmail.com
www.homnet.rs

BORBA PROTIV INFLACIJE MORA DA SE NASTAVI

KORENI RASTA INFLACIJE BELEŽE SE OD 2020. GODINE, ALI NISMO JOŠ ZAVRŠILI SA NJOM, POŠTO I DALJE POSTOJE INFLATORNI RIZICI, KOJI DODUŠE IDU U PRAVCU SMANJIVANJA. MORAMO IPAK DA BUDEMO OPREZNI I ZATO ONA MORA DA OSTANE „GLAVNA TEMA” BAREM DO KRAJA OVE GODINE. INFLACIJA OPREDELJUJE I MNOGA DRUGA KRETANJA, ŠTO SE VIDI NA PRIMERU NEMAČKE I NJENE PRIVREDE, KOJA JE U PRVOM KVARTALU OVE GODINE BILA U BLAGOJ RECESIJU

Rekao bih da je inflacija i dalje ključna tema, kako u svakodnevnom životu, tako i u medijima, zato što je ona i dalje dosta visoka i kod nas i u zapadnim zemljama i utiče kroz brojne kanale na realnu privredu. Zato nije ni očekivano da ona tako brzo „nestane” sa radara.

Ovako Milan Nedeljković, dekan FEFA fakulteta i spoljni saradnik CE-Sifo instituta iz Minhena, odgovara na naše pitanje da li je inflacija i dalje „problem broj jedan”, kako u Srbiji, tako i na globalnom nivou. U intervjuu za Biznis.rs na polovini 2023. godine sa njim smo razgovarali i o tome zašto treba paziti na kretanje inflacije iako je njen vrhunac u Srbiji prošao, očekivanim kamatnim politikama ključnih centralnih banaka i zašto očekuje da ćemo ove godine najverovatnije zabeležiti privredni rast od dva odsto.

- Koreni rasta inflacije beleže se od 2020. godine, ali nismo još završili sa njom, pošto i dalje postoje inflatorni rizici, koji doduše idu u pravcu smanjivanja. Moramo ipak da budemo oprezniji i zato ona mora da ostane „glavna tema” barem do kraja ove godine. Inflacija opredeljuje i mnoga druga kretanja, što se vidi na primeru Nemačke i njene privrede, koja je u prvom kvartalu ove godine bila u blagoj recesiji. Delimičan pad koji beleži njena industrija nije rezultat samo rasta kamata, već pre svega realnog pada dohotka i posledičnog pada potrošnje usled visoke inflacije u prethodnom periodu, što pokazuje odloženi negativni uticaj inflacije na realnu ekonomiju.

Da li smo u Srbiji dostigli taj vrhunac, „pik” inflacije, i kakva kretanja očekujete kada je reč o

rastu cena kod nas i u svetu do kraja godine?

- Mi jesmo dostigli „pik” inflacije, ali ne zaboravimo da smo prošle godine takođe beležili visok rast cena, te da je baza za izračunavanje međugodišnje inflacije takođe visoka. To znači da će rast cena u ovoj godini biti sporiji, ali nikako ne znači da ga neće biti ili da će cene padati. Usporevanje se beleži u odnosu na „pik” inflacije, ali je ona i dalje visoka, i to dvocifrena.

Takođe, kod nas je vrhunac dostignut relativno skoro (u martu je zabeležena međugodišnja inflacija od 16,2 odsto), dok je u evrozoni taj „pik” bio u novembru prošle godine. Do toga je došlo zbog nekoliko faktora. Prvo, u zemljama gde je u potrošačkoj korpi veći udeo energenata, inflacija je došla do vrhunca ranije, zajedno sa cenama struje ili gasa. Drugo, razlikuju se cenovne politike. Neke zemlje nisu zamrzavale cene energenata, pa je inflacija rasla brže u određenom periodu, dok je Srbija zamrzla pojedine cene, pa ih kasnije „puštala”, što znači da je i efekat na inflaciju bio odložen.

I konačno, pitanje je i kakva se trgovinska politika vodi u kojoj državi. Ako postoji konkurencija između trgovinskih lanaca i u proizvodnji ključnih proizvoda, onda je efekat preliivanja cena manji nego ukoliko postoje oligopoli ili monopoli na tržištu.

U domaćoj javnosti, ali i nekim državama EU, čuli su se pozivi na smanjenje trgovinskih marži. Da li to može da pomogne u borbi protiv visokih cena?

- Ne bih direktno krivio trgovce, jer jedno su trgovačke marže, a drugo su cene koje oni dobijaju od proizvođača.

Ako je na tržištu prisutan samo jedan proizvođač ili jedan proizvođač drži 80 odsto tržišta, onda on može da diktira cenu trgovinskim kompanijama. Takođe, trgovina kao industrija ima visoke troškove električne energije – ako su oni znatno porasli, onda je i njihova struktura troškova znatno promenjena.

Ono što bih voleo da vidim su konkretni podaci, jer javnost nema uvid u visinu trgovinskih marži. Pitanje je da li su porasle marže ili su trgovine u rast cena „ugradili” poskupljenja struje i goriva, kao i nominalni rast zarada. Mislim da je na delu zajednički efekat nedovoljne konkurencije kako u trgovini, tako i u pojedinim segmentima proizvodnje, kao i cilj da se održe marže uz rast troškova poslovanja. Imajući to u vidu, smatram da svakako postoji značajan prostor i za podizanje konkurencije između velikih trgovinskih lanaca.

Odgovor na inflaciju u svetu i kod nas bio je rast referentnih kamatnih stopa. Kako se taj mehanizam pokazao na delu i da li je bilo kašnjenja u reakciji?

- Monetarna politika deluje na tržišta kroz mnogobrojne kanale. Recimo, objavljivanje promene referentne stope od strane Fed-a je samo jedan segment, koji podrazumeva njen „prenos” na druge kamatne stope. Drugi kanal koji su centralne banke koristile je kupovina aktive, pa vidimo da Federalne rezerve i Evropska centralna banka (ECB) izlaze iz tih kupovina, što bi takođe trebalo da deluje deflatorno. Treći je politika „navođenja” ili forward guidance – ako predsednik Fed-a Džerom Pauel kaže da će Fed u narednih godinu dana podizati kamatne stope, i to je onda

informacija za nekoga u privredi da to implementira u svoje poslovne odluke u narednom periodu.

Ono što u stvarnosti komplikuje stvari je da se potezi Feda ili ECB-a mogu različito tumačiti jer je racionalna pretpostavka da oni imaju više informacija od „običnih poslovnih ljudi”. Signalni efekat je izuzetno važan deo monetarne politike, pošto se tumači ne samo promena referentne stope, već i šta to govori o stanju ekonomije. Kada

se sve to uzme u obzir, rekao bih da je u prethodnoj deceniji i na početku pandemije na centralne banke stavljena prevelika odgovornost za podršku ekonomiji, pa su onda, kada je inflacija krenula da raste, morale da „gase požar”. Fed je mogao da ide agresivno, dok je ECB morala pažljivije da balansira, s obzirom na to da svaka zemlja u njenoj nadležnosti ima zasebne obveznice i kamatne stope na njih mogu različito da reaguju na podizanje ka-

matne stope ECB-a. Recimo, Evropska centralna banka je morala da brine da podizanje referentnih stopa ne dovede do katastrofalnog rasta cene italijanskih obveznica.

Zaključio bih da Fed nije kasnio sa zatezanjem monetarne politike, dok je ECB kasnila, delom iz objektivnih razloga. Takođe, verujem da bi u ovom trenutku rezultat bio isti i da je njihov tajming bio drugačiji, i da bi referentne kamate bile na istom nivou na kome su na kraju maja. Naravno, to ne opravdava centralne banke zašto su na sebe preuzele preteranu odgovornost u periodu stagnacije.

SVAKI IZBORI GENERIŠU NEIZVESNOST

Ukoliko bi ove godine bili raspisani ili održani izbori u Srbiji, kako bi to uticalo na privredni rast?

- Ključno pitanje je koliko će trajati neizvesnost oko raspisivanja izbora – nekoliko meseci ili do kraja godine. Svaki izbori i inače generišu neizvesnost, što privrednici i investitori tradicionalno ne vole, tako da bi određeni efekat mogao da se vidi i na stranim ulaganjima. Ne treba, međutim, očekivati da će neizvesnost oko izbora biti presudna kada je reč o konačnom rezultatu naše privrede na kraju godine, već je to samo jedan od potencijalno usporavajućih faktora – ocenjuje Nedeljković.

Kako očekujete da će se kretati referentne kamatne stope Feda i Evropske centralne banke do kraja godine?

- Što se tiče Feda, očekivao bih još jedno podizanje kamatne stope za oko 25 baznih poena i ne bih očekivao da

će ići dalje u dodatno zatezanje. Takođe, iako su brojna očekivanja da će Fed krenuti da spušta referentnu stopu, mislim da se to još neće desiti i da ćemo još čekati na relaksaciju, pogotovo zato što je inflacija u SAD u aprilu porasla u odnosu na mart, dok iz privrede nema signala recesije. To znači da nema razloga da menjaju fokus sa održivog obuzdavanja inflacije.

PMI indeks u Evropi je, opet, na najvišem nivou u poslednjih 12 meseci, a evrozona ima solidne privredne rezultate, što je opet signal da nema opasnosti od recesije, uprkos strukturalnim problemima sa kojima se suočava. ECB, dakle, i dalje ima prostora da obuzdava inflaciju i ja bih zato očekivao da nastavi sa podizanjem referentne stope do nivoa od 4,25 ili 4,5 odsto, sa aktuelnih 3,75 odsto.

Narodna banka Srbije (NBS) takođe je pribegla forward guidanceu kada je prilikom predstavljanja majskog Izveštaja o inflaciji poslata poruka da analitičari NBS u horizontu od 12 meseci vide da referentna kamatna stopa od šest odsto „radi svoj posao“, iako nisu isključena nova povećanja. Takođe je rečeno i da NBS ima prostora da reaguje povećanjem prosečne ponderisane repo stope, ukoliko bude potrebe. Šta to NBS zapravo poručuje? (*razgovor vođen 30. maja)

- NBS poručuje da je njihova procena da postojeći nivo referentne kamatne stope omogućava usporavanje inflacije pri očekivanim kretanjima na domaćem i međunarodnom tržištu, a da će

potencijalno reagovati u slučaju velikih šokova. Podsetimo da je referentna stopa (RKS), koja trenutno iznosi šest odsto, stopa po kojoj NBS može da radi operacije na otvorenom tržištu, odnosno repo operacije sa ciljem povlačenja viškova likvidnosti iz bankarskog sektora. Cena transakcije između NBS i banaka pritom ne mora da bude jednaka RKS, odnosno repo stopa može biti niža ili viša od RKS. Trenutna repo stopa iznosi oko 5,3 procenata. NBS ističe da podizanje restriktivnosti monetarne politike može, po potrebi, postići i podizanjem repo stope na nivo referentne kamate, što je u ovom slučaju prostor od oko 70 baznih poena.

Kroz postojanje razlike između RKS i repo stope NBS dobija dodatnu fleksibilnost, nije „zakucana“ na šest odsto već može da prilagođava kamatnu stopu koju postiže na otvorenom tržištu i da na taj način utiče na kreditnu aktivnost. Sa druge strane, ovakva politika dovodi do toga da referentna kamatna stopa gubi na značaju i „zamagljuje“ se signal koji šalje tržištu, jer stvarna stopa po kojoj se izvršavaju transakcije nije jednaka RKS. Dakle, razlika među dva mehanizma je što se za RKS unapred zna koliko iznosi, dok se za repo stopu ne zna – ona nije fiksna, već može oscilirati.

Imajući u vidu ova kretanja, očekivao bih da NBS neće ići sa daljim snažnim podizanjem referentne kamatne stope. U zavisnosti od globalnih kretanja i očekivanog nivoa dodatnog zatezanja ECB-a i Feda, koji se mogu odraziti na kapitalne tokove i na taj način potencijalno i na pritiske na deviznom trži-

štu koje je jedno od nominalnih sidara trenutnog režima targetirane inflacije NBS, ne bih očekivao podizanje ključne kamate za više od 100 baznih poena.

Kada je reč o očekivanom rastu BDP-a u ovoj godini, procene se kreću od 1,9 odsto (Evropske komisije) do tri odsto (povoljan scenario NBS). Prvi kvartal završili smo sa privrednim rastom od 0,7 odsto. Koliki rast BDP-a očekujete do kraja godine u Srbiji i od čega će on zavisiti?

- Očekujem da će u ovoj godini rast BDP-a „pogurati“ energetika, koja je izuzetno loše stajala prošle godine. Kada pogledamo podatke o industrijskoj proizvodnji za prvi kvartal, vidimo da je ona u plusu za oko 2,5 odsto u odnosu na prethodnu godinu, ali kada obratimo pažnju na strukturu vidimo da se beleži pad u prerađivačkoj industriji, dok rastu energetika i rudarstvo.

U sadašnjoj konstelaciji stvari išao bih sa projekcijom rasta BDP-a u ovoj godini od dva odsto, što mi deluje realistično, pogotovo ukoliko bude i dobra poljoprivredna godina. Rizici takve projekcije su usporavanje aktivnosti naših izvoznih partnera, mada smo dovoljno diversifikovali naš plasman da nismo više toliko izloženi prema Nemačkoj. Rizik bi bio i neki novi šok na tržištu energenata – situacija na globalnom nivou u toj oblasti se trenutno stabilizuje, ali to ne znači da se neće desiti neki preokret.

Na snazi je sporazum sa Međunarodnim monetarnim fondom (MMF), koji se u velikoj meri bavi našim energetske sektorom. Da li se nazire u kom pravcu će ići reforma energetske sektora i kako gledate na najavljena ulaganja? Pominje se i do 15 milijardi evra investicija u narednoj deceniji, ali još čekamo na strateška dokumenta koja bi potkrepila takve najave.

- Pošto još uvek ne znamo šta se podrazumeva pod reformom energetske sistema, treba se setiti da od prošle godine zasigurno znamo šta se dešava kada se tim sistemom neefikasno upravlja. Situacija u vezi sa Ukrajinom pokazala je koliki je značaj energetike kada je reč o funkcionisanju čitave

VEŠTAČKA INTELIGENCIJA DONOSI VELIKE PROMENE NA TRŽIŠTU RADA

Kada je reč o tržištu rada, u svetskim medijima se sve češće govori o tome da je završeno kratko doba u kome je ono „radilo“ u korist zaposlenih. Da li se slažete sa takvom ocenom i da li se isto može reći i za srpsko tržište, na kome kompanije iz praktično svih sektora imaju poteškoća da nađu kvalifikovanu radnu snagu?

- Medeni mesec radnika i tržišta rada možda je završen u nekim oblastima, poput balona koji je splasnio u IT industriji, što je rezultiralo masovnim otpuštanjima, ali ne bih rekao da isto važi u svim sektorima. Dobar primer su usluge, gde i dalje postoji ozbiljan deficit radne snage.

Mislim da ćemo svedočiti velikim promenama na tržištu rada u narednim godinama, koje će doći sa primenom veštačke inteligencije (AI), kao i da će biti traženiji „fleksibilniji“ od preusko specijalizovanih kadrova. Takođe, postoje poslovi koje AI nikada neće moći da preuzme ili koji ne mogu da se rade na daljinu – poput majstora. Ukratko, za one koji poseduju znanje i iskustvo kretanja na tržištu rada su najpovoljnija u poslednjih deceniju i po, i čini se da će tako i ostati – ističe dekan FEFA fakulteta.

ekonomije, i sve države pokušavaju da diversifikuju svoje energetske izvore. Dakle, stanje u energetske sektoru je nešto što može da ima značajne posledice po privrednu aktivnost i zbog toga mora da bude u fokusu.

Kada je reč o strukturi domaće energetike, mi i dalje koristimo većim delom prljave tehnologije, koje treba napustiti u skorijem periodu. Odatle je strategija na koju se čeka izuzetno značajna – da li će se forsirati izvori energije u skladu sa Zelenom agendom EU ili će akcenat biti na održavanju ili modifikaciji postojećih sistema, koji su značajno oslonjeni na ugalj? Ne treba zaboraviti da je za strateško „ozelenjavanje” na raspolaganju i mogućnost emitovanja „zelenih obveznica”.

Kada pominjemo investicije, Vlada Srbije promenila je Uredbu o podsticanju direktnih ulaganja, pa je pooštrila neke kriterijume i pokušava, čini se, da favorizuje

investicije u centralnoj, južnoj i istočnoj Srbiji. Očekujete li značajnije efekte ovih izmena i kako biste ocenili politiku podrške investicijama kakva je na snazi?

- Smatram da podrška stranim investicijama ima dosta manjkavosti, jer je bila usmerena na privlačenje proizvođača robe niske dodate vrednosti. Za razvoj ekonomije od ključnog značaja je „penjanje” u lancu dodate vrednosti, a ne zadržavanje na najnižem nivou. Utoliko mislim da bi podrška takvim ulaganjima morala da bude selektivnija kada je reč o „tipu” investicija i vrsti proizvoda koji bi se proizvodili kod nas. Takva politika, takođe, stvara nelojalnu konkurenciju domaćim kompanijama, čak i kada strane kompanije otvaraju istraživačko-razvojne (R&D) centre, a pogotovo kada je reč o podršci za zapošljavanje visokokvalifikovane radne snage, poput inženjera.

Iako takav pristup na kratak rok ima negativan efekat na domaću ekonomiju,

na srednji može pokazati i dobre strane, ali pod uslovom da naši ljudi, koji su radili u R&D centrima, sa akumuliranim znanjem koje su tamo prikupili počnu da pokreću sopstvene kompanije. Ako, međutim, oni ostanu „ostrvo” u našoj ekonomiji, bez preliivanja znanja i iskustva na ostatak privrede, onda je neto efekat na našu privredu negativan i u srednjem roku.

Država, u isto vreme, daje novčanu i podršku u znanju različitim inicijativama, preko Fonda za inovacionu delatnost koji pomaže startupima, do poreskih podsticaja za R&D i zapošljavanje u R&D sektoru. Država je, takođe, podržala stvaranje alternativnih investicionih fondova, kao novog izvora kapitala namenjenog malim kompanijama koje imaju veliki potencijal, tako da ona radi na promociji domaćih kompanija, mada ima još dosta prostora za unapređenje mera, kao i za eliminisanje nelojalne konkurencije.

MILICA RILAK

JAVNO
KOMUNALNO
PREDUZEĆE
KRUSEVAC

ЧИСТОЋА ЗЕЛЕНИЛО ПОГРЕБНЕ УСЛУГЕ
ЗООХИГИЈЕНА РЕЦИКЛАЖА
ЈАВНА РАСВЕТА ОДРЖАВАЊЕ МОБИЛИЈАРА
СРП "ОСРЕДАК"

Николе Чоловића 2 37000 Крушевац
037 423 026
www.jkpkrusevac.co.rs

MLADENOVAC

Kraljice Marije 32 11400 Mladenovac
011 7455 661 011 7455 662
vladeta.lucic@jkpmladenovac.co.rs
www.jkpmladenovac.co.rs

производња и distribucija vode za piće,
korišćenje i održavanje vodovodnog sistema
kanalizacija
sakupljanje, odvoz i deponiranje smeća i otpadaka

čišćenje, polivanje ulica, staza i parkirališta
uređivanje i održavanje grobalja i pružanje pogrebnih usluga
uređenje i održavanje zelenih površina
izvođenje građevinskih radova niskogradnje

NEMA STABILNE, KONKURENTNE I OTPORNE EKONOMIJE BEZ SNAŽNOG ENERGETSKOG SISTEMA

DUGOROČNO, VRLO JE VAŽNO DA SE ENERGETSKI SISTEMI DIGITALIZUJU. NA TAJ NAČIN ONI POSTAJU FLEKSIBILNIJI, UPRAVLJANJE MOŽE BITI MNOGO EFIKASNIJE, A OMOGUĆAVA SE I BOLJE KORIŠĆENJE OBNOVLJIVIH IZVORA. SVE OVO ĆE BITI KLJUČNI ELEMENTI ZA USPEŠAN RAD NEKOG ELEKTROENERGETSKOG PREDUZEĆA U BUDUĆNOSTI. DANAŠNJA TEHNOLOGIJA OMOGUĆAVA PRAVOVREMENU OBRADU VELIKOG BROJA PODATAKA, ŠTO DOVODI DO VELIKIH MOGUĆNOSTI ZA OPTIMIZACIJU

Energetika nije samo tek jedan sektor u nizu jer od nje potpuno zavisi i industrija i kvalitet života i životni standard. Elektroenergetski sistem je nakritičniji infrastrukturni sistem u svakoj zemlji. Nema stabilne, konkurentne i otporne ekonomije bez snažnog, fleksibilnog i otpornog energetskog sistema, kao ni sigurnog snabdevanja električnom energijom i ostalim energentima, kaže u razgovoru za Biznis.rs Dragoljub Damljanović, direktor razvojnog centra Schneider Electric Hub u Srbiji i član Upravnog odbora Srpske asocijacije menadžera (SAM), i podseća da je Evropa krenula u zelenu agendu i da gasi velike nuklearke i termoelektreane.

U intervjuu za naš časopis on govori i o digitalizaciji energetskih sistema i pametnim mrežama budućnosti, optimizaciji potrošnje energije, klimatskim promenama i planovima razvojnog centra Schneider Electrica u Novom Sadu.

- Početkom i polovinom 2021. godine nije bilo dovoljno obnovljivih izvora, a pojavio se nedostatak konvencionalnih izvora koji će proizvesti potrebnu energiju i koji mogu da se startuju kad god treba, poput termoelektrana na gas i uglj i nuklearnih elektrana. Velika suša u zapadnoj Evropi otežala je angažovanje termoelektrana i nuklearnih elektrana, a nedostatak vetra i niski vodostaji doprineli su da cene električne energije skoče 10 do 12 puta. Na to se nadovezala cena gasa usled novih geopolitičkih dešavanja i inflacije u evrozoni – objašnjava Damljanović aktuelnu energetsku situaciju.

Koliko je za opstanak i budućnost energetskih sistema značajna digitalizacija? Kako napreduje i koliko će nam vremena trebati za

potpunu implementaciju digitalnih rešenja?

- Regularno i stabilno snabdevanje električnom energijom je imperativ, što je bilo i biće veoma izazovno. Čak i velika svetska energetska preduzeća najavljujvala su moguća isključenja. Dugoročno, vrlo je važno da se energetski sistemi digitalizuju. Na taj način oni postaju mnogo fleksibilniji, upravljanje može biti mnogo efikasnije, a omogućava se i bolje korišćenje obnovljivih izvora. Sve ovo će biti ključni elementi za uspešan rad nekog elektroenergetskog preduze-

ća u budućnosti. Današnja tehnologija omogućava pravovremenu obradu velikog broja podataka, što dovodi do velikih mogućnosti za optimizaciju.

U budućnosti nas očekuje povećanje potrošnje električne energije usled prestanka korišćenja fosilnih goriva. Sve više električnih vozila će se puniti preko mreže, tu su i solarni paneli na kućama i storidži za skladištenje energije. Sve ovo predstavlja velike probleme za upravljanje mrežom i samo digitalizovana i fleksibilna mreža može da odgovori ovim zahtevima.

PROŠIRENJE PROIZVODNOG PROGRAMA U SRBIJI NASTAVLJAMO DA ULAŽEMO U DOMAĆE TRŽIŠTE

- Hub je mesto na kome inženjeri iz oblasti energetike i računarstva razvijaju softver za upravljanje elektroenergetskim sistemima ADMS i gasnom mrežom AGMS. Naša sveobuhvatna rešenja omogućavaju pouzdanije, bezbednije i efikasnije upravljanje mrežom, kao i priključenje obnovljivih izvora, punjača za električna vozila i storidža energija na efikasan način, kao i njihovo potpuno iskorišćenje.

Pored ADMS i AGMS softvera koje razvijamo u Srbiji počeli smo da radimo i na drugim proizvodima za GIS Geographic information system, Microgrid i Smart Metering, gde razvijamo softverske pakete u saradnji sa kolegama iz inostranstva. Geographic information system, pored ADMS-a, predstavlja osnovni softver neophodan za uspešno upravljanje mrežom. GIS kreira i održava bazu podataka svih elemenata mreže – stubova, vodova, trafostanica, geopozicionira sve elemente mreže i sadrži sve potrebne parametre za svakog od njih. Ti podaci su osnova koja ostali softver koriste za svoj rad. Microgrid softver je rešenje za upravljanje i orkestraciju proizvodnje, potrošnje i skladištenja električne energije jedne kuće, hale, komercijalnih objekata koje omogućava optimalno korišćenje tih elemenata i povlačenje energije iz mreže kad je to potrebno.

Takođe, razvijamo softvere za prikupljanje i obradu podataka iz pametnih brojlara, kao i Energy Sage rešenja koja omogućavaju proračun o isplativosti ugradnje solarnih panela u domaćinstvima.

Proširenjem proizvodnog programa na kome radimo u Srbiji nastavljamo da ulažemo u domaće tržište sa jasnom namerom da ovde ostanemo na duge staze. Proširenje portfolija utiče na mogućnost rada na različitim softverskim platformama, kao i na trend rasta broja zaposlenih u našoj kompaniji, što nas dodatno raduje – ističe Dragoljub Damljanović.

Gde se sve primenjuju vaša rešenja i kako ona doprinose optimizaciji potrošnje energije?

- Tema klimatskih promena poslednjih godina je vrlo aktuelna, a bitan segment rešavanja ovog problema vidi se u racionalnom trošenju postojećih resursa. Schneider Electric ima veliki broj rešenja koji našim kupcima omogućavaju da rade efikasnije i troše manje energije. Pored sopstvenih napora da budemo efikasni i da u našim objektima ugrađujemo rešenja koja štede energiju, naši proizvodi i softveri su i deo rešenja za naše klijente i to u svim domenima, od industrije do zgradarstva i infrastrukturnih sistema.

Vodeći proizvod vašeg Razvojnog centra je softver ADMS (Advance Distribution Management System), koji se trenutno koristi u više od 80 elektroprivreda širom sveta. Po čemu je ovo rešenje specifično i po čemu se izdvaja od konkurencije na tržištu?

- ADMS rešenje pomaže elektrodistributivnim preduzećima da smanje gubitke. Ovaj softver razvijamo u Srbiji i plasiramo ga kao rešenje širom sveta. ADMS je platforma iz koje je moguće izvesti

čitavu paletu raznih rešenja, zavisno od konkretnih problema i potreba klijenta. Na primer, jedno od rešenja koja kreiramo i isporučujemo rešava problem nestanka struje usled kvara. Proaktivno detektujemo mogućnost kvara – specijalizovanim algoritmima i digitalnim upravljanjem brzo otkrivamo, lociramo kvar i vraćamo napajanje krajnjim potrošačima. Tako smanjujemo gubitke.

Pored ovih rešenja, ukoliko govorimo o industriji, postoji čitav niz rešenja koji jednu fabriku čini efikasnijom u energetskom smislu. Postoje takozvane „pametne fabrike“ koje su primeri modela poslovanja koji ostvaruju visoku produktivnost uz ogromne uštede. Primer jedne takve je naša fabrika u Plovidu u Bugarskoj. Ona ima status pametne fabrike jer je dobila najviši industrijski sertifikat u okviru kompanije. Fabrika u Plovidu ima više od 65 odsto automatizovanih procesa, sisteme za upravljanje objektima i energijom i visokoefikasno održavanje primenom tehnologije uvećane realnosti.

Energetska efikasnost objekata je izuzetno značajna za dekarbonizaciju gradova, koja je trenutno u žiži interesovanja?

PODRŠKA MLADIMA

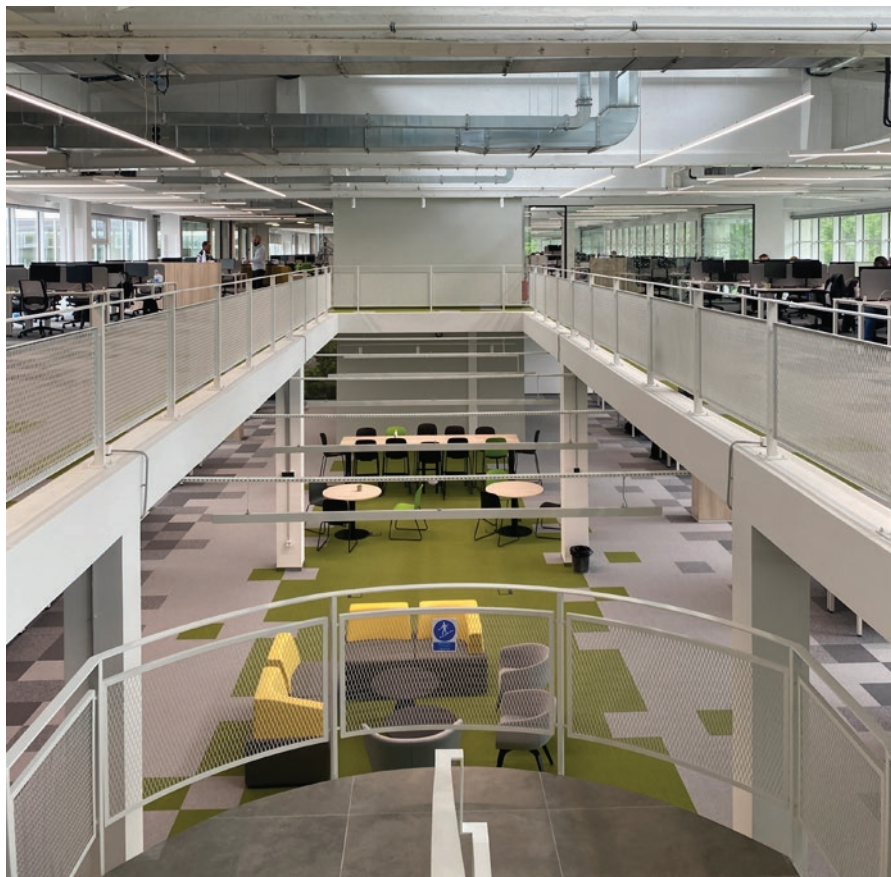
- Sa željom da znanjem pokrenemo i motivišemo mlade ljude imamo i niz programa za edukaciju i usavršavanje. Naša Fondacija „Centar za mlade talente“ organizuje besplatne časove matematike i programiranja za učenike osnovnih i srednjih škola. Za punu deceniju nastavu je pohađalo više od 6.000 polaznika, a realizovano je preko 5.000 sati besplatne nastave za učenike iz cele Srbije.

Veliki deo svojih društveno odgovornih aktivnosti usmeravamo na pozicioniranje mladih ljudi u profesionalnom svetu. Fondacija je deo Schneiderove šire društveno-odgovorne platforme, koja podrazumeva i tradicionalnu saradnju sa tehničkim fakultetima u Novom Sadu i Beogradu, kroz stipendije i mentorski program za najbolje studente. Ovaj program osmišljen je tako da pruži podršku najboljim studentima u fakultetskim izazovima i dodatno ih motivise da budu proaktivni i uspešni tokom studiranja.

- Još jedno od ključnih rešenja za dekarbonizaciju gradova su energetska rešenja za objekte. Naša rešenja iz domena razvoda električne energije i Building Management Sistema doprinose stvaranju energetski efikasnih gradova, budući da nude automatizovan sistem nadzora i upravljanja koji doprinosi poboljšanju operativne i energetske efikasnosti u poslovanju uz značajno smanjenje ukupnih troškova. Ne treba zaboraviti i punjače za električna vozila, koji postaju sve veći trend u svetu i značajna stavka na putu održive budućnosti.

Kako ocenjujete rad i poslovanje Schneider Electric Huba u Novom Sadu u poslednjih nekoliko godina? Koliko je bilo teško prilagoditi se promenjenim okolnostima, kako na tržištu, tako i u svetu uopšte? Kakvi su planovi Razvojnog centra za naredni period?

- U Novom Sadu razvijamo softverska rešenja za upravljanje električnim i gasnim mrežama za ceo svet, od ideje do

**U BUDUĆNOSTI NAS OČEKUJE POVEĆANJE
POTROŠNJE ELEKTRIČNE ENERGIJE USLED
PRESTANKAKORIŠĆENJAFOSILNIHGORIVA.SVEVIŠE
ELEKTRIČNIH VOZILA ĆE SE PUNITI PREKO MREŽE,
TU SU I SOLARNI PANELI NA KUĆAMA I STORIDŽI ZA
SKLADIŠTENJE ENERGIJE. SVE OVO PREDSTAVLJA
VELIKEPROBLEMEZAUPRAVLJANJEMREŽOMISAMO
DIGITALIZOVANA I FLEKSIBILNA MREŽA MOŽE DA
ODGOVORI OVIM ZAHTEVIMA**

implementacije. Ovo je veoma značajno za naš veliki inovativni srpski tim. Kao neko ko je na čelu Razvojnog centra u Novom Sadu, gde radi oko 900 inženjera, odgovorno tvrdim da na svetu ne postoji kompetentnija grupa ljudi za upravljanje distributivnim elektroenergetskim sistemima. Usled toga, jasno nam je koliki je značaj i doprinos IT sektora razvoju naše zemlje. To je svakako industrija koja naj-

više globalno doprinosi ekonomskom razvoju Srbije i generalno menja sliku koju naša zemlja šalje u svet.

Što se tiče planova, očekuje nas preseljenje u novi prostor – renoviranu zgradu novosadskog Novkabela. Ovo je za nas u Schneider Electric Hubu veliki događaj, i to iz više razloga. Kod rekonstrukcije zgrade koristili smo naj-savremenija Schneiderova tehnološka

rešenja. Primenom inovacija, poput najsavremenijih sistema za nadzor i upravljanje zgradama i data centrima, nova zgrada biće maksimalno efikasna. Kao društveno odgovorna kompanija ispunićemo najviše ekološke zahteve i koristiti obnovljive izvore energije. Za Schneider Electric ovakav objekat nije novost, s obzirom na to da na taj način već posluje u 13 visokotehnološki opremljenih zgrada u Kini, Evropi i Severnoj Americi.

Kada je reč o našim zaposlenima i poslovnim planovima, naš fokus ostaju projekti na svim kontinentima i novi softveri koje razvijamo za ceo svet.

Fokus nam je i na obezbeđenju transformacije veština i znanja, da i dalje budemo u korak sa najmodernijim principima u ovoj industriji, ali i da nastavimo neprestano da usavršavamo mogućnosti za razvoj karijere naših zaposlenih i uslove za njihov rad.

 MARKO ANDREJIĆ

SRBIJA KORISTI TEK TREĆINU UKUPNOG VODNOG POTENCIJALA

SAGLEDAVAJUĆI POTREBE RAZVOJA SEKTORA VODA U SRBIJI I REGIONU VERUJEMO DA IMAMO DOBRU I STABILNU POZICIJU, KOJU ĆEMO NASTOJATI DA ZADRŽIMO I U BUDUĆEM PERIODU KROZ RAZVOJ SVOJIH TEHNIČKIH KAPACITETA, A POSEBNO INŽENJERSKIH KADROVA, I ANGAŽOVANJE NA KLJUČNIM INOVATIVNIM, RAZVOJNIM I INFRASTRUKTURNIM PROJEKTIMA. OČEKUJEMO DA SE U NAREDNOM PERIODU MOŽE UVEĆATI OBIM POSLOVANJA, KAKO U SRBIJI, TAKO I U REPUBLICI SRPSKOJ I CRNOJ GORI, UZ MOGUĆNOST KONTROLISANOG ŠIRENJA I NA DRUGA TRŽIŠTA, I ZADRŽATI ULOGA INSTITUTA KAO JEDNE OD KLJUČNIH STRUČNIH I NAUČNIH INSTITUCIJA U DOMENU KORIŠĆENJA I UPRAVLJANJA VODAMA U ZEMLJI I REGIONU

Globalna ekonomska recesija uzrokovana pandemijom Covid-19, a nakon toga i rat u Ukrajini, doveli su do suočavanja sa brojnim problemima ekonomskog i društvenog funkcionisanja u celini. Svet je suočen sa novim izazovima, pre svega po pitanju energetske stabilnosti, koji se sve više odražavaju i na druge sfere društvenog i ekonomskog života. U Srbiji je, bez obzira na sve teškoće i ograničenja, nastavljen značajan razvoj infrastrukture u cilju podsticanja ekonomskog razvoja i prosperiteta zemlje. Realizuju se različiti infrastrukturni projekti, a u nekima od njih učestvuje i Institut „Jaroslav Černi“, naročito kada su u pitanju specifična ispitivanja, osmatranja, projektovanja ili

rešavanje složenih problema hidrotehničkog uređenja prostora.

Ovako profesor dr Dejan Divac, direktor Instituta za vodoprivredu „Jaroslav Černi“, ocenjuje trenutne uslove za poslovanje na tržištu. U razgovoru za Biznis.rs on govori o vodnim potencijalima Srbije, aktuelnim projektima i privatizaciji Instituta, kao i o planovima i budućim angažmanima.

- U proteklom periodu Institut je nastavio saradnju sa tradicionalnim klijentima, generalno iz javnog sektora, kao što su Elektroprivreda Srbije AD, JVP Srbijavode, JKP Beogradski vodovod i kanalizacija, nadležna ministarstva i drugi. Pored toga, uspostavljena je saradnja i sa finansijskim institucijama, pre svega

sa Svetskom bankom, Evropskom bankom za rekonstrukciju i razvoj i fondovima Evropske unije, kao i sa velikim izvođačkim kompanijama iz Kine – China Machinery Engineering Corporation i Power China, i Evrope – Suez, Veolia, Strabag – navodi naš sagovornik.

Koliko Srbija koristi svoje vodne potencijale i gde ima najviše prostora za dodatni napredak? Na koji način?

- Realizacija velikog broja hidroelektrana u Srbiji i okruženju u periodu od Drugog svetskog rata do raspada SFRJ, od kojih su neke po svojim karakteristikama i upotrebljenim tehnologijama bile u samom svetskom vrhu u vreme kada su građene, omogućila je da korišćenje hidroenergetskog potencijala zauzme veoma bitno mesto u regionalnim energetske sistemima. Ukupna neto instalisana snaga hidroelektrana u Srbiji je oko 3.000 MW. Od ukupne proizvodnje električne energije Srbije, u hidroelektranama se prosečno godišnje proizvede oko jedne trećine – oko 10.000 GWh. Prema Vodoprivrednoj osnovi Republike Srbije, ukupan bruto potencijal voda koje otiču vodotokovima na teritoriji Republike Srbije iznosi oko 27.000 GWh godišnje.

Reka Ibar predstavlja jedan od najznačajnijih neiskorišćenih hidropotencijala u Srbiji. U našem Institutu su urađeni generalni i idejni projekti Sistema hidroelektrana na Ibru. Usvojena koncepcija korišćenja hidroenergetskog potencijala ovog vodotoka podrazumeva izgradnju deset protočnih hidroelektra-

NASTAVAK INVESTICIJA

Institut je privatizovan početkom januara 2022. godine. Šta se promenilo od tada? Da li je novi vlasnik ispunio sve obaveze?

- U svom dugom veku Institut je prošao kroz različite transformacije i turbulentne periode, u kojima ne samo da je opstajao, već se i razvijao, pokazujući fleksibilnost i sposobnost da nasluti tržišne potrebe, kao i potencijalne zahteve sektora vodoprivrede i da im izađe u susret.

Radi unapređenja uslova rada i obezbeđenja neophodne opreme za obavljanje poslova, Institut je u periodu od 2018. do 2022. godine iz sopstvenih sredstava realizovao značajne investicije. Najveća investiciona ulaganja u ovom periodu odnosila su se na infrastrukturu (građevinske objekte, IT opremu i sistem, softvere), obnavljanje voznog parka i namensku istraživačku opremu i softver. Istovremeno, uz konstantan rast prihoda, neto zarade zaposlenih uvećane su za 80 odsto, a kreditna zaduženost je minimizirana.

U prethodnoj godini Institut je ostvario stabilno poslovanje u koje je, osim ulaganja iz sopstvenih sredstava, novi vlasnik uložio iznos u skladu sa Ugovorom o prodaji kapitala Instituta, a po istoj osnovi identičan iznos ulaganja biće realizovan i u tekućoj godini.

na, uklopljenih u ograničenja koja su definisana postojećim saobraćajnicama i naseljenim mestima. Ukupna snaga hidroelektrana je oko 120 MW, a prosečna godišnja proizvodnja više od 450 GWh. Hidroelektrane su izvanredno uklopljene u prirodnu i istorijsko-ambijentalnu celinu doline Ibra.

Na srednjem delu toka reke Drine, između postojećih objekata HE Bajina Bašta i kraja akumulacije HE Zvornik, moguće je izgraditi hidroenergetske objekte značajne instalisane snage. Institut je definisao moguće rešenje energetskog iskorišćenja ovog dela vodotoka – izgradnja tri stepenice: HE Dubravica, HE Tegare i HE Rogačica, ukupne snage oko 320 MW i prosečne godišnje proizvodnje od oko 1.200 GWh, ali su moguća i rešenja sa većim brojem stepenica, koja manje utiču na postojeću infrastrukturu i naselja.

Velika Morava, takođe, poseduje značajan hidroenergetski potencijal, ali je rešavanje pitanja optimalnog korišćenja hidropotencijala ovog vodotoka i dalje prilično otvoreno.

Kako izgleda saradnja Instituta sa privredom? A kako vaši stručnjaci utiču na naučno-tehnološki razvoj zemlje?

- Sve što Institut stvara, u neprekidnim nastojanjima da klijentima i društvu ponudi najviše vrednosti bazirane na najsavremenijim tehničkim, tehnološkim i naučnim rešenjima, u dubokoj je sprezi sa razvojnim aktivnostima i oslonjeno na rezultate naučnih istraživanja. Nastojimo da stalno osnažujemo vezu sa

privredom radi osvajanja novih znanja i primene savremenih naučnih postupaka u praksi i pokrećemo niz naučno-istraživačkih aktivnosti, kako bi sve složeniji problemi sa kojima se susrećemo u praksi bili rešavani na inovativan, savremen i efikasan način.

Institut poseduje širok spektar najmodernijih softvera koji se danas koriste u domenu istraživanja i upravljanja vodama. U trenucima kada se rešavaju pojedini složeni problemi u oblasti voda, sprega naučnog znanja i našeg inženjerskog iskustva čini nas jedinstvenim faktorom rešenja.

Koliko poslujete u inostranstvu, na kojim tržištima ste najaktivniji?

- U vreme kada je nekadašnja Jugoslavija imala status jedne od vodećih zemalja u pogledu hidrotehničke izgradnje, naša građevinska preduzeća ugovarala su velike poslove u svetu, a Institut je svim tim preduzećima pružao značajnu i neophodnu naučnu i istraživačku podršku. Postojala je i plodna saradnja sa Uneskom, tako da je tokom osamdesetih godina u Institutu održavan Međunarodni kurs iz vodoprivrednog inženjerstva za zemlje u razvoju. Nakon raspada zemlje, shodno opštoj situaciji, smanjilo se i naše angažovanje na inostranim tržištima.

Početkom novog milenijuma, u okvirima Srbije kao samostalne države otvorili su se novi pravci inostranog angažmana Instituta, u skladu sa usmerenjima države ka priključivanju Evropskoj uniji. U tom pravcu već više od 20 godina pružamo dragocenu pomoć državnim organi-

ma Republike Srbije prilikom međunarodne saradnje u oblasti voda, pre svega na slivovima Dunava i Save, a takođe i u procesu aproksimacije legislative Evropske unije u domaće zakonodavstvo. Intenzivno učestvujemo u velikom broju projekata koji se finansiraju iz fondova EU za prekograničnu saradnju.

Saradnja sa Uneskom uspostavljena je ponovo 2013. godine, kada je u Institutu osnovan Uneskov centar za vode druge kategorije Water for Sustainable Development and Adaptation to Climate Change (WSDAC). Takođe, Institut ima registrovana preduzeća i obavlja svoje osnovne delatnosti u Republici Srpskoj i Crnoj Gori, gde je projektovao i vršio nadzor nad izgradnjom HE Bočac II, radio na sanacijama brana Grančarevo i Višegrad i učestvovao u projektovanju brana i hidroelektrana Buk Bijela, Komarnica, Kruševo i druge.

Pojedine organizacije i stručnjaci tvrde da privatizacija Instituta „Jaroslav Černi“ nije bila transparentna, a ni potrebna, pošto dobro poslujete i već godinama ste uspešni na tržištu. Traži se čak i poništavanje ove transakcije pošto Zakon o nauci i istraživanju propisuje dodatne uslove za privatizaciju naučnog instituta. Kako vi ocenjujete ove navode?

- Odluka o privatizaciji Instituta može se posmatrati u kontekstu završetka više od tri decenije dugog procesa privatizacije svih kompanija koje su tada bile u društvenom vlasništvu, a koje rade na tržišnim principima.

Inicijalni postupak privatizacije Instituta započet je početkom devedesetih godina prošlog veka, kada je u skladu sa tada važećim zakonima privatizovano osam odsto kapitala, dok je 92 procenata ostalo u društvenom vlasništvu, koje je kasnije pretvoreno u državno. Tako je Institut tek od 2008. godine bio u većinskoj državnoj svojini. Privatizaciju je pokrenulo Ministarstvo privrede, na osnovu zaključka Vlade Srbije donetog u decembru 2020. godine. Postupak je protekao u skladu sa Zakonom o privatizaciji i prema uputstvima i koracima koje je utvrdilo Ministarstvo privrede.

Institut je i do privatizacije bio pravno lice koje samostalno ostvaruje prava i obaveze i slobodno posluje po princi-

NAŠ NAJVEĆI PONOS SU LJUDI

Institut „Jaroslav Černi“ obeležio je u oktobru prošle godine značajan jubilej – 75 godina uspešnog rada. Čime se danas najviše ponosite, kada pogledate trenutno aktuelne projekte i sve što je Institut radio u proteklom periodu?

- Kao i nekad, i danas su jedan od ključnih pokretača i naš najveći ponos – naši ljudi, njihova znanja iz kojih su proistekli mnogobrojni korisni projekti, ekspertize, studije, ali i njihova posvećenost, motivacija i spremnost za neprestanim usavršavanjem i napretkom. Institut je aktivan u izuzetno širokom spektru delovanja u sferi planiranja, izgradnje i održavanja kapitalnih vodoprivrednih, energetskih i infrastrukturnih objekata. Izradili smo i praktično sve nacionalne strateške i planske dokumente iz oblasti upravljanja vodama. Zahvaljujući dugogodišnjem iskustvu u radu u međunarodnim organizacijama, ekspertize, strategije, planovi i projekti Instituta u potpunom su skladu sa najvišim evropskim i svetskim standardima u oblasti upravljanja vodama, korišćenja i zaštite voda, kao i zaštite od njenog štetnog dejstva.

pima tržišne ekonomije, sa ciljem ostvarenja dobiti. Razvoj kapaciteta do sada se dominantno finansirao iz sopstvenih sredstava ostvarenih poslovanjem na tržištu i bez ulaganja države kao vlasnika. Privatizacijom Instituta otvara se mogućnost investiranja u razvoj, ne samo iz vlastitih sredstava, već i iz sredstava novog vlasnika, sve u cilju poboljšanja kadrovskih, tehničkih i infrastrukturnih kapaciteta, a u funkciji poslovanja.

Koliko je zaposlenih trenutno u Institutu „Jaroslav Černi” i kakva je struktura ljudi?

- Institut ima oko 240 stalno zaposlenih, od kojih više od polovine čine stručnjaci sa visokom školskom spremom i jedan broj doktora nauka, od kojih su pojedini ugledni profesori na prestižnim visokoškolskim ustanovama. Struktura i angažovanje inženjerskog i tehničkog kadra odgovaraju multidisciplinarnim poslovima koji se realizuju u okviru naših delatnosti i omogućavaju da se i najkompleksniji zadaci obavljaju na visokom nivou i u ugovorenim rokovima. Imamo stručnjake iz brojnih profesija (građevinarstvo – hidrotehnika i konstrukcije, geologija, informacione tehnologije, šumarstvo, mašinstvo, tehnologija i procesna tehnologija, bio-

logija, hemija, geologija – geotehnika, poljoprivreda, arhitektura, ekologija i zaštita životne sredine, geodezija, geologija – geofizika), a samo u prethodnih pet godina Institut je zaposlio više od 25 mladih inženjera-pripravnika.

Institut je bio i ostao izuzetno posvećen razvoju svog stručnog kadra, koji je stalni pokretač i nosilac napretka. Naša snaga je u sprezi tradicije i mladosti, zajedničkom radu iskusnih inženjera i naučnika sa brojnim talentovanim mladim stručnjacima koji predstavljaju našu budućnost.

Kakvi su planovi za naredni period?

- Očekujemo brojna angažovanja, a neka od njih su – nastavak rada na projektima značajnih potencijalnih hidroenergetskih sistema u Srbiji i regionu (Ibarske hidroelektrane, hidroelektrane na gornjoj Drini – Buk Bijela, Foča, Punci...), projektima vezanim za razvoj i održavanje sistema upravljanja bezbednošću postojećih brana (Đerdap, „vodoprivredne” brane u centralnoj Srbiji), projektima sanacije i rehabilitacije brana. Takođe, očekuje se nastavak angažovanja na hidrotehničkom uređenju voda na trasi Moravskog koridora, kao i na projektu brane Bogovina. Pokreću se aktivnosti vezane za hidrotehničko

uređenje Surčinskog Donjeg polja i rešavanje pitanja vezanih za izgradnju Beogradskog metroa. Planira se i otvaranje novih poslova u vezi sa projektovanjem i izgradnjom novih kanizacionih sistema, poboljšanjem uslova plovidbe na unutrašnjim vodnim putevima na Dunavu i Savi i drugi.

U pogledu naučno-istraživačkog rada u fokusu je stvaranje uslova za uspešnu akreditaciju 2025. godine, jačanje kadra, nastavak ili iniciranje saradnje sa pojedinim inostranim naučno-istraživačkim institucijama.

Sagledavajući potrebe razvoja sektora voda u Srbiji i regionu, i imajući u vidu sve navedeno, verujemo da imamo dobru i stabilnu poziciju, koju ćemo nastaviti da zadržimo i u budućem periodu kroz razvoj svojih tehničkih kapaciteta, a posebno inženjerskih kadrova, i angažovanje na ključnim inovativnim, razvojnim i infrastrukturnim projektima. Očekujemo da se u narednom periodu može uvećati obim poslovanja, kako u Srbiji, tako i u Republici Srpskoj i Crnoj Gori, uz mogućnost kontrolisanog širenja i na druga tržišta, i zadržati uloga Instituta kao jedne od ključnih stručnih i naučnih institucija u domenu korišćenja i upravljanja vodama u zemlji i regionu.

 MARKO ANDREJIĆ

KRISTIJAN KETELS, EKONOMISTA I EKSPERT SA HARVARD BUSINESS SCHOOL,
ZA BIZNIS.RS O KLASITERIMA KAO ALATU ZA PROSPERITET

KLASTERI NISU PREČICA DO USPEHA VEĆ PRILIKA DA SE RADI DRUGAČIJE

KADA JE PRE MNOGO GODINA POČEO TALAS KLASITERIZACIJE MNOGI SU BILI ZABRINUTI ZATO ŠTO SU BROJNA MESTA POKUŠAVALA DA NAPRAVE ILI PRIVUKU „WISHFULL THINKING“ KLASITERE – NOVE INDUSTRIJE, VISOKU TEHNOLOGIJU, ALI SE ISPOSTAVILO DA NISU IMALI RANIJE ISKUSTVA, PA JE NOVAC ČESTO BIO PROTRAČEN. SA DRUGE STRANE, POSTOJALE SU INICIJATIVE ZA KLASITERIZACIJU U SEKTORIMA GDE SU DRŽAVE ILI REGIONI VEĆ IMALI ODREĐENE PREDNOSTI KOJE SU DOBRO PROŠLE, ALI OPET NIJE DOŠLO DO SUŠTINSKE TRANSFORMACIJE, U SMISLU ISPROBAVANJA NOVIH PRISTUPA I PREUZIMANJA RIZIKA

Profesor Kristijan Ketels je član fakulteta Harvard Business School na Institutu za strategiju i konkurentnost profesora Michaela E. Portera. Doktorirao je ekonomiju na London School of Economics. On je potpredsednik upravnog odbora Innovation Fund Denmark, danske vladine agencije za inovacije. Predsedava savetodavnim odborom TCI-a, globalne mreže stručnjaka u području konkurentnosti i klastera, a predsednik je i akademskog savetodavnog odbora ORKESTRA The Basque Competitiveness Institute.

Profesor Ketels je u Beogradu održao predavanje na temu „Najbolje prakse klastera u svetu: iskustva i naučene lekcije“, a u okviru aktivnosti pilot superklastera Laboratorija zdravstvenih tehnologija, formiranog u okviru projekta Srbija Inovira koji uz podršku Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID) realizuje ICT Hub iz Beograda.

Biznis.rs je dobio priliku da sa profesorom Ketelsom uradi intervju, tokom koga smo razgovarali o klasterima kao „alat za prosperitet“, ali i zamkama koje čekaju one koji bi samo da „prepišu“ modele koji su se drugde pokazali uspešnim.

Razgovor smo počeli konstatacijom da su u Srbiji pre nešto više od decenije već sprovedeni različiti programi čiji je cilj bio podrška stvaranju i razvijanju klastera, sa ciljem poboljšanja poslovanja i povećanja konkurentnosti preduzeća iz iste ili slične delatnosti koja su se udruživala na određenom geografskom području.

- Takav model organizacije klastera i dalje postoji širom sveta, ali se u međuvremenu pokazalo da je uticaj tih poslovnih

mreža relativno skroman, a posebno ako njihovo stvaranje nije praćeno odgovarajućom regulativom, odnosno konkretnim merama države fokusiranim na postizanje određenog cilja. Ako takve politike i mere ne postoje, organizovanje klastera ne dovodi do jače promene u načinu poslovanja i konkurentnosti, kakve su potrebne u privredama kao što je srpska, gde je i kompanijama i poslovnom okruženju potrebna značajna transformacija. Dakle, model kakav je ranije primenjivan može imati pozitivan uticaj u smislu boljeg povezivanja kompanija unutar klastera ili klastera međusobno, ali ne više od toga – kaže Ketels.

Superklaster kao biznis model u okviru projekta Srbija Inovira ima, međutim, drugačiju „priču o nastanku“. U okviru pilot superklastera, poput Laboratorije zdravstvenih tehnologija, sarađuju mala i srednja preduzeća sa startupovima, investitorima, univerzitetima, institutima i državnim institucijama, sa ciljem ubrzanog razvoja inovacija u usko specifičnoj oblasti. Iako ističe da nije upoznat sa detaljima, Ketels kaže da je ohrabren odlukom da se posegne za klasterom kao alatom za postizanje takvih ciljeva.

- Treba, ipak, imati na umu da je udruživanje u klaster alat koji služi za „otvaranje vrata“ brojnim mogućnostima. Ono što će na kraju odlučiti da li će biti ostvaren uspeh ili ne, nalazi se u odgovoru na pitanje kako će postići sve što su planirali. Moj utisak iz pitanja prisutnih posle predavanja je da postoji razumevanje da se, kada je reč o klasterima, ne radi o prečici do uspeha već o prilici da se radi na drugačiji način – ocenio je Ketels.

Naš sagovornik je vodio projekte klastera i konkurentnosti u mnogim delovima sveta, učestvovao je u savetodavnim grupama u nizu širokih pitanja ekonomske politike i čest je govornik o konkurentnosti i strategiji u Evropi, Severnoj Americi i Aziji. Zato na pitanje kakvi mehanizmi stoje iza uspešnih klastera odgovara da su oni više fokusirani na saradnju nego na puko davanje novca inovativnim kompanijama ili istraživačkim institucijama.

- Izuzetno je važno razmišljati o izgradnji celog ekosistema i kako se to može postići. Takođe, to je prilika da se razmišlja strateški, odnosno da se ne traga samo za poboljšanjem poslovanja sopstvene kompanije, već i da se postave pitanja gde i sa kim se takmičimo, gde je naše mesto na evropskom i svetskom tržištu... Pružaju se brojne prilike, ali treba ih pravilno odabrati, jer su isto toliko brojne i mogućnosti da dođe do neuspeha. Recimo, srpsko tržište je u razvoju, što znači da će mnoge kompanije biti zainteresovane da se na njemu pozicioniraju. Utoliko je važnije strateško razmišljanje i što jasnija ideja o tome gde Srbija pripada – objašnjava Ketels.

Kada je reč o „klaster geografiji“, skreće pažnju da širom Evrope postoji na stotine klastera i da mnogi među njima rade poprilično dobar posao.

- Malo ih je, međutim, koji donose suštinsku transformaciju. Kada je pre mnogo godina počeo talas klasterizacije mnogi su bili zabrinuti zato što su brojna mesta pokušavala da naprave ili privuku „wishfull thinking“ klastera – nove industrije, visoka tehnologija... ali se ispostavilo da nisu imala ranijeg iskustva sa

time, pa je novac često bio protraćen. Sa druge strane, postojale su inicijative za klasterizaciju u sektorima gde su države ili regioni već imali određene prednosti koje su dobro prošle, ali opet nije došlo do suštinske transformacije, u smislu isprobavanja novih pristupa i preuzimanja rizika. Evropska regionalna politika pokušava da usmeri kretanja u tom pravcu, uključujući i specijalizaciju, ali to je i dalje oblast u kojoj je Evropi potrebno poboljšanje – ocenio je Ketels.

Njegov zaključak je da je suština u potrazi za pravim balansom između jačanja postojećih prednosti i osvajanja novih oblasti uz odgovarajuću vrstu investicija. U tom smislu naglašava da je važno izbeći zamku imitiranja onoga što rade bogatije i razvijenije zemlje ili pukog prepisivanja modela klastera koji se pokazao uspešnim.

- Mislim da treba primeniti portfolio pristup. Recimo, postoje sektori koji su već značajni za srpsku privredu, poput poljoprivrede ili turizma. Oni su važni i zato što zapošljavaju veliki broj ljudi sa nižim kvalifikacijama. Treba raditi sa onim što se ima i pomagati da se u tim oblastima podigne letvica. Takođe, postoje sektori koji možda nude bolje prilike za rast, iako su rizičniji. Za Srbiju to su IT sektor, možda medicinski aparati – ali, kao i sa portfolio, ne treba stavljati sva jaja u jednu korpu. Ako ste odabrali ulaganje u rizične oblasti, onda su vam potrebni regulatorni okvir i mere koji brzo primaju signale sa tržišta i mogu da se prilagode. Nešto od toga možda neće dati očekivane ili ikakve rezultate, i zato je važno da možete brzo da „izađete” iz takve situacije. Sa druge strane, neka druga oblast mogla bi da se pokaže daleko uspe-

šnijom nego što se očekivalo – tada ćete možda hteti da udvostručite podršku i ulaganja. Vladama je ponekad teško da sve to rade i prate, ali verujem da bi takav pristup imao dobar efekat – smatra profesor Ketels.

Prema njegovom iskustvu, najvažnije je dobro razumevanje tržišta na kome pokušavate da napravite iskorak.

- Treba se zapitati – ima li prostora za nešto novo na tržištu u ovom delu Evrope? Da li nešto nedostaje, da li je potrebna nova, jaka istraživačka institucija koja bi zahtevala značajna ulaganja, ali bi mogla da postane lider u određenoj oblasti? Da li postoji način da se privuče više multinacionalnih kompanija? Najvažnije je, međutim, slušati poruke sa tržišta, jer greše oni koji misle da velika ulaganja automatski kreiraju i interesovanje aktera

NOVI MODEL KONKURENTNOSTI PRIVREDE

- Drago nam je da kroz ovakve projekte našoj zajednici otvaramo nove mogućnosti i zajedno uvodimo novi model konkurentnosti privrede. Zahvaljujući projektu Srbija Inovira imali smo priliku da ugostimo eksperta u ovoj oblasti, a njegovi dragoceni saveti i iskustva doprinose našem cilju unapređenja inovacionog ekosistema, pogotovo u oblasti inovacija u zdravstvu. Ova poseta je bila izuzetno inspirativna i obogaćuje našu viziju uz nadu da ćemo produbiti saradnju u skorijoj budućnosti – kaže za Biznis.rs Ivana Kostić iz pilot superklastera Laboratorija zdravstvenih tehnologija.

na tržištu. Moj savet je – uvek uradite svoj domaći zadatak kada je reč o razumevanju potreba tržišta – naglašava Kristijan Ketels.

Dakle, kako najbolje iskoristiti klasterne kao alat za postizanje boljitka? Naš sagovornik odgovara da se sve svodi na povećanje ekonomske aktivnosti, što na koncu donosi i dobro plaćena radna mesta.

- Znamo, naravno, da dobro plaćena radna mesta postoje u uspešnim kompanijama. Klasteri pokušavaju da kreiraju okruženje u kome može da nastane više uspešnih kompanija. Tu nema misterije. Svet se, takođe, promenio u smislu da je postalo jasno da napredovanje i boljitak, odnosno želja da se obezbede dobro plaćena radna mesta, ne znači da se treba fokusirati samo na obezbeđivanje poslova za najobrazovanije ili one sa doktoratima. Treba kreirati prilike i za ostale školovane kadrove, i mislim da to mora biti deo agende klasterizacije – objašnjava Ketels.

Kao primer aktuelnih pristupa klasterizaciji navodi primer Sjedinjenih Američkih Država, gde je trenutno u fokusu pitanje kako izgraditi lokalne i regionalne ekosisteme oko određenih sektora.

- Na raspolaganju je dosta novca i čitav paket mera i instrumenata, i pokazuje u koliko meri vlade u današnje vreme postaju aktivnije na tom polju i pokušavaju da pronađu odgovor na pitanje kako pomoći u izgradnji klastera i ekosistema radije nego davati novac pojedinačnim kompanijama – kaže Ketels.

Ističe, takođe, da ništa manje važna nije ni uloga privatnog sektora, a posebno kada je reč o komunikaciji sa vlastima oko toga šta treba učiniti za čitav sektor, a ne za pojedine firme.

- To kod privatnog sektora zahteva svest o odgovornosti koju nose u situaciji kada su direktnije uključeni u proces kreiranja politika i mera. Ukoliko to zloupotrebe uništava se sama suština partnerstva sa državom. Izuzetno je značajno da lideri poslovne zajednice to shvate i prihvate, a mogu posvedočiti da sam sretao mnoge od njih kojima je veoma stalo do toga da se njihov angažman oko kreiranja mera i programa ne doživi kao nešto što ide u korist samo njihovim kompanijama, već kao napor da se stvori bolje poslovno okruženje za sve – zaključio je profesor Kristijan Ketels u razgovoru za Biznis.rs.

MILICA RILAK

Телефон: +381 21 7551000
 Ел. пошта: miroslav.sicevic@direkcijabp.rs
 Адреса: Трг Братсва јединства 36, 21400 Бачка Паланка

ЈП СТАНДАРД БАЧКА ПАЛАНКА

Ratina 340, 36212 Kraljevo, Ratina
 069/ 612 538
livnicadmkranjevo@gmail.com

LIVENJE ALUMINIJUMA
 PARKOVSKI PROGRAM
 LIVENJE REMENICA

PROIZVODNJA RASHLADNIH KOMPRESORA

Консултовање

Брзо, квалитетно и повољно налазимо решења за све проблеме наших клијената.

Пројектовање

Наши грађевински инжењери Вам стоје на располагању за све врсте пројеката.

Асфалтирање

Једини смо квалификовани као извођач грађевинских радова у области нискоградње, ХСЕ.

Геодезија

Бавимо се услугама геодезије, геодетског снимања, као и израде геодетске документације за разне потребе.

Ugrinovački Put 64 D
11080 Beograd, Zemun
064 658 56 58
064 658 56 77
ninic.co2010@gmail.com
office@ninicniskogradnja.com
www.ninicniskogradnja.com

KOLIKE DIVIDENDE NUDE DOMAĆE KOMPANIJE?

**Vladan
Pavlović**
Ilirika

Tokom juna su obično poznate odluke ili predlozi odluka sa Skupština akcionara kompanija listiranih na domaćoj berzi. Ovo je pravi mesec da se sagleda kolike prinose su ulagači mogli ostvariti kroz dividende koje dele domaće kompanije i na šta se eventualno može računati u budućnosti. Broj onih koji zaista imaju dividendnu politiku ili isplaćuju dividende nije veliki. U pitanju je tek nekoliko imena, uglavnom poznata široj i užoj javnosti. Ovde ćemo se u prvom redu osvrnuti na Naftnu industriju Srbije (NIS), Metalac, Tehnogas, Philip Morris, Impol Seval, Dunav osiguranje i Jedinstvo Sevojno.

Ove godine je NIS zbog specifičnih okolnosti tokom 2022. godine (skok cene nafte, velika rafinerijska marža) bio najatraktivnija prilika, s obzirom na to da će isplatiti 121 dinar neto po akciji, što u trenutku pisanja ovog teksta daje 14 odsto neto prinosa i to nakon opipljivog rasta vrednosti akcija od početka tekuće godine. Inače je ovaj prinos bio još i veći, čak i preko 20 odsto ako se uzmu u obzir cene na kojima se hartija trgovala od oktobra 2022. godine. Sledeće godine će prinos i iznos dividende svakako biti manji, ali verovatno još uvek relativno privlačan (oko 60 dinara neto po akciji).

Metalac, koji tradicionalno isplaćuje dividende već više od 10 godina, odobrio je 90 bruto dinara po akciji i to je dalo prinos od 5,3 odsto na dan preseka. Ovaj iznos je za pet dinara veći nego onaj koji je isplaćen u 2022. godini.

Tehnogas je verovatno razočarao. Naime, kompanija je smanjila dividendu u skladu sa padom neto profita. Predložen je iznos od 450 dinara bruto i to daje prinos od 3,2 procenta bruto. Tehnički, ova kompanija može isplatiti

trostruko veći iznos pošto nema dug, ima obilje novca i planira značajno manji nivo investicija u 2023. godini.

Impol Seval, prerađivač aluminijuma, ove godine je predložio prilično atraktivnu dividendu – 871 dinar po akciji, bruto. To daje prinos od 13 odsto bruto na cenu u trenutku pisanja teksta, a presek je 10. jun tekuće godine.

Philip Morris, tačnije DIN, tradicionalno svake godine isplaćuje celu dobit kroz dividende. Tako će biti i ove godine. Za iznos preferencijalnih akcija prve klase predložena je dividenda od 588 dinara bruto, što je dalo prinos od 7,8 odsto bruto na dan preseka (31. decembar 2022. godine).

Dunav osiguranje se posle određenog perioda neizvesnosti ipak odlučilo da predloži dividendu. Akcionarima će pripasti polovina dobiti ostvarene po osnovu neživotnog osiguranja u iznosu od 514,9 miliona dinara, odnosno bruto dividenda od 33,89 dinara po akciji. Prinos je tri odsto bruto.

Konačno, Jedinstvo Sevojno je odlučilo da smanji dividendu bez objašnjenja. Predložena je cifra od 412 dinara bruto (ranijih godina je bila 705 dinara), što je dalo prinos od 5,1 odsto.

Ako sve sumiramo možemo reći da se od domaćih kompanija ove sezone moglo očekivati, uz pravilnu selekciju i izbor, barem pet odsto bruto prinosa, pa do čak 20 procenata. Svako su na čelu liste NIS, Philip Morris i Impol. U uslovima inflacije od preko 15 odsto prinosi se, osim u slučaju NIS-a, teško mogu oceniti kao atraktivni, ali su ipak pružili neki vid ublažavanja erozije vrednosti novčanog uloga, za one koji su imali vlasničke pozicije u pomenutim kompanijama.

IVAN MILUTINOVIĆ-PIM AD PIM HIDROINŽENJERING DOO

Gavrila Principa 22a
11124 Beograd, Savski Venac
+381 11 26 27 393
office@pim.co.rs
www.pim.co.rs

IZGRADNJA LUKA,
MARINA, PRISTANIŠTA, PRISTANA,
UREĐENJE OBALA I DRUGI
HIDROGRAĐEVINSKI RADOVI

VODNI TRANSPORT,
PODVODNI RADOVI,
PROJEKTANTSKE USLUGE,
INŽENJERING, BRODOREMONT

usluge u kinematografiji

Dimitrija Tucovića 5 11050 Beograd
063/358691 deki.vidic@gmail.com

„ZAŠTITNICI“

**Aleksandar
Matanović**

vlasnik kripto
menjačnice ECD

Kripto industrija je već godinama veliki izazov za regulatore širom sveta. Iako će pravi entuzijasti reći da se u kripto svetu sve ponaša tačno onako kako je predviđeno i da je programski kod jedini zakon koji nam je potreban, porast industrije je u jednom trenutku doveo do toga da je svaka država osetila potrebu da reaguje.

Nikad nije lako regulisati inovacije, jer je proces regulisanja često prespor i ne može da prati napredak oblasti koja se reguliše. Istini za volju, regulatorima stvarno nije lako i donekle treba imati razumevanja za njih, ali samo donekle. Ima svetlih primera, naravno, ali ćemo se njima baviti neki drugi put. Nažalost, mnogo je regulatora koji zbog straha, neznanja i kratkovidosti prave više štete nego koristi, čak i kad imaju dobre namere (često ih i nemaju). Ipak, među onima koji su najviše zabrljali definitivno se u poslednje vreme posebno ističe američka Komisija za hartije od vrednosti (SEC).

Već godinama se intenzivno bave tužbama protiv raznih kripto kompanija zbog kršenja pravila koja za početak nisu ni definisali. Oslanjaju se na već postojeće zakone o hartijama od vrednosti, ali je vrlo diskutabilno koliko oni mogu biti primenljivi na kriptovalute, s obzirom na to da okosnicu tih zakona čini test star skoro 100 godina, a koji služi da utvrdi da li je nešto hartija od vrednosti ili nije.

Iako je njihovo ponašanje već dugo problematično, deluje kao da se u poslednjih godinu dana baš trude da ponesu titulu najgoreg kripto regulatora na svetu. Najpre su prilično uzdrмали svoj kredibilitet „druženjem“ sa vlasnikom propale FTX kripto berze. FTX je baš školski primer prevare kakvu je trebalo da spreče da stvarno rade ono što tvrde da im je bitno, a to je zaštita investitora. Nisu zaštitili nikoga. Naprotiv, dali su im dodatni legitimitet time što su se sa njima sastajali, pa su time verovatno samo pogoršali situaciju.

Ranije ove godine, Geri Gensler (predsedavajući SEC-a) propisno se obrukao na saslušanja

u američkom Senatu. Mada mu je više puta ponovljeno pitanje: „Da li je Ethereum hartija od vrednosti?“, on je izbegao da da konkretan odgovor. Ako za drugu najveću kriptovalutu ne može da da jasan odgovor na ovo pitanje, onda ne može očekivati da kripto berze znaju koja kriptovaluta se može smatrati hartijom od vrednosti, a pogotovo njihovi korisnici. Ipak, to ga ne sprečava da pokreće postupke protiv kripto berzi zbog „neovlašćenog trgovanja hartijama od vrednosti“. Zaista tragikomično.

Tu nije kraj besmislicama. Početkom meseca SEC pokreće tužbu protiv najveće svetske kripto berze Binance, između ostalog i zbog neovlašćenog trgovanja hartijama od vrednosti. Samo dan kasnije cirkus dostiže vrhunac. Iz istog razloga tužba se pokreće i protiv kompanije Coinbase, najveće i najstarije kripto berze u SAD. Opet se pominje zaštita investitora kao bitan razlog. Samo, gde su bili sve ove godine da ih „zaštite“? Coinbase postoji od 2012. godine, a navodnom neovlašćenom trgovinom hartijama od vrednosti se bave minimum 7-8 godina (u prvih nekoliko godina se kod njih trgovalo samo bitkoinom – jedinom kriptovalutom za koju je SEC nedvosmisleno rekao da nije hartija od vrednosti).

Poseban paradoks u ovom slučaju je taj što se već dve godine akcijama kompanije Coinbase može trgovati na Nasdaq berzi, a izlistavanje je odobrio niko drugi nego SEC. Time su pored neverovatne nekompetentnosti pokazali i potpuno odsustvo „brige o investitorima“ jer ne samo da nisu zaštitili kripto investitore, nego su omogućili i ulagačima na tradicionalnim berzama da trguju akcijama kompanije koja, po njima, krši zakon.

Pre nekoliko godina na kripto meetupu jedan pravnik je dobio pitanje: „Šta država treba da uradi da pospeši razvoj kripto industrije?“ Usledio je brz i kratak odgovor: „Da se ne meša“. Retko gde ovaj odgovor toliko pogađa u metu kao u slučaju SEC-a. Teško investitorima koje oni štite.

Sretenjska 4, 11272, Dobanovci, Beograd
 Centrala: +381 11 770 3100
 office@sdtgroup.rs www.sdtgroup.rs

OVLAŠĆENI PRODAJNO SERVISNI CENTAR

KÖGEL

FOGMAKER
 INTERNATIONAL AG

VIA
 viarent.com

EKO SMART ENERGY SYSTEMS
 ENERGETIKA

atest09

GRAĐEVINSKA BRAVARIJA

METALNE OGRADE VRATA PROZORI
 METALNE KONSTRUKCIJE

Vase Pelagića 5 18400 Prokuplje 064/1560918 atest09prokuplje@gmail.com

IZAZOVI U E-COMMERCE OKRUŽENJU

**Nikola
Gregec**

Trade marketing
menadžer, Carlsberg

Veliki potencijal elektronske trgovine u Srbiji kompanija Carlsberg prepoznala je 2020. godine, u trenutku kada i kreće ekspanzija e-commerce sektora. Sve veća potreba društva za online trgovinom, digitalizacija biznisa, kao i mnogo mogućnosti za unapređenje u okviru ove oblasti, doveli su do toga da i mi postanemo deo zajednice koja je zasigurno priča budućnosti. Naši premium brendovi prvi su postali deo e-commercea. Moram da priznam da smo na početku „opipavali“ teren, kao i ostali igrači na tržištu, verovatno još uvek ne toliko svesni ogromnog potencijala koji pruža ovaj segment. Entuzijastično, ali ne previše pretenciozno, pristupili smo ovom projektu. Na početku stihijski, vrlo suptilno, bez određene dugoročne strategije i konkretnog plana, ali sa jasnim fokusima u datom trenutku. Ići korak po korak u našem slučaju značilo je fokusiranje na ulistavanje kod kupaca i povremene aktivacije, kako bismo izvršili testiranje afiniteta ciljne grupe i samim tim dobili potrebne podatke za konkretnu strategiju.

Činjenica je da u Covid periodu niko nije donosio revolucionarne odluke i da su svi bili vrlo obazrivi, ali jasno je da nam je taj period doneo zaključke, promenio navike ljudi i svakako uticao na evidentan rast e-commercea u Srbiji. Taj rast prvi put se primećuje i u non-food segmentu, a na našu sreću primećuje se i ubrzan trend razvoja kanala u pivskoj industriji. U želji da na adekvatan način odgovorimo na nove navike potrošača u Srbiji kreirali smo srednjoročnu biznis strategiju koja je bila fokusirana na marketing i prodaju na godišnjem, trogodišnjem i petogodišnjem nivou.

Naš aktuelni plan podrazumeva listing kod svih relevantnih kupaca, prepoznatljivost kroz mobile hero images, vrlo važan i neophodan godišnji plan aktivacija, širenje penetracije premium brendova kroz sampling i, naravno, učestvovanje u svim specijalnim projektima ključnih igrača.

Za sada nam to ide jako dobro, a veliku podršku pružaju nam Quick commerce i e-commerce retaileri, koji su svesni aktuelnosti, značaja i razvoja elektronske trgovine i koji su značajno

ubrzali i razvoj svojih platformi i unapredili kvalitet komunikacije sa potrošačima. Nama kao početnicima u ovoj oblasti sve preduzete akcije olakšavaju da kroz zajedničku saradnju identifikujemo sve ključne trendove.

Naravno, online potrošač – kao i tradicionalni potrošač – želi da opravda uloženi novac, traži unikatnost, želi da se poveže sa modernim brendom, veruje u njegove vrednosti i želi da oseti benefit koji mu pruža. Neizostavni hedonistički trenutak je ono za čime žudi svaki moderan potrošač, a posebno internet kupac. I to je posebno primetno posle Covid perioda. Imajući to u vidu, personalizovane ponude koje e-commerce nudi zapravo su odličan alat za zadovoljavanje svih navedenih potreba.

Ono što je evidentno i čega smo svedoci jeste da su potrošači nakon Covida u velikoj meri promenili svoje navike – vreme zadržavanja u objektima je kraće, tempo života izuzetno ubrzan, što dalje uzrokuje pronalazak efikasnih rešenja, sa minimalnim utroškom vremena. Ovo nije nagađanje već činjenica. Naime, prema najnovijim podacima Narodne banke Srbije, broj realizovanih transakcija putem interneta iznosi više od 40 miliona. Elektronska trgovina u Srbiji cveta i sasvim je jasno da će se ovaj eksponencijalni rast nastaviti. Od izuzetnog je značaja da se konstatno unapređuje ponuda, kao i platforma, i to u pogledu jednostavnosti i pristupačnosti, a posebno je važno unaprediti segment komunikacije sa potrošačima, kako bi se razvila lojalnost koja donosi stabilnost kategorije, lakše prepoznavanje korisnika i njihovih navika, potreba i želja.

Ljubitelji piva su posebno aktivni u drugoj polovini dana, u večernjim terminima, i ukoliko žele da kupe ili dokupe pivo vrlo su ograničeni objektima koji su u blizini i koji su otvoreni u tom periodu. Tu zapravo prepoznajemo jednu od najvećih prednosti e-commercea, a to je da potrošač, gde god bio, može za svega 30 minuta da dobije željene proizvode, bez izlaska iz kuće, ulaganja dodatnog napora i ugrožavanja društva. Na taj način potrošaču se umnogome olakšava život i štedi vreme – koje je jedan od najvažnijih resursa modernog doba.

Otvaranje
kancelarije
Camlin Group
u Beogradu

PROMENE U ENERGETSKOM SEKTORU KREIRAJE TRŽIŠNU SLIKU

INOVATIVNA TEHNOLOŠKA REŠENJA KOMPA NIJE IZ SEVERNE IRSKE ZA MONITORING MREŽNIH SISTEMA NASTAJU I U SRBIJI

CAMLIN GROUP JE LIDER U MONITORINGU ELEKTRODISTRIBUTIVNIH MREŽA U UJEDINJENOM KRALJEVSTVU, KAO I DRUGIM DELOVIMA EVROPE I AMERIKE. OVA KOMPA NIJA IZ SEVERNE IRSKE DOŽIVELA JE RAZVOJ OD PORODIČNOG PREDUZEĆA IZ SREDINE OSAMDESETIH DO PREDVODNIKA INOVACIJA NA VEOMA ZAHTEVNOM SVETSKOM TRŽIŠTU I PUT SRBIJE, U POTRAZI ZA NOVIM LJUDIMA I NOVIM TEHNOLOŠKIM REŠENJIMA. GENERALNI DIREKTOR PITER KANINGEM KAŽE ZA BIZNIS.RS DA OTVARANJE NOVE KANCELARIJE I POVEĆAVANJE BROJA ZAPOSLENIH U BEOGRADU POTVRĐUJE DA ĆE POSLOVANJE U NAŠOJ ZEMLJI IGRATI VAŽNU ULOGU U KOMPA NIJINIM PLANOVIMA ZA BUDUĆNOST

Kao parafraza one poznate rečenice Lava Tolstoja da sve srećne porodice nalikuju jedna drugoj, uspon severnoirske kompanije Camlin Group uistinu podseća na neke čuvene uspehe u poslovnom svetu – reč je o nekada porodičnom preduzeću koje je kroz decenije konstantnog prevazilaženja velikih izazova uz ogromnu želju i uloženi trud izrasla u nacionalnog lidera, a potom krenula da se širi i po svetu. Naziv kompanije potiče od imena bake generalnog direktora Pitera Kaningema (Peter Cunningham, Camlin Group CEO),

tako da je “porodični DNK” neizbrisivo utkan u same temelje njenog poslovanja, a Kaningem tvrdi da se to i te kako odražava i u njenom odnosu prema zaposlenima.

Preduzeće je poslovalo pod drugim imenom od 1985. od 2008. godine, ali osnovna tri segmenta biznisa sačuvana su od prvih dana – ispitivanje uzroka prekida ili pada napona i obezbeđivanje nastavka distribucije struje (fault restoration), automatizacija signalnih sistema u železničkoj industriji, kao i monitoring strujnih transformatora.

- Videli smo prilike u istraživanju disruptivnih tehnologija, onih koje zaista mogu da donesu bitnu promenu nama kao kompaniji, ali i čitavom tržištu. Efikasni monitoring prenosa električne energije donosi izuzetne uštede velikim korisnicima i distributivnim kompanijama, i to ne samo u trenutku kada cena struje nikada nije bila viša, već i kada celo čovečanstvo mora ozbiljnije da povede računa o njenom pravilnom korišćenju zbog velikih emisija ugljen-dioksida. Donosimo značajno analitičko znanje o tome šta se događa u takvim

situacijama, s obzirom da smo u oblasti monitoringa već poprilično dugo i da smo za to vreme na osnovu velike količine podataka učvrstili svoju ekspertizu – objašnjava Kaningem za Biznis.rs.

Pametna rešenja za monitoring strujne mreže i dijagnostifikovanje pada ili prekida u prenosu struje postaju deo svakodnevice u funkcionisanju ključne infrastrukture. Elektrodistributivne mreže su kompleksne, a tržište Ujedinjenog Kraljevstva je daleko najregulisnije na svetu. Camlin Group je na njemu tokom prethodnih dvadesetak godina postao vodeći provajder servisa iz oblasti pametnog monitoringa i dijagnostici mrežnih sistema.

U poslovanju sa transformatorima još početkom dvehiljaditih godina inovativna grupacija doprinela je razvoju pionirske tehnologije, između ostalog zahvaljući činjenici da je kupila jednu razvojnu kompaniju iz Danske koja je prethodno radila na sličnim rešenjima za svemirsku industriju. Adaptirana su njihova rešenja za foto-akustičnu spektroskopiju – uprošćeno rečeno za “slušanje svetla” i tako je napravljena najnaprednija tehnologija u ovoj oblasti.

- Shvatili smo na vreme, odnosno pre mnogih konkurenata, da se tržište menja. Potrošači su odjednom počeli da dobijaju gomilu podataka iz svojih pametnih brojlara i transformatora – što ranije nije bio slučaj – i pokušali su u početku sami da ih protumače. Dakle, uz novu tehnologiju i obilje informacija koje je počelo da pristiže, trebalo je uporedo koristiti i odgovarajuću data analitiku. Morali smo i mi kao biznis da se menjamo, te da kao ključni deo buduće strategije usvojimo razvoj softvera – objašnjava Kaningem. Tako je 2016. godine Camlin Group predstavio napredni servis Sapien, namenjen operaterima distributivnih mreža za optimizaciju upravljanja i ostvarivanje značajno manjih gubitaka električne energije.

Ekonomski i ekološki efikasnija potrošnja struje

Kako piše u opisu sa kompanijskog sajta, međunarodni tim softverskih stručnjaka, fizičara i stručnjaka za robotiku koristi podatke iz strujnih mreža kako bi omogućio inovativne nove strategije pravovremenog otkrivanja pada u napo-

nu ili kvarova za upravljačke sisteme, a “moćni algoritmi veštačke inteligencije i mašinskog učenja filtriraju signale sa kablova i pronalaze uzroke problema u gigabajtima mrežnih podataka.”

Ova orijentacija ka analiziranju momenta šta se zapravo desi u trenutku kada “mreža padne”, praktično je izdigla Camlin u narednim godinama. Ostale kompanije koje su se bavile monitoringom u energetskom sektoru u principu nisu preterano tražile uzroke u greškama na mreži, nego su se više bavile analizom konačnih statističkih rezultata. Severnoirska kompanija se tako našla u izuzetnoj poziciji da poseduje bogato iskustvo, ali i jedinstvenu inovativnu platformu za čitavu industriju.

- Mogli smo od tog trenutka klijentima da obezbedimo servis za efikasnije upravljanje, a ne samo za tumačenje po-

dataka. Kroz pravilnu i pravovremenu interpretaciju informacija nudimo optimizaciju koja može da napravi ključnu razliku – poručuje Kaningem.

Posledica stabilnog razvoja tehnoloških rešenja ogleda se i u rastu prihoda Camlin Group – 2018. godine kompanija je prihodovala približno 20 miliona funti, prošla godina završena je sa ostvarenih 57 miliona, ove godine cilj se kreće u rasponu 86-90 miliona funti, dok se za 2024. očekuje između 105 i 120 miliona funti.

- Za samo šest godina upetostručimo naše rezultate. Razlog za tako veliki rast leži u činjenici da se energetski sektor dramatično menja pred našim očima. Ne samo da su cene struje porasle, nego se 37 odsto ukupne globalne emisije ugljen-dioksida dešava tokom transmisije i distribucije struje, a do 2025.

CEO Camlin Group Peter Cunningham

Peter Cunningham
CEO, Jovana
Milićević Technology
Communications
Executive,
Aleksandar
Pavlović General
Manager Camlin
Serbia, Adrian
Moore Camlin
Group CTO

procenjuje se da će taj udeo iznositi 45 odsto. To je problem koji se tiče svakoga od nas, ne isključivo kompanija koje se time bave – komentariše naš sagovornik, i dodaje da moderne mreže postaju sve više adaptibilne, kako bi postigle razumne energetske ciljeve.

Srbija nalik Severnoj Irskoj po istoriji i mogućnostima

Kada je reč o pristupu u sklapanju poslovnih ugovora, direktor ove severnoirske grupacije ističe važnost postizanja partnerskih odnosa, jer samo tako mogu da se realizuju dugoročni ciljevi na obostranu korist i čitava industrija zajednički pogura napred.

Camlin Group posluje po čitavoj Evropi, Severnoj Americi, Kini i drugim azij-

skim zemljama. Za sada jedino prisustvo na afričkom kontinentu nije bitnije razvijeno, osim u Južnoj Africi – što ujedno pruža priliku za budući rast. Pristup različitim teritorijama i kompanijama zahteva takođe i različite strategije.

- Kada govorimo o sklapanju poslova, velike su razlike čak i između razvijenih tržišta kao što su Sjedinjene Američke Države ili Ujedinjeno Kraljevstvo. Ne radi se toliko o drugačijem mentalitetu, koliko o regulativi i razlici u donošenju odluka među velikim privatnim kompanijama i onima kojima upravlja država. S druge strane, i jedni i drugi u ovom trenutku vode računa o visokim cenama struje i to i te kako utiče na njihovu odlučivanje – kaže Kaningem, i napominje da je cena električne energije glavni pokretač velikih biznisa, pogotovu u Evropi.

U svom globalnom širenju, otvaranje nove kancelarije u srpskoj prestonici označava novi važan korak u ovom delu sveta. U njoj trenutno radi 23 zaposlenih, ali plan je da ih do kraja 2024. godine bude barem 60. Zašto je za Camlin Group posebno interesantno srpsko tržište?

- Do pre neku godinu nisam znao mnogo o Srbiji, osim da je nalik Severnoj Irskoj imala "burniju istoriju". Rekao bih čak da je Severna Irska zbog političke fragilnosti i podela možda i najviše nalik vašoj zemlji. Odrastao sam pored vojnog garnizona u toj zemlji i znam da sukobe može da prekine jedino nada u bolju budućnost, u prosperitet i prilike za nove poslove. Ovde takođe prepoznajem isti ponos i zajedništvo među ljudima, i njihov neviđeni potencijal. Kao grupa, imamo velike planove, i Srbija je njihov bitan deo. Nastavljamo restrukturiranje kompanije ka ponudi servisa i u toj našoj sledećoj fazi beogradska kancelarija imaće veliku ulogu. Ljudi su ovde izuzetno tehnički potkovani i talentovani, vredno rade i sjajni su u timskom okruženju. Za sada smo u Srbiji orijentisani na razvoj softverskih rešenja – rekao je Kaningem.

Prema njegovim rečima, nijedna kompanija ne može da postigne uspeh ukoliko nema kvalitetne ljude u timu, i ako se oni ne osećaju sigurno, drugim rečima kao da rade u porodičnom okruženju. Tako će, kaže, biti slučaj i radu Camlin Group u našoj zemlji.

MARKO MILADINOVIĆ

KLJUČNO INVESTIRANJE U INOVATIVNE TEHNOLOGIJE

U vreme krize snabdevanja koja je pogodila industriju poluprovodnika tokom prethodne dve godine, menadžment Camlin Group je doneo odluku koja je u tom trenutku delovala rizično, da se uloži više novca u nabavku procesora i mikročipova. Ispostaviće se kasnije da je ona bila ispravna, klijenti su to odmah prepoznali, što se posle odrazilo i na rezultate.

- Na našem putu bilo je puno dobrih odluka, ali i sreće. Znam samo da se ulaganje u razvoj novih tehnologija na kraju uvek isplati za sve učesnike. Naša ulaganja u istraživanje i razvoj uskoro će dosegnuti 70 miliona funti. To nije kockanje, niti spekulisanje šta će se desiti u skorijoj budućnosti, već se krećemo po unapred mapiranom putu razvoja kako bi se prevazišao jaz između aktuelnih potreba i mogućnosti. Više promena će se desiti u naredne četiri godine nego što se desilo u prethodnih četrdeset, a mnoge kompanije neće uspeti da se snađu u novonastalim okolnostima ukoliko na vreme ne investiraju – zaključuje Piter Kaningem.

INSEKTICIDI
HERBICIDI
FUNGICIDI
SREDSTVA ZA ODBIJANJE GMIZAVACA
SREDSTVA ZA ODBIJANJE DIVLJACI
KOSAČICE I TRIMERI
BURAD ZA VINO I RAKIJU
OPREMA ZA UREĐENJE VRTA

Žuna trade

RIBA ➤ SIREVI ➤ PILETINA ➤ SUVOMESNATI PROIZVODI

TAKMIČENJE ZA NAJBOLJU TEHNOLOŠKU INOVACIJU TRAJE SKORO DVE DEцениJE

OD IDEJA DO USPEŠNIH PREDUZETNIKA

INOVATORI SE ZA TITULU NAJBOLJEG BORE VEĆ 19 GODINA, A ORGANIZATORI SU U MEĐUVREMENU ODLUČILI DA POKRENU I KATEGORIJU INOVATIVNIH IDEJA, ZA SREDNJOŠKOLCE I STUDENTE. OD PROŠLE GODINE POSTOJI I KATEGORIJA INOVATIVNO SELO. DO SADA JE KROZ TAKMIČENJE NASTALO OKO 85 PREDUZEĆA, A SAMO FIRME KOJE SU BILE MEĐU POBEDNICIMA GODIŠNJE OSTVARE PROFIT VEĆI OD UKUPNOG ULAGANJA DRŽAVE U ORGANIZACIJU TAKMIČENJA

Ove godine se organizuje 19. po redu Takmičenje za najbolju tehnološku inovaciju u Srbiji, i to u tri kategorije – tradicionalna kategorija realizovanih inovacija, zatim inovativne ideje (za studente i srednjoškolce) i od prošle godine – inovativno selo.

U kategoriji inovativne ideje rok za prijavu je bio 15. marta i na taj konkurs su se prijavila 74 studentska i srednjoškolska tima. Organizatori ističu da je tu posebno važno što je postojala disperzija učesnika po čitavoj Srbiji, odnosno bili su zastupljeni mnogi regioni sa srednjoškolskim inovacijama, dok su studenti, naravno, bili iz studentskih i univerzitetskih centara. Taj broj je veći nego prošle godine, a profesor Dragan Povrenović sa Tehnološko-metalurškog fakulteta, ko-

ordinator Takmičenja za najbolju tehnološku inovaciju, ističe svoje zadovoljstvo što broj inovativnih ideja raste.

- Ova kategorija se odnosi na inovativne ideje koje bi imale svoju perspektivu u realizovanim inovacijama i one su već tako osmišljene da su na pragu realizacije. Koliko je ovaj deo takmičenja i ovakav pristup interesantan pokazuje podatak da se pobednik iz 2021. godine kao srednjoškolac, učenik treće godine srednje škole, sledeće godine prijavio u našoj glavnoj kategoriji realizovane inovacije i zauzeo sedmo mesto, što znači da za dlaku nije prošao u finale. Međutim, taj momak je sa svojim timom napravio fantastičan rezultat – kaže u razgovoru za Biznis.rs profesor Povrenović.

On napominje da je ova ideja dobila

sjajan nastavak, pošto je jedan biznismen video inovaciju i odlučio da pomogne timu da realizuje ideju. Dobili su 25.000 evra za taj projekat, a reč je o posebnom sistemu za uklanjanje pčelinjeg krpelja – tako što se određena mravlja kiselina otparava kontrolisano u košnici i na taj način se zaustavlja krpelj koji nanosi veliku štetu pčelarima.

- Ali oni se nisu zadržali samo na tome, jer kroz naše takmičenje uče kako najbolje da prezentuju svoju inovaciju i da potencijalno dođu do fondova koji su im dostupni. Aplicirali su kod Fonda za inovacionu delatnost i ušli među 12 timova koji su dobili po 75.000 evra kao podršku. Taj momak i čitav njegov tim tako su zakoračili u realizaciju svoje ideje već kao srednjoškolci sa 100.000 evra, prak-

tično krenuli u svoj posao i obezbedili sredstva za nastavak priče. To su uspeali zahvaljujući tome što su prošli kroz naše takmičenje i to pokazuje koliko je dobar bio pristup tim inovativnim idejama – objašnjava profesor Dragan Povrenović.

Pored kategorije inovativne ideje do 5. maja je bio otvoren konkurs za sada već tradicionalnu kategoriju realizovanih inovacija, u kojoj mogu svi da učestvuju. Ovde je pristiglo 86 prijava i svi timovi su uveliko na obuci.

- Mi smo prošle godine uveli jednu novu kategoriju koju smo nazvali inovativno selo. Ona ima za cilj da ohrabri sve koji žive na selu da se prijave na takmičenje ako bilo šta novo proizvode, bilo šta novo organizuju, bilo šta novo žele da pokažu. Kroz naš program mogu da dobiju potrebnu obuku, da sarađuju sa nama i da im pomognemo da te njihove inovacije – usluga, tehnološka linija, proizvod... vidi što više ljudi. U ovoj kategoriji smo imali 12 prijava – navodi naš sagovornik.

Sušтина u obuci, učenju i stvaranju kadrova

Profesor Povrenović ističe da su obuke kroz koje prolaze timovi kada se prija-

ve na takmičenje zapravo najvažniji deo sistema.

- Ovim našim obukama se mi zapravo razlikujemo od svih drugih takmičenja koja su "ad hok" ili samo donose odluku o tome šta je dobro, a šta ne. Mi radimo na obuci i na stvaranju kadra, dakle – prvo duboko zaoremo, pa obradimo i tek onda polako niče. To je osnovna vrednost svega, to učenje, a kao potvrdu imamo i rezultate najboljih srednjoškolaca i studenata koji su prolazeći kroz naše takmičenje stekli pravo da predstavljaju Srbiju na međunarodnom događaju koji se odnosi na Jadransko-jonsku inicijativu. U okviru svih tih sastanaka održava se i takmičenje 10 zemalja koje pripadaju Inicijativi u oblasti inovativnosti, za srednjoškolce i studente. Dve godine uzastopno naši pobednici u obe kategorije pobeđuju i na tom internacionalnom takmičenju – ponosno ističe koordinator Takmičenja za najbolju tehnološku inovaciju.

Profesor Povrenović ponavlja da potvrda na međunarodnom nivou pokazuje koliko su osmišljeni sistem i pristup dobri, koliko su domaći treneri kvalitetni i kako postoji preduzetnički kapacitet i potencijal. Zaključuje da svim tim ljudima koji imaju poriv da stvaraju neke

inovacije samo treba pružiti šansu.

- U svemu tome očekujemo i malo veću podršku medija i kompletnog društva. Najveći poraz za nas je i dan-danas kad neko kaže da nije čuo za naše takmičenje, bez obzira na to što trajemo toliko dugo. Drugo, mi smo ove godine imali želju da se obratimo što većem broju lokalnih samouprava, pre svega što sada imamo i inovativno selo, imamo srednjoškolce... Imamo negde malo pomaka, ali su to još uvek jako spori koraci – napominje i dodaje da bi i sve privredne organizacije mogle da pomognu da zajedno stvore ambijent za inovativniji rad.

Nije reč o novcu, već pre svega o mentorstvu, gde bi jedna velika kompanija mogla da okupi učesnike takmičenja, da im da poneki savet i tako pokaže da je na njihovoj strani. Profesor smatra da kada to bude urađeno na više mesta u Srbiji onda će misija biti završena.

Takmičenje za NTI počelo 2004. godine

Prvi dogovor o pokretanju Takmičenja za najbolju tehnološku inovaciju postignut je 2004. godine u tadašnjem Ministarstvu nauke i zaštite životne sredine. U ovaj projekat je od prvog dana uklju-

Dragan Povrenović

čen Fakultet tehničkih nauka iz Novog Sada, kao organizacija koja je imala određeni model koji se podudara sa modelom koji su organizatori tada hteli da naprave u ministarstvu. Zatim su tu bili Tehnološko-metalurški fakultet iz Beograda, Privredna komora Srbije, a iz godine u godinu se uključivalo Resorno ministarstvo nauke, koje je bilo pokrovitelj svih godina. Takođe, Radio-televizija Srbije (RTS) je od početka i sve do danas medijski sponzor takmičenja.

- Mi smo iz godine u godinu širili našu saradnju, pa je i Fond za inovacionu delatnost veoma intenzivno uključen u jedan segment organizacije. Obuka koju takmičari dobijaju od Fonda koristi im da sutradan mogu da apliciraju sa svojom

inovacijom i dobiju grant. Takođe, Zavod za intelektualnu svojinu ima značajnu ulogu u ovome što radimo jer je zaštita intelektualne svojine veoma važna kod inovacija. Veoma dobru saradnju imamo i sa Poljoprivrednim sajmom u Novom Sadu i sa Sajmom tehnike u Beogradu, gde naši učesnici mogu besplatno da izlažu – navodi profesor Povrenović, uz napomenu da je u takmičenje od prve godine uključen i širok krug trenera, ljudi od struke koji učestvuju u realizaciji različitih vrsta obuka. Svi učesnici besplatno dobijaju ta znanja samo ako se prijave.

Naš sagovornik kaže da se organizatori trude da održavaju komunikaciju sa učesnicima, a brojke pokazuju da je od 2005. godine više od 10.000 takmičara

prošlo kroz Takmičenje za najbolju tehnološku inovaciju.

- Takođe, mi kao veliki dobitak vidimo to što smo više od 500 ljudi iz Srbije i sveta uključili u naš recenzentski pul koji ocenjuje sve te inovacije, njihov kvalitet i poslovne modele. Oni dobijaju prijave, ocenjuju ih pod šifrom i savetuju inovatore u kom pravcu da nastave.

Profesor Povrenović ističe da je jedna pozitivna stvar koja nam je ostala posle pandemije korona virusa pojava velikog broja platformi za onlajn komunikaciju. Na primer, pojavom Zooma je takmičarima za najbolju tehnološku inovaciju značajno olakšan rad, jer se sada sva komunikacija i treninzi umesto uživo rade od kuće, a svi dobijaju iste informacije bez obzira na to gde se nalaze. Ceo proces može da se odvija mnogo brže.

Inače, finale Takmičenja za najbolju tehnološku inovaciju biće ove godine održano početkom oktobra za srednjoškolce i studente, dok je veliko finale 21. decembra na Drugom programu RTS-a.

Novih 85 firmi nastalo kao rezultat takmičenja

Profesor Dragan Povrenović kaže da organizatori barataju brojkom od oko 85 preduzeća koja su nastala kroz takmičenje za NTI, ali napominje da su to samo firme koje su njima prijavljene, odnosno takmičari koji su im se javili, iako nisu obavezni da to urade.

- Ono što je brojka koju uvek treba naglašavati su podaci iz Agencije za privredne registre. Naime, kada smo u APR-u pogledali samo naše pobednike, koliko godišnje ostvare profita, došli smo do zaključka da oni u jednoj godini profitiraju više nego što je država za sve ove godine uložila u organizaciju takmičenja – ističe naš sagovornik.

On kaže da je Takmičenje za najbolju tehnološku inovaciju i dalje na relativno ograničenom budžetskom nivou i ne može da parira nekim drugim sličnim konkursima gde se ispisuju ogromni čekovi i pravi se parada – u najvećem broju slučajeva ne zbog onih koji učestvuju nego zbog onih koji to organizuju.

- Mi to radimo na drugačiji način, ali mislim da je taj način zaista ispravan. Mislim da je najveća vrednost svega ovoga što radimo – poverenje!

MARKO ANDREJIĆ

NAJVEĆA POBEDA BILA BI PRELAZAK NA RTS 1

- Naša najveća pobeda biće kada čujete da se finale Takmičenja za najbolju tehnološku inovaciju prenosi na Prvom programu RTS-a. To bi po definiciji videlo bar 400.000 ljudi, a ne 50.000 ili 100.000 gledalaca na Drugom programu. To što bismo se prebacili na RTS 1 govorilo bi o promeni svesti i to bi bio znak da smo uspeli. A koliko sve ove inovacije doprinose privredi uopšte, samim tim što ljudi koji prođu kroz obuku, naprave svoja preduzeća, predstavljaju Srbiju, imamo zaista niz primera sa svetskim rezultatima. Ali mi ne jurimo svetsku slavu, nama je bitan i onaj ko u svom sokaku napravi dobru inovaciju i od toga izdržava porodicu, i to je velika stvar.

Imali smo priliku da na jednoj nacionalnoj frekvenciji predstavimo pobednika iz 2011. godine. Čim smo izašli iz studija dobio je poziv od čoveka koji je hteo da naruči njegovu mašinu. Dakle, kada se govori o našim aktivnostima bilo bi itekako prostora da se mnogo toga pametnog i vrednog napravi u Srbiji. Samo je potrebno da uključimo što više našeg kadra koji nešto zna i može, a potencijal je veliki – ističe profesor Dragan Povrenović.

Sale za svečanosti

BELI DVOR RAŠKA 063 109 74 09

ŽUPSKI DVOR ALEKSANDROVAC 063 109 75 37

LAZAREV DVOR KRUŠEVAC 064 44 44 080

VILA JELENA BRUS 063 109 75 37

RESTORAN BORIĆI RAŠKA 063 109 74 09

SUTEX

ODVOZ ŠUTA I OTPADA

Ratka Mitrovića 62b, Beograd
063-266-437 063-206-442
063-1083-433
sutex@sutex.co.rs
sutexbgd@gmail.com
www.sutex.co.rs

UŠTEDA NOVCA TOKOM PANDEMIJE POMOGLA DA SE PRIVREMENO UBLAŽI INFLATORNI EFEKAT

RIZIK OD RASTA INFLACIJE NE JENJAVA

POTENCIJALNI SKOKOVI CENA ENERGIJE, TEKUĆA DEGLOBALIZACIJA, STRUKTURNI PROBLEMI NA TRŽIŠTU RADA I BRŽI EKONOMSKI OPORAVAK U KINI OD OČEKIVANOG IMAJU POTENCIJAL DA PONOVO UBRZAJU RAST CENA. PORED TOGA, PREDVIĐA SE DA ĆE KUPOVNA MOĆ POTROŠAČA U 2023. GODINI BITI DODATNO SMANJENA ZBOG VISOKIH CENA OSNOVNIH DOBARA I RASTUĆIH KAMATA

Distribucija velikih količina novca tokom pandemije, kao i poskupljenja energije i hrane zbog rata u Ukrajini glavni su uzroci visoke inflacije u najvećem broju zapadnih zemalja. Oporavak od pandemije bio je veoma brz, a novac ušteden tokom pandemije podstakao je potrošnju. Banka Engleske, kao i druge centralne banke, izričito negira da je štampanje novca tokom pandemije uticalo na rast inflacije.

Bilo kako bilo, inflacija u Velikoj Britaniji dostigla je tokom prošle godine dvo-cifrenu vrednost, a sada se procenjuje na „podnošljivih“ oko 6,8 odsto, što je najviše među državama G7. Jedno od objašnjenja zašto je u Velikoj Britaniji inflacija najviša leži u činjenici da nakon Brexita domaći proizvođači više nemaju intenzivnu evropsku konkurenciju, pa cene formiraju po sopstvenim kriterijumima. Britanska inflacija u maju 2020. godine, dakle u početnom stadijumu pandemije, bila je oko 0,7 odsto, godinu dana kasnije dostigla je 2,1 odsto, a prošlog maja 9,1 odsto.

Identičan trend, uz niže stope, zabeležen je u evrozoni gde je u maju ove godine inflacija bila 6,1 procenat, a u maju 2020. godine 0,6 odsto. Do maja 2021. godine inflacija u evrozoni popela se na 2,0 odsto, a u maju prošle godine iznosila je 8,1 odsto. Za to vreme se u Nemačkoj inflacija sa 6,4 spustila na 6,1 odsto u maju ove godine. Tokom maja 2021. inflacija je već „iskočila“ iz koloseka sa 2,5 odsto, dok je u maju 2020. iznosila 0,5 procenata. U Francuskoj je inflacija nešto niža – 5,1 odsto u maju 2023. i 5,8 odsto u istom mesecu prošle godine. U maju 2021. godine inflacija u Francuskoj bila je na prihvatljivih 1,6 odsto, a godinu dana ranije 0,4 odsto.

Pored Nemačke i Francuske, i treća po snazi evropska ekonomija – Italija nalazi se u inflatornom režimu. U maju ove godine inflacija je pala na 7,6 odsto sa prethodnih 8,5 odsto. U maju 2021. inflacija je bila

u zadatim okvirima sa 1,3 odsto, a u maju 2020. nalazila se oko nule. Situacija u SAD se razlikuje utoliko što je tamo inflacija višestruko premašila opšteprihvaćeni okvir od dva odsto još u maju 2020. godine, kada je bila na pet odsto. Fed, takođe, negira da su štampanje i distribucija novca tokom prve godine pandemije pokrenuli inflaciju. Inflacija u SAD u maju ove godine bila je 6,1 odsto, dok je prošlog maja iznosila 8,6 procenata. U maju 2020. inflacija u SAD bila je 1,1 odsto.

U Japanu se inflacija ponaša drugačije, pa je u maju ove godine sa 3,3 odsto viša nego u maju prošle godine kada je bila 2,5 odsto. U maju 2021. godine inflacija u Japanu bila je 0,4 odsto, a godinu dana ranije 0,1 odsto. U Kini nema inflacije, a u Rusiji je inflacija najoštrije opala, sa 17,1 odsto prošlog maja na 3,5 odsto u maju ove godine. Rusija je u maj 2020. ušla sa 3,4 odsto, tako da se može reći da se vratila na nivo od pre tri godine. U maju 2021. inflacija

u Rusiji popela se na 6,0 odsto. Ključni razlog za oštar pad inflacije je činjenica da Rusija nije bila pogođena rastom cena energije, kao ni azijske zemlje koje se snabdevaju naftom i gasom iz Rusije.

Centralne banke kamata obuzdavaju inflaciju

Ostale ekonomski značajne zemlje manje-više su uklopljene u postojeće inflatorne trendove, uz izuzetke kao što je Turska koja je u maju spustila inflaciju na ispod 40 odsto, nakon što je prošle godine premašila 85 odsto. Centralne banke, ali ne sve, pribegle su podizanju kamatnih stopa kako bi obuzdale inflaciju. Nakon što je Banka Engleske više uzastopnih meseci podizala kamate u proteklih godinu dana, one su se u Velikoj Britaniji popele na stopu od 4,5 odsto do juna ove godine.

I kamatne stope u SAD popele su se sa prošlogodišnjih „nultih“ na 5,0 do 5,25 odsto, a kamate u evrozoni su na 3,75 procenata. U Rusiji je referentna kamatna stopa koju propisuje centralna banka na 7,5 odsto. Kamatna stopa Banke Kine je 2,75 odsto, dok je u Japanu još od 2016. godine na snazi negativnih 0,1 odsto kamate. Kamatna stopa u Turskoj je 8,5 odsto, što je više nego dvostruko manje u odnosu na 19 odsto u 2021. godini.

Najnoviji podaci za većinu najvećih svetskih ekonomija i dalje su zabrinjavajući, a pritisci na cene su i dalje visoki. Evropske zemlje trpe snažne posledice rata u Ukrajini i poskupljenja energenata, dok su veoma visoke i cene hrane. Ekonomisti i investitori očekuju stabilizaciju nivoa inflacije u narednih nekoliko godina.

Hronično visoka inflacija, nagli porast kamatnih stopa i neizvesnost koju su uneli bankroti dve velike američke banke pokvarili su izgled svetske ekonomije u tekućoj godini. Međunarodni monetarni fond (MMF) smanjio je u aprilu prognozu ovo-

MMF: EKONOMSKI RAST NIZAK, FINANSIJSKI RIZICI PORASLI

Prema očekivanju MMF-a, konstantno visoka inflacija će primorati američke Federalne rezerve i druge centralne banke da povećaju kamatne stope i da ih duže zadrže na vrhuncu ili blizu njega kako bi obuzdali rast cena. Sve veći troškovi zaduživanja, osim što slabe ekonomski rast, potencijalno mogu da destabilizuju banke koje su se oslanjale na istorijski niske kamatne stope.

MMF je u svom nedavnom izveštaju upozorio da globalna ekonomija ulazi u opasnu fazu tokom koje je ekonomski rast i dalje nizak prema istorijskim standardima, a finansijski rizici su porasli, dok još nije izvesno kojim smerom će se kretati inflacija.

godišnjeg ekonomskog rasta sa 3,4 na 2,8 odsto. MMF je ocenio da rastuće kamratne stope izazivaju slabljenje rasta do nivoa recesije. To ujedno povećava rizike po globalnu finansijsku stabilnost, upozorava MMF, koji predviđa globalnu inflaciju od 7,0 odsto nakon 8,7 odsto prošle godine. Prema januarskoj prognozi MMF-a, inflacija u 2023. godini trebalo je da bude 6,6 odsto.

Energetika „najzaslužnija“ za rast cena

Rast cena energenata bio je glavni pokretač inflacije u mnogim zapadnim zemljama i pre početka rata u Ukrajini, navodi Financial Times. Veleprodajne cene trenutno su u padu u odnosu na prošlu godinu kao rezultat slabljenja globalne potražnje i blage protekle zime, posle koje su evropska skladišta gasa ostala dobro popunjena. Na inflaciju, posebno u Evropi i SAD, uticali su vladini fiskalni paketi za kompenzaciju visokih troškova energije.

Podaci o osnovnoj robi, kao što su veleprodajne cene hrane, veran su pokazatelj pritiska sa kojima se suočavaju potrošači. Iako su ublaženi poslednjih meseci i

dalje su na visokom nivou. U zemljama u razvoju veleprodajne cene imaju veći uticaj na maloprodajne cene hrane, koja čini veći udeo u potrošnji domaćinstava.

Zabrinjavajući je i pad vrednosti stambenih nekretnina. One su porasle u mnogim zemljama tokom pandemije, podstaknute ultra labavom monetarnom politikom i nultim kamatama, željom ljudi da rade od kuće i vladinim šemama novčane podrške. Međutim, posle rasta kamratnih stopa krediti su poskupeli, što je dovelo do usporavanja rasta cena nekretnina u mnogim zemljama. Tipična američka stambena kuća kupovala se neposredno pre pandemije za oko 230.000 dolara, a sada košta više od 330.000 dolara. Ipak, u aprilu ove godine cena je bila za oko 1,7 odsto niža nego godinu dana ranije.

Rastući troškovi zaduživanja i spor rast nastavljaju da utiču na tržište nekretnina u Velikoj Britaniji, gde je centralna banka podigla kamratne stope sa 0,1 na 4,5 odsto za 18 meseci. Cene kuća oslabile su za 3,4 odsto u odnosu na prošlu godinu. Stručnjaci predviđaju da će aktivnosti na britanskom stambenom tržištu ostati

prigušene do 2024. godine kada se mogu očekivati prva smanjenja kamratnih stopa.

Tri teške godine za svetsku ekonomiju

Svetska ekonomija pretrpela je snažne udarce tokom protekle tri godine. Najpre je pandemija dovela do zastoja u globalnoj trgovini 2020. godine, a zatim je usledio neobično snažan oporavak, podstaknut ogromnom državnim pomoći, kao što je bio slučaj u SAD. Iznenadjujuće snažan oporavak podstakao je rast inflacije, a situacija se pogoršala kada su naglo porasle cene energenata i žitarica, zbog rata u Ukrajini.

Potencijalni skokovi cena energije, tekuća deglobalizacija, strukturni problemi na tržištu rada i brži ekonomski oporavak u Kini od očekivanog imaju potencijal da ponovo ubrzaju rast cena. Pored toga, predviđa se da će kupovna moć potrošača u 2023. godini biti dodatno smanjena zbog visokih cena osnovnih dobara i rastućih kamata. Brži rast u Kini mogao bi da izazove povećanje cena robe u drugoj polovini 2023. godine, sa najvećim efektima na metalne proizvode, energiju i poljoprivredne proizvode. Porast potražnje u azijsko-pacifičkom regionu takođe je katalizator za brži rast cena robe 2023. godine.

Uprkos snažnim tržištima rada koja odražavaju rast plata, predviđa se da će realni raspoloživi dohodak potrošača stagnirati, jer visoka inflacija narušava dobitke i umanjuje potrošačku moć. Visoka ušteda novca akumulirana tokom pandemije pomogla je da se privremeno ublaži inflatorni efekat i podrži rast potrošnje. Taj efekat je oslabio jer su se potrošači suočili sa rastućim troškovima osnovnih dobara, a njihova spremnost da se zadužuju je opala.

VLADIMIR JOKANOVIĆ

Stopa godišnje inflacije

	MAJ 2020	MAJ 2021	MAJ 2022	MAJ 2023
SAD	1,1 %	5,0 %	8,6 %	6,1 %
Evrozona	0,6 %	2,0 %	8,1 %	6,1 %
Nemačka	0,5 %	2,5 %	6,4 %	6,1 %
Francuska	0,4 %	1,6 %	5,8 %	5,1 %
Italija	0,0 %	1,3 %	8,5 %	7,6 %
Velika Britanija	0,7 %	2,1 %	9,1 %	6,8 %
Japan	0,1 %	0,4 %	2,5 %	3,3 %
Kina	1,4 %	0,9 %	2,1 %	0,1 %
Rusija	3,4 %	6,0 %	17,1 %	3,5 %

KAKO STOJIMO SA TREĆOM INDUSTRIJSKOM ILI ZELENOM REVOLUCIJOM?

CBAM MEHANIZAM MOŽE DA UNAPREDI KONKURENTNOST CELOG REGIONA

DOSADAŠNJI EKONOMSKI, INDUSTRIJSKI, PA I POLITIČKI RAZVOJ U SVETU BAZIRAO SE NA NAFTI, PLINU I KVALITETNOM UGLJU, A ZEMLJE REGIONA NISU IMALE NIKAKVU KOMPARATIVNU PREDNOST U TOM DOMENU U ODNOSU NA OSTALE, JER JE UGALJ KOJI SE OVDE KORISTI NAJLOŠIJEG KVALITETA (LIGNIT), DOK ZNAČAJNE REZERVE GASA I NAFTE NEMAMO

Energetska tranzicija predstavlja važan aspekt održivog razvoja, a mere donete krajem decembra prošle godine u Evropskom parlamentu, vezano za primenu takozvanog CBAM mehanizma (eng. Carbon border adjustment mechanism) koji će se efektivno primenjivati od 1. oktobra 2023. godine, deo su većeg

paketa klimatskih ciljeva EU zajedničkog naziva „Spremni za 55 odsto” (eng. Fit for 55%). Plaćanje uvozne takse na određene robe počinje od 2026. godine, a do tada će se razvijati i testirati mehanizmi monitoringa i naplate.

Veliki proizvođači i izvoznici već se javljaju i sprovode čitav niz aktivno-

sti kako bi smanjili direktne emisije ugljen-dioksida (CO₂) kod sebe, ali u najvećem broju slučajeva moraju da se oslanjaju na vlastite snage jer ova tema još nije postala aktuelna kod kreatora ekonomskih politika, tako da nije ni razvijen sistem podrške i olakšica za privredu koja će prva biti pogođena uvođenjem

FOTO: FREEPIK

zemlje regiona nisu imale nikakvu komparativnu prednost u tom domenu u odnosu na ostale, jer je ugalj koji se ovde koristi najlošijeg kvaliteta (lignit), dok značajne rezerve gasa i nafte nemamo. Taj hendikep je, pored ostalog, uticao i na konkurentnost naših ekonomija, a u krajnjoj liniji i na mogućnost bržeg rasta i razvoja. S obzirom na to da u novim uslovima primat preuzimaju obnovljivi izvori energije čiji je marginalni trošak proizvodnje daleko niži od fosilnih goriva, region ima više nego dovoljno konkurentnih resursa da može značajno da unapredi svoju poziciju – ocenjuje Miljević u razgovoru za Biznis.rs.

Ništa manje bitan razlog za uvođenje CBAM mehanizma je činjenica da mnoge zemlje izvoznice ne oporezuju ugljen-dioksid (CO₂) ili bar ne na adekvatan način, a u EU koja ima sistem trgovanja emisijama (EU ETS) trenutna cena iznosi oko 90 evra po toni emitovanog CO₂. U Kini, koja ima uveden sličan sistem kao EU, trenutna cena je oko 12 evra po toni ugljen-dioksida, dok u Crnoj Gori staje oko 25 evra.

- Zato je EU uvela sistem oporezivanja emisija CO₂ na granici (CBAM), da bi zaštitila svoju privredu od nelojalne konkurencije i istovremeno sprečila takozvano „curenje ugljenika“, odnosno prebacivanje proizvodnje iz EU u zemlje gde se emisije CO₂ ne oporezuju ili oporezuju na neadekvatan način – ističe Miljević.

CBAM mehanizma.

Ni srpsko Ministarstvo rudarstva i energetike nije imalo konkretan odgovor na naše pitanje, osim da rade na donošenju zakona koji bi omogućili primenu – kako navode – „neprimenjivih propisa evropske energetske zajednice“.

Utisak Damira Miljevića iz Upravnog odbora Centra za održivu energetska tranziciju RESET je da zemlje regiona nisu u potpunosti prepoznale šta se dešava oko njih i kako svi krupnim koracima idu u energetska tranziciju i novu industrijsku revoluciju. Takva tranzicija se još uvek doživljava kao pretnja, a ne kao razvojna šansa za zauzimanje bolje pozicije u geopolitičkoj i ekonomskoj preraspodeli snaga.

- Dosadašnji ekonomski, industrijski, pa i politički razvoj u svetu bazirao se na nafti, plinu i kvalitetnom uglju, a

Proizvodnja na mestu potrošnje

Zabluda je da država i državne elektroprivrede treba da nose tranziciju. Tranziciju, kako smatra naš sagovornik, svugde u svetu vode i nose građani i privreda uz pomoć države.

- Ekonomski najefikasniji i održiv način, kojim se postižu najveći efekti u smanjenju ugljen-dioksida, predstavlja sprovođenje mera energetske efikasnosti kako bi se prvo smanjila ukupna potrošnja energije u svim sektorima, a time i potreba za novim kapacitetima za proizvodnju energije. Istovremeno je potrebno investiranje u nove kapacitete iz obnovljivih izvora čime se na održiv način i trajno eliminišu emisije štetnih gasova. Pritom, glavnu ulogu i prednost treba da imaju privrednici i građani kod kojih treba stimulisati proi-

zvodnju energije iz obnovljivih izvora za vlastite potrebe čime se dobrim delom može eliminisati potreba za novim ulaganjima u velike kapacitete i energetska infrastrukturu. Proizvodnja na mestu potrošnje je ekonomski i društveno najisplativiji koncept. Pored navedenog, oporezivanje emisija CO₂ je ključni mehanizam dekarbonizacije. Evropa je razvila vrlo efikasan mehanizam oporezivanja emisija CO₂ zasnovan na principu „ograniči i trguj“ kojim se stimulišu emiteri ugljen-dioksida da smanjuju emisije i ulažu u nove tehnologije dok se prikupljena sredstva koriste za dekarbonizaciju i energetska tranziciju u drugim sektorima – objašnjava naš sagovornik.

KAKO SPROVESTI DEKARBONIZACIJU?

Prema Miljevićevom mišljenju, dekarbonizaciju je moguće sprovesti na dva načina. Jedan je stihijski i pod uticajem tržišta, a drugi je organizovano i planski. Da bi se proces sproveo organizovano i planski potrebno je da svi društveni akteri postignu saglasnost oko ciljeva, da se donesu odgovarajući planovi i mere za podsticanje i krene u ubrzanu dekarbonizaciju, i to prvenstveno domaće potrošnje.

Dosta se spekulise o tome koliko je CBAM klimatska, a koliko fiskalna mera, ali Miljević tvrdi da namera uvođenja CBAM-a nije da se prikupe dodatna sredstva, nego da se spreči nelojalna konkurencija proizvođačima iz EU i da se podstaknu zemlje izvoznice u Evropsku uniju da dekarbonizuju svoju ekonomiju.

- Naime, ukoliko zemlja koja izvozi u EU ima adekvatan sistem oporezivanja CO₂, neće se plaćati uvozna taksa na granici. Na ovaj način EU podstiče zemlje izvoznice da kod sebe uspostave adekvatan mehanizam oporezivanja ugljen-dioksida i iz tako prikupljenog novca podstiču dekarbonizaciju. Pošto se u prvoj fazi CBAM odnosi na čelik, gvožđe, cement, veštačka đubriva, električnu energiju i još neke proizvode, Srbija će, odnosno njena privreda, biti pogođena

Damir
Miljević

uvođenjem ovog mehanizma, pa bi bilo dobro što pre reagovati uvođenjem vlastitog oporezivanja emisija CO₂ – ocenjuje član UO Centra za održivu energetsku tranziciju RESET.

Tako su kod domaće privrede negativne posledice očigledne i u prvom redu se ogledaju u smanjivanju konkurentnosti prilikom izvoza na EU tržište, s obzirom na taksu koju će na granici plaćati uvoznik. Naš sagovornik prognozira da će se uvoznici u Evropskoj uniji okrenuti drugim dobavljačima ili insistirati da se ovaj trošak prebaci na izvoznika, što sa sobom povlači pitanje da li se onda domaćem proizvođaču uopšte isplati da izvozi i po kojim cenama je to moguće.

U narednim fazama se očekuje da će svaki proizvođač robe za EU morati da dokaže koliko ugljen-dioksida emituje i da li plaća taksu na emisije CO₂ u svojoj zemlji.

- Širenje na ostale robe i proizvode je neminovno u narednom periodu i verovatno će se desiti u narednih desetak godina jer je cilj EU da se ekonomija i društvo dekarbonizuju najdalje do 2050. godine. Iako su energetska kriza i rat u Ukrajini značajno uticali na ekonomiju EU, to nije usporilo nego naprotiv – ubrzalo proces energetske tranzicije, što se najbolje vidi u strategiji predstavljenoj u paketu RePower EU – navodi Damir Miljević.

Negativni efekti za Srbiju, ali i Evropu

U Direktivi 2003/87/EZ Evropskog parlamenta (počev od 13. oktobra 2003. zaključno sa njenim izmenama i dopunama od 17. juna 2021. godine) navedene su aktivnosti na koje se mehanizam odnosi. Reč je o proizvodnji električne energije sagorevanjem goriva (odnosno struji koja se dobija iz termoelektrana na ugalj ukupne ulazne toplotne snage >20MW); rafinaciji nafte i proizvodnji koksa procesom katalitičkog krekinga; proizvodnji i preradi metala (pre svega, čelika i gvožđa); obojenoj metalurgiji; postrojenjima za proizvodnju aluminijuma; proizvodnji keramičkih proizvoda pečenjem: crepa, cigle, keramičkih pločica ili kamenog materijala kapaciteta proizvodnje preko 75 tona dnevno; proizvodnji papira ili kartona kapaciteta proizvodnje preko 20 tona dnevno; vazdušnom saobraćaju sa sletanjem i polascima sa aerodroma koji se nalaze na teritoriji države članica EU... Ovo je jako bitno za zemlje koje ne pripadaju EU, pa i za Srbiju, ističe direktor za naučno-istraživački razvoj Ekonomskog instituta Ivan Nikolić.

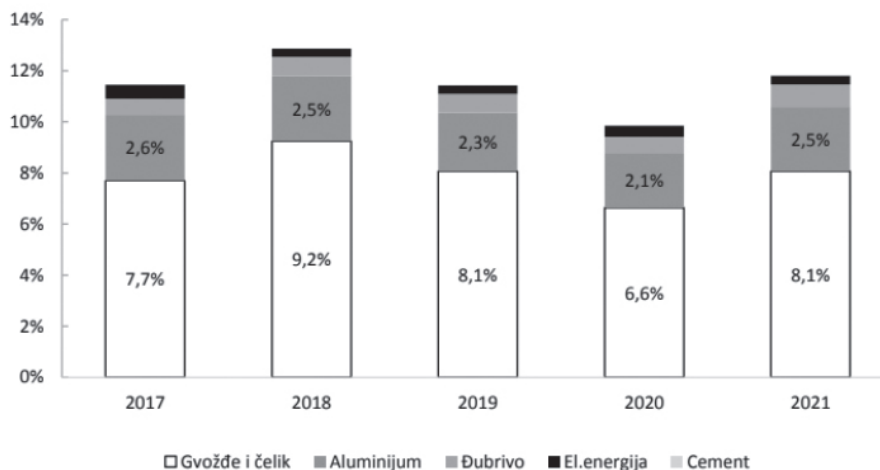
- Mehanizam će negativno delovati na konkurentnost kompanija iz trećih zemalja koje izvoze u EU. To se odnosi i na one koji posluju u Srbiji. U pet sektora obuhvaćenih CBAM mehanizmom (gvožđe i čelik, aluminijum, đubrivo, električna energija i cement) Srbija je tokom 2021. godine bila rangirana kao 16. partner Evropskoj uniji. Proizvodi ovih pet sektora činili su 11,8 odsto ukupnog robnog izvoza Srbije u EU. Nova taksa, dakle, u praksi znači i da će naši proizvodi biti skuplji na tržištu Unije. U perspektivi to može destimulisati investiranje, naročito stranih kompanija koje su i najveći izvoznici. Istovremeno, negativne efekte će podneti i EU, iako će svi pomenuti proizvodi koji dolaze sa tržišta Kine, Rusije, Turske i ostalih trećih zemalja dodatno poskupeti, što ne ide u prilog aktuelnoj borbi sa inflacijom – primećuje Nikolić.

On predviđa da su izvesne i kontramere koje će otežati izvoz kompanija iz EU, naročito ukoliko bi se uvažile sve glasne kritike da su CBAM mehanizam i CO₂ taksa u suprotnosti sa pravilima Svetske trgovinske organizacije.

SLAĐANA VASIĆ

UDEO POSMATRANIH PROIZVODA U UKUPNOM IZVOZU SRBIJE U EU27

Izvor: ibidem

TEMMA trade/

opremanje privatnih i poslovnih objekata

SALON

Predradovićeva 32, Petrovaradin

021/400-859

SHOWROOM

Vojvode Stepe 116, Beograd

063/600-084

temma@temmatrade.com www.temmatrade.com

TRANSPORT

KOVAČEVIĆ032

Trnava bb 32104 Čačak, Trnava

032 367 392 064 411 47 74

office@tk032.rs

MEĐUNARODNI TRANSPORT

REGULATIVA VARIRA OD ZEMLJE DO ZEMLJE

ZAŠTO JE ESG IZVEŠTAVANJE ZAISTA VAŽNO?

ESG KONCEPT JE BITAN JER POMAŽE KOMPANIJAMA DA OSTVARE BOLJE REZULTATE, PRIVUKU INVESTITORE, POBOLJŠAJU REPUTACIJU I BUDU DRUŠTVENO ODGOVORNE. ODRŽIVO POSLOVANJE POSTAJE STANDARD, A KOMPANIJE KOJE NE PRATE OVE PRINCIPE MOGU BITI IZLOŽENE RIZICIMA I PROPUSTITI PRILIKE

Skup principa koji usmeravaju korporativne politike, kako bi bile u skladu sa konceptima održivog razvoja u oblastima životne sredine, društvene odgovornosti i korporativnog upravljanja, objedinjeno se zove ESG i poslednjih nekoliko godina je sve prisutniji. ESG je akronim koji se odnosi na „Environmental, Social, and Governance”, odnosno ekološke, društvene i upravljačke faktore. To je okvir koji se koristi za procenu održivosti i društvene odgovornosti poslovnih praksi kompanija.

Ekološki faktori (Environmental) obuhvataju sve aspekte koji se odnose na uticaj kompanije na okolinu. To uključuje pitanja kao što su upravljanje otpadom, korišćenje obnovljivih izvora energije, smanjenje emisija gasova staklene bašte, zaštitu prirodnih resursa i bioraznolikosti.

Društveni faktori (Social) obuhvataju uticaj kompanije na društvo i njene interesne grupe, uključujući radnike, lokalne zajednice, dobavljače i potrošače. Ovde se analiziraju pitanja poput ljudskih prava, radnih uslova, raznolikosti i inkluzije, odnosa s lokalnom zajednicom, korporativnog društvenog angažmana i odgovornog marketinga.

Upravljački faktori (Governance) odnose se na način na koji se kompanijom upravlja i na koji način se ona kontroliše. Ovi faktori obuhvataju strukturu upravljanja, transparentnost, etičko poslovanje, odnos prema akcionarima i korporativnu odgovornost.

ESG faktori postaju sve važniji jer sve više investitora, potrošača i regulatornih tela prepoznaje da su održivost i društvena odgovornost ključni za uspeh poslovanja na duži rok.

Propisi koji uređuju ESG

Regulativa vezana za ESG varira od zemlje do zemlje. U nekim zemljama postoje jasni propisi i smernice koje kompanije moraju da slede u pogledu ESG izveštavanja. Te regulative mogu biti obavezujuće ili preporučene, u zavisnosti od jurisdikcije.

Na međunarodnom planu na snazi su Sustainability Accounting Standards Board (SASB standardi), dok je EU donela niz regulativa usmerenih na održivost, uključujući Taxonomy Regulation, koja propisuje kriterijume za definisanje održivih aktivnosti, kao i Direktivu o nefinansijskom izveštavanju (NFRD) koja zahteva da određene kompanije izveštavaju o ESG aspektima.

Početkom januara 2023. godine stupila je na snagu CSRD direktiva (Corpora-

te Sustainability Reporting Directive). Po ovoj direktivi velike kompanije, i kompanije kotirane na berzi, u obavezi su da primenjuju Evropske standarde izveštavanja o održivosti ESRS („European Sustainability Reporting Standards“) počevši od izveštaja za 2024. godinu.

Vremenom će direktiva početi da se primenjuje i na firme koje imaju svoje sedište van EU, ali barem jedno povezano lice koje posluje na teritoriji EU, i koje ima neto promet od minimum 40 miliona evra (počevši od izveštaja za 2025. godinu), kao i na mala i srednja preduzeća kotirana na berzi (počevši od izveštaja za 2026. godinu).

U Sjedinjenim Američkim Državama regulativa vezana za ESG uglavnom se temelji na inicijativama regulatornih tela poput američke Komisije za hartije od vrednosti (SEC), koja je predložila nove smernice za obavezno izveštavanje ESG informacija. Naime, u SAD se koristi „SEC Climate Disclosure rule“, koji se oslanja na TCFD okvir („Task Force on Climate-related Financial Disclosures“).

U Velikoj Britaniji je regulatorno telo Financial Conduct Authority (FCA) izdalo smernice o obaveznom izveštavanju ESG informacija za određene kompanije.

Mnoge druge zemlje, takođe, su uvele ili planiraju da uvedu svoju ESG regulativu. Primera radi, Japan, Kanada, Australija i druge zemlje usvojile su ili su u procesu razvoja smernica i regulativa vezanih za ESG.

Prema rečima ESG eksperta Danka Kalkana, određeni broj kompanija u Srbiji će biti – ili već jeste – direktno pogođen novim ESG paketima regulativa Evropske unije što je, kako smatra, posledica njihove povezanosti sa tržištem EU jer su ogranci stranih firmi ili deo

Svetlana Jeremić

FOTO: PKF

lanca nabavke velikih evropskih kompanija.

- U skorijoj budućnosti očekuje se da će transponovanje EU zakona direktno uticati na poslovni sektor u Srbiji, uključujući ne samo najveće kompanije, već i male i srednje entitete – ocenio je Kalkan.

On je dodao da se u Srbiji sada primenjuju određeni članovi Zakona o računovodstvu koji se tiču nefinansijskog izveštavanja, ali da je ta regulativa zastarela, i ne pruža adekvatan pristup merenju ESG uticaja poslovnih aktivnosti.

- EU se upravo priprema za početak implementacije direktive za korporativno izveštavanje o održivosti (Corporate Sustainability Reporting Directive). Ova direktiva povezana je sa EU taksonomijom i novim evropskim standardima za izveštavanje o održivosti (European Sustainability Reporting Standards) i predstavlja ključnu globalnu prekretnicu u

regulisanju ESG faktora. Preporučujem svim poslovnim subjektima u Srbiji da se upoznaju sa ovim novim zahtevima – istakao je Danko Kalkan.

U našoj zemlji su, kao i u svetu, najzastupljeniji GRI (Global Reporting Initiative) standardi, a postoji i GHG Protocol (Greenhouse Gas Protocol) izveštavanja, koji nisu obavezujući već ih kompanije koriste na dobrovoljnoj bazi. Očekuje se da će u EU od 2024. godine u upotrebi biti i ESRS (European Sustainability Reporting Standards), koji su još uvek u fazi pripreme, a konačna verzija trebalo bi da bude objavljena u junu ove godine.

Iako u Srbiji ESG i dalje nije obavezan postoji obaveza nefinansijskog izveštavanja za sva velika pravna lica sa više od 500 zaposlenih, kao i za sve velike grupe pravnih lica sa preko 500 zaposlenih.

Nedostaci ESG-a

Iako ESG pristup ima mnoge prednosti, takođe, postoji nekoliko mogućih mana koje treba uzeti u obzir, kao što je na primer nedostatak standardizacije. Različiti standardi i smernice mogu dovesti do nedoslednosti u izveštavanju i poređenju ESG performansi između kompanija. Nedostatak standardizacije može da oteža investitorima donošenje informisanih odluka i poređenje različitih kompanija.

Pojava „greenwashinga“ (zelenog ispiranja) odnosi se na situacije kada

FOTO: FREEPIK

FOTO: EY SRBIJA

Danko Kalkan

se kompanije predstavljaju kao održive ili društveno odgovorne, ali u stvarnosti ne provode značajne promene ili ne pružaju objektivne informacije o svojim ESG praksama. To može dovesti do zablude investitora i potrošača, pa stoga podrija poverenje u ESG pristup.

Ponekad je teško prikupiti i uporediti kvalitetne i pouzdane podatke o ESG performansama kompanija. Nedostatak relevantnih podataka ili njihova nedoslednost može otežati procenu stvarnih ESG rizika i prilika vezanih za poslovanje.

Dok ESG pristup podstiče dugoročno održivo poslovanje, neki investitori i kompanije i dalje naglašavaju kratkoročne finansijske rezultate. To može

da ograniči ulaganja u ESG prakse koje imaju dugoročne koristi, ali možda nemaju trenutni finansijski uticaj.

Integracija ESG faktora u poslovanje može zahtevati dodatne resurse i troškove za kompanije, posebno za manje organizacije. To može biti izazovno za neke firme, pogotovo ako nemaju dovoljno sredstava ili stručnosti da se nose sa tim zahtevima.

Kao najveća manjkavost ESG-a često se ističe to što su standardi zasnovani na podacima koje daju same kompanije, a koji ne moraju uvek biti precizni i kompletni.

Ipak, mnoge od navedenih mana mogu se adresirati kroz dalji razvoj standarda, regulatornih okvira i transparentnosti u izveštavanju, kao i uz revidiranje

izveštaja od strane revizora. Takođe, kontinuirani napredak u tehnologiji i platformama sa podacima može pomoći u poboljšanju prikupljanja i analize ESG podataka.

Postavljanje ESG strategije znači postavljanje jasnih ciljeva

Prema rečima partnerke za korporativni konsalting i ESG izveštavanje u revizorsko-konsultantskoj kompaniji PKF Svetlane Jeremić, ESG strategija je važna jer postavlja opšti pravac kretanja kompanije ka željenom stanju u budućnosti, i definiše način na koji će ona ostvariti svoje ciljeve, i minimizirati rizike koji mogu ugroziti njihovo ostvarenje.

ESG strategija se razvija od identifikacije zainteresovanih strana i komunikacije sa njima, kako bi se utvrdile teme koje su od značaja za izveštavanje, preko definisanja očekivanja i vrednosti ključnih deonikara, kako bi ih kompanija mapirala sa svojim ciljevima. Sledeći koraci podrazumevaju odabir odgovarajućeg okvira izveštavanja, procenu materijalnosti, određivanje pravih ljudi za upravljanje, prikupljanje podataka o ključnim indikatorima uspeha (KPIs), i ponovno procenjivanje strategije nakon nekog vremena.

- ESG izveštavanje je važno radi minimiziranja negativnog uticaja i maksimiziranja pozitivnog uticaja na životnu sredinu i društvo, i podizanja standarda poslovanja na viši nivo. Takođe, regulatori, vlade država i investitori vrše sve veći pritisak na kompanije da inkorporiraju koncept održivosti u svoje poslovanje – ocenila je naša sagovornica.

Jeremić je zaključila da je za firme koje nameravaju da izvoze i ostanu konkurentne na EU tržištu najefikasnije da što pre počnu sa sastavljanjem ESG izveštaja.

- Dodatni implus ubrzanju je nedavno usvojen CBAM mehanizam za prekogranično prilagođavanje ugljenika, prema kome će kompanije koje izvoze proizvode na EU tržište od oktobra 2023. godine morati da podnose izveštaj na kvartalnom nivou o emisijama ugljen-dioksida (CO2) koje se nalaze u proizvodima, a od januara 2026. godine i da plaćaju taksu na emisiju CO2 koja je sadržana u proizvodima koja se izvoze na tržište EU – naglasila je ona.

JULIJANA VINCAN

RAZLOZI ZA VAŽNOST ESG-A

Finansijski rezultati: Kompanije koje su uspešno implementirale ESG principe u svoje poslovanje često postižu bolje finansijske rezultate. Integracija ESG principa može da pomogne u smanjenju rizika, povećanju efikasnosti poslovanja, poboljšanju reputacije i pristupu kapitalu.

Investitori: Oni sve više traže informacije o ESG performansama kompanija pre donošenja investicionih odluka. Fondovi koji se fokusiraju na održivost beleže značajan rast, a mnoge institucije i investitori sada uključuju ESG kriterijume u svoje analize.

Reputacija i potrošači: Potrošači su sve više svesni društvenih i ekoloških pitanja, te preferiraju kupovinu proizvoda i usluga od kompanija koje deluju odgovorno. Pozitivna reputacija u vezi sa ESG pitanjima može poboljšati odnos sa potrošačima i učiniti da se potrošači vraćaju brendu.

Regulatorni okvir: Mnoge zemlje uvode zakonodavstvo i propise koji zahtevaju od kompanija da izveštavaju o svojim ESG performansama. Neusklađivanje s tim propisima može imati pravne posledice, ali i one koje škode njihovoj reputaciji.

NA DOMAĆIM PUTEVIMA SAMO TOKOM 2022. GODINE ŽIVOT IZGUBILO 553 LICA

POSLEDICE SAOBRAĆAJNIH NEZGODA U SRBIJI „TEŠKE” OKO 4,1 MILIJARDU EVRA GODIŠNJE

ULAGANJE U BEZBEDNOST SAOBRAĆAJA NIJE TROŠAK, VEĆ DONOSI ZNAČAJNE EKONOMSKE UŠTEDE NA DRŽAVNOM NIVOU. U SVETU NISU DEFINISANI JASNI STANDARDI I PREPORUKE FINANSIRANJA, ALI SE OSLANJAJU NA NEKOLIKO OSNOVNIH PRINCIPA, KAO ŠTO SU PODIZANJE SVESTI JAVNOSTI O PROBLEMU BEZBEDNOSTI SAOBRAĆAJA I DA TO NIJE SAMO PROBLEM TRANSPORTA, NEGO ISTO TOLIKO I SOCIJALNI, EKONOMSKI, JAVNO-ZDRAVSTVENI, MEDIJSKI, POLITIČKI I PRIVREDNI PROBLEM

Ulaganje u bezbednost saobraćaja jedna je od onih investicija koje se višestruko isplate. Život nema cenu, pa je veoma bitno svim učesnicima u saobraćaju obezbediti dobre uslove za vožnju i kretanje.

Prema podacima Svetske zdravstvene organizacije, godišnje na putevima život izgubi oko 1,35 miliona ljudi. Institucije i nadležni u ovoj oblasti svesni su te brojke, pa tako i na lokalnom i na globalnom planu preduzimaju određene mere da bi se ostvarila takozvana „Vizija nula”. Ona podrazumeva da nijedan izgubljeni život ili ozbiljna povreda nisu prihvatljivi. Srbija je uključena u razmenu iskustava sa drugim zemljama, a o ovoj inicijativi polovinom maja govorilo se i u Beogradu na konferenciji „Vizija nula za Balkan”.

Konferencija je održana tokom druge

decenije akcije Ujedinjenih nacija za bezbednost na putevima od 2021. do 2030. i predstavlja početak novih oblika međunarodne saradnje kako bi se zajedničkim delovanjem sprečila svakodnevna stradanja u saobraćaju.

U razgovoru za Biznis.rs v.d. direktora Agencije za bezbednost saobraćaja (ABS) Branko Stamatović kaže da su opšti ciljevi ove konferencije promocija i prihvatanje politike „Vizija nula”, kao i izlaganje ubedljivih argumenata za ulaganja u bezbednost u saobraćaju.

- Fokus je i na faktorima rizika i nedostacima puteva koji dovode do povreda među ranjivim učesnicima u saobraćaju. Zatim, sagledavanje kako se napredna tehnologija može iskoristiti za podršku bezbednosti u saobraćaju, predstavljanje rešenja aktivne i pasivne bezbednosti i,

naravno, unapređenje regionalne saradnje – objašnjava Stamatović.

Zabrinjavajuć je podatak da region Balkana trenutno ima značajno veći udeo smrtnih slučajeva i ozbiljnih povreda u saobraćajnim nezgodama na milion stanovnika nego Evropska unija.

Prema podacima Agencije za bezbednost saobraćaja, na putevima Srbije je samo tokom 2022. godine život izgubilo 553 lica, što je za 43 odsto više poginulih osoba prema broju stanovnika u odnosu na evropski proseku. U prethodnih 30 godina izgubljeno je 30.000 života, što je veličina jednog manjeg grada u Srbiji.

- Takvi gubici se mogu sprečiti i zato je neophodno da svi zajedno, sve institucije Republike Srbije, radimo na unapređenju bezbednosti saobraćaja na putevima i na stvaranju bezbednog sistema. Gubici u ži-

FOTO: PRIVATNA ARHIVA

votima, ljudskom kapitalu i infrastrukturi predstavljaju ogroman trošak za zajednice. „Vizija nula“ mora postati prioritet svih nas, a to znači da nijedan gubitak života niti teška povreda u saobraćaju nisu prihvatljivi – naglašava Stamatović.

Akcioni plan vredan 85 miliona evra

Srbija je izradila i Strategiju za bezbednost saobraćaja za period od 2022. do 2030. godine, i čeka se da je vlada usvoji. Ovu Strategiju prati i Akcioni plan od 2023. do 2025. godine, čija je vrednost oko 85 miliona evra.

Stamatović kaže da je Strategija upravo krovni dokument naše zemlje čiji se principi oslanjaju na pomenutu viziju.

- Prosečne godišnje društveno-ekonomske posledice (troškovi, gubici i štete) saobraćajnih nezgoda u Srbiji trenutno iznose oko 4,1 milijardu evra, a akcionim planom je predviđeno ulaganje od oko 85 miliona evra. Strategija obuhvata mere i aktivnosti usmerene na saradnju između institucija koje imaju uticaj na bezbednost saobraćaja. Preciznije, ona definiše mere i aktivnosti koje doprinose bezbednosti puteva, vozila, učesnika u saobraćaju, kao i mere koje se odnose na negu nakon saobraćajne nezgode. Akcioni plan preciznije razrađuje svaku pojedinačnu aktivnost za koju je prepoznat nosilac aktivnosti, vreme realizacije i okvirni budžet – objašnjava naš sagovornik.

Izrada ove strategije nije bila nimalo lak posao, kaže za Biznis.rs profesor dr Boris Antić sa Saobraćajnog fakulteta u Beogradu.

- To je izuzetno složen proces koji je obuhvatio seriju istraživanja, kao i seriju od više desetina sastanaka na kojima su članovi radne grupe usaglašavali pojedine elemente strategije. Moram priznati da je on bio iscrpljujuć jer su se sastanci održavali na svaka dva-tri dana, ali je finalni dokument sigurno koncipiran na najvišem mogućem nivou. Moguće je da se vreme proteklo za sprovođenje aktivnosti, kao i za postupak usvajanja Strategije čini dugim, ali je bitniji kvalitetan sadržaj. Kako sam informisan, u najkraćem budućem periodu može se očekivati da ona bude i usvojena – ističe Antić.

Značajno smanjen broj poginulih u saobraćaju

Srbija je u poslednjih dvadesetak godina zabeležila izuzetno dobre rezultate u bezbednosti saobraćaja koji se mogu smatrati vodećim u regionu, kaže profesor.

- Broj poginulih je značajno smanjen, a naučnim pristupom su realizovani brojni projekti čijom implementacijom je unapređen nivo bezbednosti učesnika u saobraćaju. Ipak, potencijal za dodatno unapređenje nivoa bezbednosti saobraćaja je ogroman i potrebno je da se sve strukture uključe u aktivnosti koje su definisane strategijom. U odnosu na EU još kaskamo, ali smo na dobrom putu – kaže Boris Antić i dodaje da, iako je infrastruktura sve bolja, Srbiji nedostaju biciklističke staze i

FOTO: AGENCIJA ZA BEZBEDNOST SAOBRAĆAJA

biciklističke trake, kako bi se promovisao sistem održivog i bezbednog saobraćaja, a individualni prevoz bio maksimalno destimulisan.

V.d. direktora Agencije za bezbednost saobraćaja Branko Stamatović smatra da je veoma važan redovan i stabilan način finansiranja, da bi saobraćaj kao jedan veliki sistem mogao da funkcioniše na što bolji način.

- Sistem u kome mnogo subjekata i institucija ima svoju ulogu mora da bude održiv. Ulaganje u bezbednost saobraćaja nije trošak, već donosi značajne ekonomske uštede na državnom nivou.

U PLANU SUBVENCIJE ZA VOZILA SA MINIMUM EURO 6 NORMOM

Prema podacima Agencije za bezbednost saobraćaja, tokom 2022. godine pripadnici Ministarstva unutrašnjih poslova, odnosno saobraćajne policije, otkrili su više od 1.350.000 saobraćajnih prekršaja. Tako veliki broj otkrivenih prekršaja pokazatelj je odličnog rada saobraćajne policije, ali je zabrinjavajući podatak koji pokazuje da veliki procenat građana ne poštuje saobraćajne propise.

- Agencija za bezbednost saobraćaja u kontinuitetu sprovodi edukacije, obuke, tribine i kampanje ka svim kategorijama učesnika u saobraćaju. Počev od najmlađih, sve do starijih lica. Agencija svakodnevno prati stanje bezbednosti saobraćaja na svim nivoima i u skladu sa rezultatima sprovodi aktivnosti, usmerava i daje preporuke. Svake godine pratimo indikatore stanja bezbednosti saobraćaja, odnosno u kojem procentu učesnici u saobraćaju ne poštuju određene saobraćajne propise. Ove godine učestvujemo u projektu ESRA3 koji je međunarodni projekat vezan za stavove, mišljenja i ponašanje učesnika u saobraćaju. Istražujemo efekte sprovedenih tribina i sprovodimo još mnogo projekata koji su usmereni na prevenciju. Jedan od značajnih koji je trenutno aktuelan je besplatna dodela zaštitnih ramova za traktore. U narednom periodu su planirane subvencije za novija vozila minimum EURO 6 norme izduvnih gasova, a sve u cilju smanjenja prosečne starosti voznog parka u Republici Srbiji i povećanja kvaliteta vazduha – kaže v.d. direktora Agencije za bezbednost saobraćaja Branko Stamatović.

U svetu nisu definisani jasni standardi i preporuke finansiranja, ali se oslanjaju na nekoliko osnovnih principa, kao što su podizanje svesti javnosti o problemu bezbednosti saobraćaja i da to nije samo problem transporta, nego isto toliko i socijalni, ekonomski, javno-zdravstveni, medijski, politički i privredni problem – ističe Stamatović.

U Srbiji je prepoznat značaj finansiranja bezbednosti saobraćaja i usvojen princip da „nebezbedni finansiraju bezbednost“. Naime, zakonom je definisano da 30 odsto naplaćenih novčanih kazni od saobraćajnih prekršaja na teritoriji lokalne samouprave pripada budžetu jedinice lokalne samouprave.

- Na osnovu analize stanja bezbednosti saobraćaja za prethodni period vrši se identifikacija problema i predlaže rasporeda trošenja tih sredstava. Agencija za bezbednost saobraćaja daje saglasnost na program rada saveta svake lokalne samouprave pojedinačno. Aktuelni Zakon o bezbednosti saobraćaja na putevima, kada je u pitanju način finansiranja bezbednosti saobraćaja, prepoznat je kao retko dobar model, u poređenju sa zemljama Evrope – navode iz ABS-a.

Svaki pojedinac treba da poseduje i širi pozitivne stavove o bezbednosti saobraćaja

Profesor Antić kaže da znanje na osnovu vozačke dozvole nije dovoljno, te da je potrebno da svaki pojedinac poseduje i širi pozitivne stavove o bezbednosti sa-

PROJEKTI I EDUKACIJE ZA VEĆU BEZBEDNOST

U cilju poboljšanja bezbednosti na putevima u Srbiji i podizanja svesti učesnika u saobraćaju, projekti koje sprovodi Agencija za bezbednost saobraćaja (ABS) finansiraju se najvećim delom iz sopstvenih sredstava i drugih sredstava organa javne vlasti. Ta druga sredstva odnose se na prihode ostvarene kroz naplatu novčanih kazni za učinjene saobraćajne prekršaje, a koje lokalne samouprave opredeljuju za unapređenje bezbednosti saobraćaja kroz godišnje programe na koje saglasnost daje Agencija.

ABS realizuje, ili ima u planu tokom ove godine razne projekte i edukacije, među kojima su: obuka radnika hitne medicinske službe, obuka lica koje vrše uviđaj saobraćajnih nezgoda, edukacije zaposlenih u preduzećima sa većim voznim parkom koji aktivno učestvuju u saobraćaju, „Šta znaš o saobraćaju“ – projekat namenjen deci školskog uzrasta, „Pažljivkova smotra“ – projekat namenjen predškolicima i đacima prvih i drugih razreda osnovnih škola, „Na maturu bez automobila“ – projekat namenjen maturantima, „Da se bolje vidimo“ – kampanja namenjena pešacima i biciklistima, edukacija korišćenja dečjih auto-sedišta, „Vozi odmoran“ – kampanja namenjena prvenstveno tranzitnim putnicima u letnjim mesecima, edukacija starijih lica, „Kaznene karte“ – projekat čiji je cilj promena svesti vozača i predstavljanje rizika vožnje pod dejstvom alkohola, „Indikatori performansi bezbednosti saobraćaja“, „Istraživanje stavova“, „Istraživanje efekata tribina“, dodela zaštitnih ramova za traktore i itd.

obraćaja, a u našim okvirima to najčešće nije slučaj.

- Primera radi, upotreba pojasa na zadnjim sedištimajima je na izuzetno niskom nivou. Vozači često odobravaju vožnju „malo većom brzinom“, a vožnja pod manjom koncentracijom alkohola u krvi se opravdava od strane vozača. Nosimo negativno nasleđe iz prošlosti i neki ponos kome nema mesta kada je reč o bezbednosti saobraćaja – upozorava profesor i dodaje da ulaganje u bezbednost saobraćaja nikada nije dovoljno.

- Naime, jedan dinar ili evro uloženi

u bezbednost saobraćaja vraćaju se višestruko. Mišljenja sam da bi novac od saobraćajnih prekršaja morao u većem procentu biti iskorišćen za unapređenje bezbednosti saobraćaja, u odnosu na druge probleme za koje se koristi. Sa druge strane, oni koji imaju značajne koristi od boljeg nivoa bezbednosti saobraćaja, kao što su osiguranja, morali bi da prepoznaju taj značaj i dodatnim ulaganjima u projekte i implementaciju mera doprinesu boljem stanju bezbednosti saobraćaja u Srbiji – zaključuje naš sagovornik.

 MILJAN PAUNOVIĆ

**GRUBI GRADJEVINSKI RADOVI
ADAPTACIJE
PRATEĆI RADOVI
KROVOPOKRIVAČKI RADOVI
LIMARSKI RADOVI
BETONSKI RADOVI
ZIDARSKI RADOVI**

Živojina Tabakovića 140
11030 Beograd, Čukarica
069/1775297
mggstructorbeograd@gmail.com

PSIHOLOŠKA PODRŠKA NA RADNOM MESTU NEOPHODNA I POSLODAVCIMA I ZAPOSLENIMA

SAMOREGULACIJA I EMPATIJA MOGU BITI KLJUČNI PRILIKOM DONOŠENJA ODLUKA I UPRAVLJANJA TIMOM

SRBIJA SE NALAZI U PERIODU KADA SE U JAVNOSTI MNOGO GOVORI O PSIHOLOŠKOJ PODRŠCI, NAROČITO ZA DECU I PORODICE. MEĐUTIM, ONA JE POTREBNA U SVIM SEGMENTIMA ŽIVOTA, I SVIM GRUPAMA LJUDI. POSLODAVCI I ZAPOSLENI PROBLEME NA POSLU UGLAVNOM REŠAVAJU SAMI ILI IH OSTAVLJAJU PO STRANI

Psihološka podrška je potrebna i korisna i poslodavcima i zaposlenima jer narušeno mentalno zdravlje direktno utiče na produktivnost i uspeh organizacije. Zaposleni se često suočavaju sa različitim izazovima na radnom mestu – veliki obim posla, pritisak usled kratkih rokova, konfliktne situacije, nedovoljno znanja, problemi u komunikaciji, neravnoteža između poslovnog i privatnog života. Svi ovi faktori mogu negativno uticati na njihovo mentalno zdravlje.

- Kada se zaposleni suoče sa psihološkim problemima podrška stručnjaka za mentalno zdravlje može biti od ključne važnosti. Oni im mogu pomoći da nauče kako da se efikasnije nose sa svakodnevnim izazovima na poslu, kao i da razviju potrebne strategije za prevazilaženje stresa, a sve to u cilju postizanja većeg zadovoljstva i produktivnosti – kaže u razgovoru za Biznis.rs psihoterapeut Nada Kalo Čukalović.

Poslodavcima je takođe u interesu da zaposleni budu zdravi, i mentalno i fizički, zadovoljni i produktivni. Pružanje

podrške radnicima dovodi do smanjenja stresa, razvijanja potrebnih veština i bolje radne atmosfere, što rezultira većom produktivnošću, kvalitetom rada i zadovoljstvom, a samim tim se smanjuje i fluktuacija zaposlenih sa kojom se mnoge organizacije susreću.

Brigom o zaposlenima smanjuju se i troškovi za obuku novih kolega, što je važno svim organizacijama, a posebno IT kompanijama koje u poslednjih nekoliko godina imaju veliku fluktuaciju radne snage.

- Važno je da se podsećamo da su zaposleni najvredniji resurs jedne kompanije i da to treba i da ostanu. U idealnom slučaju poslodavci bi trebalo da prepoznaju važnost psihološke podrške za svoje zaposlene i da obezbede kontinuiranu brigu o mentalnom zdravlju. Ovo može uključivati pisanu materijale koji obrađuju različite teme, seminare, vebinare, kao i pristup stručnjacima iz oblasti mentalnog zdravlja, i tu mislim na psihološko savetovanje i psihoterapiju – kaže Kalo Čukalović.

Različiti vidovi podrške

Poslodavci se takođe suočavaju sa visokim nivoom stresa, pritiscima, važnim odlukama i velikom odgovornošću na svakodnevnom nivou, pa je važno da i oni dobiju odgovarajuću podršku. Briga o mentalnom zdravlju im pomaže da efikasnije nose svoju poziciju i da lakše amortizuju teškoće sa kojima se suočavaju.

- Lična psihološka podrška može pomoći poslodavcima da razviju emocionalnu i socijalnu inteligenciju, a to podrazumeva razvoj svesnosti, empatije i samoregulacije koja može biti ključna prilikom donošenja odluka, ali i upravljanja timom i organizacionim procesima – objašnjava naša sagovornica.

Psihološka podrška zaposlenima i poslodavcima može se odvijati na različite načine. Zaposleni se mogu edukovati kroz tekstove iz oblasti mentalnog zdravlja, kroz edukacije na različite teme koje su prepoznate kao važne, online radionice, kao i kroz kontakt sa psihološkim savetnikom i psihoterapeutom. Ta-

kav kontakt može biti realizovan uživo ili u vidu online savetodavnih ili psihoterapijskih sesija u trajanju do 60 minuta, pa i putem telefona u slučaju potrebe za hitnom podrškom, čata i slično.

- Najefikasniji vid podrške je u vidu savetodavnih i psihoterapijskih sesija koje omogućavaju zaposlenima da izraze svoje brige, razgovaraju o stresu, konfliktima ili drugim psihološkim pitanjima i dobiju podršku i smernice za rešavanje problema. To je prostor i za zaposlene i za poslodavce da u jednom sigurnom okruženju jačaju svesnost o svakodnevnom poslovnim izazovima, svojim kapacitetima, granicama, te mogućnostima da se u skladu sa svojim potrebama zauzmu za sebe i ostvare svoj puni radni potencijal – ističe psihoterapeut Nada Kalo Ćukalović.

Kada je reč o grupnim sesijama, naša sagovornica kaže da je bilo upita za takav vid psihološke podrške od strane poslodavaca, nakon što su celi timovi zaposlenih bili izloženi traumatičnim događajima.

- U takvom grupnom radu zaposleni imaju mogućnost da podele svoja iskustva, doživljaje, osećanja, razgovaraju o zajedničkim izazovima i pruže podršku jedni drugima. Ove sesije mogu se fokusirati na određeno zajedničko iskustvo ili teme poput stresa, upravljanja vremenom, balansa između posla i privatnog života ili razvoja veština suočavanja – navodi Kalo Ćukalović.

Organizovanje edukativnih radionica, seminara ili treninga o mentalnom zdravlju i dobrobiti može biti korisno za sve zaposlene u organizaciji. Ovi programi

Nada Kalo
Ćukalović

FOTO: PRIVATNA ARHIVA

moгу pružiti informacije o različitim aspektima mentalnog zdravlja, strategijama suočavanja sa stresom, unapređenju emocionalne inteligencije i drugim relevantnim temama.

Sindrom „sagorevanja” na poslu najčešći razlog za poziv psihoterapeutu

Zbog često prevelikih očekivanja i nedostižnih ciljeva radnici, ali i poslodavci, se susreću sa takozvanim „sindromom sagorevanja” na poslu, što dovodi do progresivnog gubitka energije i smislenosti vlastitog rada, nakon frustracije i stresa na radnom mestu. Sagorevanje na poslu slično je sindromu hroničnog umora, s tim što se menja i stav prema poslu, što za umor nije karakteristično.

Prema rečima naše sagovornice, u poslednje vreme su sve veći zahtevi za produktivnošću i efikasnošću radnika koji postaju skoro pa nedostižni uzimajući u obzir visoka očekivanja u pogledu posta-

vljenih ciljeva i prevelikog obima posla.

- Važno je spomenuti i da nisu svi zaposleni jednako osposobljeni za rad po pitanju znanja i veština. Razlikuju se po senioritetu. To zahteva dodatno ulaganje vremena i truda od strane poslodavaca da im omoguće adekvatan razvoj kako bi mogli nesmetano da odgovore na zahteve posla. Umesto toga često možemo čuti izraz „bacanje u vatru” koji neprimereno postaje vrednost, a ne nešto što treba zameniti konstruktivnijim pristupom. U skladu sa tim i zaposleni i poslodavci se najčešće suočavaju sa takozvanim „burnout sindromom”, samo što svako to doživljava na svoj način – ocenjuje Kalo Ćukalović.

Ona dodaje da se u radu sa zaposlenima često susreće sa problemima iz oblasti komunikacije, konflikata, motivacije i slično.

- Poslodavci se susreću sa izazovom da postanu ili ostanu tržišno konkurentni u vremenu u kojem se promene dešavaju velikom brzinom i posledično pred zaposlene stavljaju visoke zahteve. Izbor odgovarajuće radne snage, fluktuacija i motivisanje zaposlenih, amortizovanje pritiska, organizovanje posla, obezbeđivanje dobrih uslova rada i slično su neki od najčešćih problema sa kojima se susreću poslodavci. Iako se problemi zaposlenih i poslodavaca donekle razlikuju, simptomi sa kojima se bore su isti – visok nivo stresa, pad imuniteta, razvoj psihosomatskih bolesti i slično. Podrška je svima potrebna više nego ikad ranije, i to kontinuirana podrška – naglašava psihoterapeut.

Srbija se nalazi u periodu kada se u medijima i javnosti mnogo govori o psihološkoj podršci, naročito za decu i porodicu. Međutim, ona je potrebna u svim segmentima života, i svim grupama ljudi. Poslodavci i zaposleni probleme na poslu uglavnom rešavaju sami ili ih ostavljaju po strani.

- Rekla bih da je psihološka podrška u domaćim kompanijama nedovoljna ili se smatra nečim privremenim, jednokratnim. Ono što mogu reći iz ličnog iskustva je da nas najviše kontaktiraju IT firme i startapi, a u poslednje vreme i banke. Ovo otvara pitanje načina podizanja svesti o važnosti psihološke podrške u poslovnom kontekstu kao elementarnoj higijeni – kaže naša sagovornica.

LJILJANA BEGOVIĆ

PSIHOLOŠKA PODRŠKA IDE UZ KULTURU FIRME

- Kultura firme je izuzetno važna jer oblikuje radno okruženje, vrednosti i norme koje preovladavaju unutar organizacije. Kultura utiče na psihološko stanje zaposlenih na nekoliko načina, a pre svega na identifikaciju i pripadanje. Može pomoći zaposlenima da se osećaju povezano sa organizacijom, njenim ciljevima i vrednostima. Osećaj identifikacije i pripadanja stvara pozitivno radno iskustvo i podržava psihološku dobit. Oblikuje radnu atmosferu, ton i način komunikacije unutar organizacije. Pozitivna radna atmosfera obeležena je otvorenim i podržavajućom komunikacijom, uzajamnim poverenjem i poštovanjem, a samim tim smanjuje stres i poboljšava zadovoljstvo zaposlenih – smatra psihoterapeut Nada Kalo Ćukalović. Kada zaposleni osećaju da su njihove vrednosti usklađene sa vrednostima organizacije, i oni osećaju veće zadovoljstvo i motivaciju na poslu. Osećajući da su cenjeni i da vide svrhu u svom radu, da zalaganje ima smisla, što takođe pozitivno utiče na njihovo psihološko stanje, samim tim se i oni lakše nose sa promenama i novim zahtevima.

FOTO: PIXABAY

NEMAČKA MLADIMA DELI PO 200 EVRA ZA KULTURU

Nemačka je uvela takozvanu kulturnu propusnicu, koja će mladima koji ove godine postaju punoletni dotirati po 200 evra za kulturu. Tim novcem će korisnici moći online da kupuju karte za bioskop, koncerte, pozorište, ali i knjige, muzičke albume ili muzičke instrumente.

Državni podsticaj vredan ukupno 100 miliona evra u početku će važiti za oko 750.000 mladih. Uzor za meru bila je Francuska, gde kulturna propusnica postoji već duže, prenosi DPA. Subvencija neće važiti za velike online prodavce poput Amazona, za pružaoce striming platforme kao što su Netflix ili Spotify.

Za prijavu, korisnici treba da skinu odgovarajuću aplikaciju i registruju se podacima iz lične karte. Aplikacija je dostupna i strancima sa boravkom u Nemačkoj, a aktivira se podacima iz boravišne dozvole.

Ministarka za kulturu Klaudija Rot je propusnicu opisala kao jedan od centralnih projekata njenog ministarstva u ovoj godini. To je, prema njenim rečima, signal mladoj generaciji da izađe iz izolacije i usamljenosti u koju su se povukli pod naletom pandemije.

U JUŽNOJ KOREJI POTROŠILI 16,8 MILIJARDI DOLARA NA LUKSUZNE BRENDOVE U 2022.

Luksuzni modni i kozmetički brendovi podižu cene proizvoda u Južnoj Koreji uoči letnje potrošnje, uprkos nizu poskupljenja u poslednjih nekoliko godina. Banka Morgan Stanley saopštila je da je kupovina luksuzne robe koju su napravili Korejci prošle godine iznosila 16,8 milijardi dolara (22 biliona wona), što je 24 odsto više u odnosu na prethodnu godinu. Kupovina po glavi stanovnika iznosila je 325 dolara, na vrhu liste ispitanih zemalja, nadmašivši SAD i Kinu, prenosi Korea Times. Posmatrači tržišta kažu da iza stalnog povećanja cena stoji ono što Korejci nazivaju „fleksibilno trošenje novca“, pri čemu potrošači kupuju skupe, novije proizvode vođeni željom da se razlikuju i ističu.

Sisley, francuski kozmetički brend, saopštio je da su cene njegovih proizvoda od 1. juna povećane u proseku za pet odsto. L'Oreal grupa, globalna kozmetička kompanija, takođe je podigla cene proizvoda Lancome, Iv Saint Laurent i Bioterm za čak 10 odsto u fri-šopovima. Francuski modni brend Chanel po drugi put ove godine poskupeo je svoje proizvode, manje od tri meseca nakon što ih je već podigao za šest odsto. Brend je podizao cene tri puta u 2020. godini i četiri puta u 2021. i 2022. godini.

Louis Vuitton se takođe pridružio povećanju cena. Dva puta je podigao cene u februaru i oktobru prošle godine, nakon što je 2021. podigao cene svojih proizvoda prodatih na korejskom tržištu čak pet puta. Očekuje se da će i italijanska modna marka Bottega Veneta povećati cene svojih proizvoda i do 10 odsto.

APPLE PREDSTAVIO NOVI UREĐAJ PROŠIRENE STVARNOSTI KOJI KOŠTA 3.499 DOLARA

Posle sedam godina razvoja, uređaj proširene stvarnosti američke korporacije Apple, konačno je predstavljen. Vision Pro spaja virtualnu stvarnost sa stvarnim svetom. Sistem je više fokusiran na proširenu stvarnost nego virtualnu realnost, a kompanija je predstavila novu paradigmu kao „prostorno računarstvo“. Prema rečima izvršnog direktora kompanije Tima Kuka (Tim Cook), sa Vision Pro uređajem korisnici više nisu ograničeni ekranom, a najavljeno je da će se uređaj u prodaji naći početkom sledeće godine po ceni od 3.499 dolara.

Vision Pro se kontroliše očima, rukama i glasom, a pokazano je i kako uređaj radi sa aplikacijama, video zapisima i fotografijama, nudeći ogroman ekran za sav sadržaj. Takođe, može se koristiti za igranje video-igrica i gledanje 3D filmova. To je način interakcije sa korisničkim interfejsom računara – nešto što kompanija naziva tipom uređaja za unos koji je sličan mišu ili dodirnoj ploči. Uređaj je iznenađujuće sličan ranijim renderima koji su „procureli“ u javnost, prenosi Blic.

Hardver ima novu funkciju EyeSight, koja koristi prednji ekran za otkrivanje vaših očiju drugim ljudima u prostoriji. Vision pro radi bežično sa Mac računarom i sa Mac perifernim uređajima. Uređaj se napaja pomoću M2 čipa koji je uparen sa R1 čipom za kreiranje dvostrukog procesora. Vision Pro može da snima prostorne fotografije i video-zapise. Takođe, može da simulira mračno pozorište u svetloj prostoriji.

Vision Pro je kompatibilan sa prilagođenim optičkim umecima, koji se magnetno pričvršćuju na sočiva, koje za one koji nose naočare proizvodi nemačka kompanija Zeiss. Trajanje baterije je do dva sata sa eksternom baterijom ili ceo dan kada je priključena.

Ekran koristi mikroLED i uključuje 23 miliona piksela na dva panela. Vision Pro pokreće poseban operativni sistem visionOS, a uređaj kreira digitalnog avatara, koji izgleda ljudski i realistično. Što se tiče aplikacija, Microsoft i Zoom su već optimizovani za visionOS. Stotine Ipad i Mac aplikacija biće automatski dostupne pri pokretanju. Vision Pro, takođe, ima novu biometrijsku bezbednosnu metodu Optic ID. Kao što su za prepoznavanje otiska prsta Touch ID, i za prepoznavanje lica Face ID, uređaj prepoznaje oči.

FOTO: BETA/AP

ТРИВУК

Kvalitet po svaku cenu!

VIRIMPEX

Pančevački put 86g
11210 Beograd
+381 11 3292 467
info@virimpex.rs
www.virimpex.rs

TRGOVINA PROIZVODIMA CRNE
I OBOJENE METALURGIJE

SEČENJE PUNIH PROFILA
CNC PRESA ZA SAVIJANJE
CNC LASERKO SEČENJE METALA
CNC GASNO REZANJE METALA / LIMOVA

Otkup i prodaja uljarica i žitarica

LAZIĆ-POLJO KOMERC

Šimanovačka 92 , 2308 Golubinci

063/ 88 06 707, 022/ 38 14 69, lazicpk@gmail.com

